

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ & ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

**ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟ
ΝΟΜΟ ΧΑΝΙΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΠΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ: ΛΟΥΠΑΣΑΚΗ ΘΕΟΔΩΡΑ – ΑΝΤΩΝΙΑ

©
2009

Υπεύθυνη Δήλωση : Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην πτυχιακή εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος σπουδών του Τμήματος Εμπορίας και Διαφήμισης του Τ.Ε.Ι. Κρήτης.

Λουπασάκη Θεοδώρα - Αντωνία

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες της οικονομίας του νομού Χανίων και γενικότερα του νησιού της Κρήτης. Η τουριστική ανάπτυξη βοηθά μια περιοχή στην περεταίρω ανάπτυξή της. Για την εφαρμογή της βέλτιστης λύσης ώστε να αποφεύγονται οι συνέπειες που επιφέρει ο τουρισμός είναι αναγκαία η σωστή διαχείριση του και η συμμετοχή των ντόπιων κατοίκων στην λήψη αποφάσεων για την περιοχή τους.

Το πρώτο εισαγωγικό κεφάλαιο προσδιορίζει τις έννοιες «τουρισμός» και «τουριστική ανάπτυξη». Έπειτα γίνεται σύντομη αναφορά στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού και παρουσιάζονται οι αναπτυξιακές προσεγγίσεις. Στην συνέχεια διατυπώνονται τα μοντέλα τουρισμού και δίδονται γενικές πληροφορίες για την εξελικτική πορεία του τουρισμού. Στο τέλος του πρώτου κεφαλαίου, αναφέρονται οι επιπτώσεις που επιφέρει ο τουρισμός και διακρίνονται σε κοινωνικές-πολιτιστικές, περιβαλλοντικές (φυσικό περιβάλλον) και οικονομικές, ενώ παράλληλα δίδονται κάποια παραδείγματα από διάφορους τουριστικούς προορισμούς, οι οποίοι έχουν ήδη υποστεί τις προαναφερθείσες επιπτώσεις.

Εν συνεχεία, στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύονται με πίνακες οι αφίξεις, διανυκτερεύσεις και τα τουριστικά έσοδα του νησιού και ειδικότερα του νομού Χανίων. Παρακάτω αναλύονται οι περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στα Χανιά και γενικότερα στο νησί.

Το τρίτο κεφάλαιο αποτελείται από την μεθοδολογία έρευνας. Καθορίζονται ο ερευνητικός σκοπός και στόχος όπως επίσης τίθενται τα ερευνητικά ερωτήματα. Διευκρινίζεται η μέθοδο ανάλυσης που χρησιμοποιήθηκε για την υλοποίηση της έρευνας και διατυπώνονται οι τρόποι διεξαγωγής της. Η ανάλυση στοιχείων της έρευνας παρουσιάζεται στο τέταρτο κεφάλαιο.

Τα συμπεράσματα της έρευνας, που προκύπτουν από τις απαντήσεις των ερωτώμενων καθώς και προτάσεις για την βελτίωση των επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης, παρουσιάζονται στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο της πτυχιακής εργασίας.

ΛΙΣΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	iv
ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	vii
ΛΙΣΤΑ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	viii

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	10
1.1 Εισαγωγή.....	11
1.2 Τουρισμός	11
1.3 Τουριστική Ανάπτυξη	14
1.4 Αναπτυξιακές Προσεγγίσεις	16
1.4.1 Ελεύθερη Αγορά ή Ελεύθερη Οικονομία (Laissez Faire).....	16
1.4.2 Διασπορά ή Διάδοση (Diffusion).....	17
1.4.3 Θεωρία της Εξάρτησης	17
1.4.4 Θεωρία του Εκσυγχρονισμού.....	18
1.4.5 Βιώσιμη Ανάπτυξη.....	18
1.5 Μοντέλα Τουρισμού	20
1.5.1 Μοντέλα Κύκλου Ζωής.....	20
1.5.2 Μορφολογικά Μοντέλα	23
1.5.3 Αλλογενή Μοντέλα	26
1.6 Εξελικτική Πορεία Τουρισμού.....	26
1.7 Επιπτώσεις της Τουριστικής Ανάπτυξης στις Κοινωνίες Υποδοχής	27
1.7.1 Φυσικό περιβάλλον	28
1.7.2 Οικονομικές Επιπτώσεις	30
1.7.3 Κοινωνικές – Πολιτιστικές Επιπτώσεις	31
1.8 Συμπεράσματα	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	34
2.1. Εισαγωγή.....	35
2.2 Ο Τουρισμός στην Κρήτη	36
2.2.1 Ξενοδοχεία Κρήτης	36
2.2.2 Τουρίστες που Προτιμούν την Κρήτη.....	38

2.2.3	Διανυκτερεύσεις και Αφίξεις Τουριστών στο Νησί.....	39
2.2.4	Μείωση Τουριστών στο Νησί.....	42
2.2.5	Τουριστικά Έσοδα στο Νησί	44
2.3	Επιπτώσεις Τουρισμού στο Νησί.....	45
2.3.1	Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις	45
2.3.2	Οικονομικές Επιπτώσεις	47
2.3.3	Κοινωνικές – Πολιτιστικές Επιπτώσεις	48
2.4	Ο Τουρισμός στον Νομό Χανίων.....	48
2.4.1.	Προτιμήσεις Τουριστών στον Νομό Χανίων	50
2.4.2	Αφίξεις Τουριστών στον Νομό Χανίων	51
2.5	Επιπτώσεις Τουριστών στον Νομό Χανίων	54
2.5.1	Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις	54
2.5.2	Οικονομικές Επιπτώσεις	55
2.5.3	Κοινωνικές – Πολιτιστικές Επιπτώσεις	56
2.6	Συμπεράσματα	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	60
3.1	Εισαγωγή.....	61
3.2	Ποιοτική ή Ποσοτική Ανάλυση	61
3.3	Δημιουργία και Επιλογή Ερευνητικού Θέματος.....	62
3.4	Καθορισμός Ερευνητικού Σκοπού	64
3.5	Καθορισμός Ερευνητικών Στόχων.....	64
3.6	Καθορισμός Ερευνητικών Ερωτημάτων.....	65
3.7	Σχεδιασμός της Έρευνας.....	66
3.8	Τρόποι Διεξαγωγής της Έρευνας.....	67
3.9	Οι Ερωτώμενοι.....	68
3.10	Σχεδιασμός Ερωτηματολογίου.....	68
3.11	Υπολογισμός Δείγματος.....	69
3.12	Ανάλυση Στοιχείων της Έρευνας.....	69
3.13	Εμπιστευτικότητα.....	69
3.14	Περιορισμοί Έρευνας.....	70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	72
4.1	Εισαγωγή.....	73

4.2 Προφίλ Ερωτώμενων	73
4.3 Οικονομικές Επιπτώσεις	75
4.3.1 Εστίαση της Πολιτείας σε Άλλους Τομείς για Βελτίωση Οικονομικών Επιπτώσεων.....	82
4.4 Κοινωνικές Επιπτώσεις.....	87
4.4.1 Εστίαση Πολιτείας σε Άλλους Τομείς για Βελτίωση των Κοινωνικών Επιπτώσεων.....	93
4.5 Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις.....	97
4.5.1 Εστίαση Πολιτείας σε Άλλους Τομείς για Βελτίωση των Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων.....	104
4.6 Εκτίμηση Εξέλιξης Τουρισμού στην Περιοχή την Επόμενη Δεκαετία	109
4.7 Συμπεράσματα	111
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	113
5.1 Εισαγωγή.....	114
5.2 Τουριστική Ανάπτυξη και Τουριστική Υποδομή του Νομού.....	114
5.3 Επιπτώσεις του Τουρισμού	115
5.3.1 Οικονομικές Επιπτώσεις	115
5.3.2 Κοινωνικές Επιπτώσεις.....	116
5.3.3 Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις.....	116
5.4 Περαιτέρω Τουριστική Ανάπτυξη	117
5.4.1 Προτάσεις για Περαιτέρω Οικονομική Ανάπτυξη.....	118
5.4.2 Προτάσεις για Μεγαλύτερη Κοινωνική Συνοχή.....	118
5.4.3 Αντιμετώπιση Αρνητικών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων	119
5.4.4 Τουριστική Διαφήμιση στο Νομό Χανίων.....	121
5.5 Εξέλιξη Τουρισμού την Επόμενη Δεκαετία.....	121
5.6 Προτάσεις για Περαιτέρω Έρευνα.....	122
5.7 Επίλογος.....	123
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	125
1.ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ	126
2. ΕΛΛΗΝΙΚΗ.....	132
3.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ.....	133
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	143

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 2.2.1α: Ξενοδοχειακό Δυναμικό Κρήτης 2006	37
Πίνακας 2.2.1β: Ξενοδοχειακό Δυναμικό Κρήτης 2005	38
Πίνακας 2.2.3α: Αφίξεις στα ξενοδοχειακά καταλύματα και camping, κατά Νομό	39
Πίνακας 2.2.3β: Διανυκτερεύσεις στα Ξενοδοχειακά Καταλύματα και Camping, κατά Νομό.....	40
Πίνακας 2.2.3γ: Διανυκτερεύσεις Αλλοδαπών Τουριστών κατά Νομό	40
Πίνακας 2.2.3δ: Αφίξεις Charter στα Αεροδρόμια Χανίων και Ηρακλείου (2002)	41
Πίνακας 2.4.2α: Δημοφιλείς Προορισμοί Τουριστών Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	
Πίνακας 2.4.2β: Διεθνείς Αφίξεις στα Αεροδρόμια Χανίων και Ηρακλείου	52
Πίνακας 2.4.2γ: Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών Αεροπορικώς Ιανουάριος - Σεπτέμβριος.....	52
Πίνακας 2.4.2δ: Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών Αεροπορικώς Σεπτέμβριος.....	53
Πίνακας 4.2: Δημογραφικά Χαρακτηριστικά Ερωτώμενων.....	74
Πίνακας 4.3: Προτάσεις για τις Οικονομικές Επιπτώσεις	80
Πίνακας 4.3.1: Εστίαση Πολιτείας σε Άλλους Τομείς για Βελτίωση των Οικονομικών Επιπτώσεων.....	84
Πίνακας 4.4: Προτάσεις για τις Κοινωνικές Επιπτώσεις.....	90
Πίνακας 4.4.1: Εστίαση Πολιτείας σε Άλλους Τομείς για Βελτίωση των Κοινωνικών Επιπτώσεων.....	95
Πίνακας 4.5: Προτάσεις για τις Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις.....	102
Πίνακας 4.5.1: Εστίαση Πολιτείας σε Άλλους Τομείς για Βελτίωση των Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων	107

ΛΙΣΤΑ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Σχεδιάγραμμα 1.5α: Προκαλούμενα Επίπεδα Ενοχλήσεων από Συναντήσεις Τουριστών – Ντόπιων.....	21
Σχεδιάγραμμα 1.5β: Υποθετική Εξέλιξη μιας Τουριστικής Περιοχής.....	23
Σχεδιάγραμμα 1.5γ: Μοντέλο αστικού τουριστικού χώρου των νησιών της Καραϊβικής	24
Σχεδιάγραμμα 4.3: Σημαντικότερες Οικονομικές Επιπτώσεις Εξαιτίας του Τουρισμού στον Νομό Χανίων.....	82
Σχεδιάγραμμα 4.3.1: Εστίαση Πολιτείας σε Άλλους Τομείς ώστε να Βελτιωθούν οι Οικονομικές Επιπτώσεις	86
Σχεδιάγραμμα 4.4: Σημαντικότερες Κοινωνικές Επιπτώσεις Εξαιτίας του Τουρισμού στον Νομό Χανίων.....	92
Σχεδιάγραμμα 4.4.1: Εστίαση Πολιτείας και σε Άλλους Τομείς ώστε να Βελτιωθούν οι Κοινωνικές Επιπτώσεις	97
Σχεδιάγραμμα 4.5: Σημαντικότερες Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις Εξαιτίας του Τουρισμού στον Νομό Χανίων	103
Σχεδιάγραμμα 4.5.1: Εστίαση Πολιτείας σε Άλλους Τομείς ώστε να Βελτιωθούν οι Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις.....	108
Σχεδιάγραμμα 4.6: Εκτίμηση Εξέλιξης του Τουρισμού στον Νομό Χανίων την Επόμενη Δεκαετία.....	110

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η πτυχιακή μου εργασία υλοποιήθηκε στο Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης, και με την σειρά μου θα ήθελα να ευχαριστήσω όσους με βοήθησαν για την ολοκλήρωση της εργασίας αυτής. Κατά κύριο λόγο, οφείλω να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου από το Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης κ. Παππά Νικόλαο, ο οποίος με υποστήριξε και με βοήθησε σε όλη την διάρκεια της πτυχιακής εργασίας. Ευχαριστώ τους καθηγητές της σχολής, που αυτά τα χρόνια στάθηκαν δίπλα μας σε ότι και αν χρειαστήκαμε. Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ ανήκει στην οικογένεια μου, τους γονείς μου και τον αδερφό μου, που ήταν δίπλα μου σε όλη αυτή την προσπάθεια παρέχοντας απεριόριστη κατανόηση και ψυχολογική υποστήριξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

1.1 Εισαγωγή

Ο τουρισμός και η τουριστική ανάπτυξη συντελούν στη γενικότερη αναβάθμιση μιας περιοχής. Είναι επομένως ιδιαίτερα σημαντικό να γίνει κατανοητό από τους ντόπιους κατοίκους καθώς χρειάζεται η συμμετοχή τους στην λήψη των αποφάσεων και μόνο με την σωστή διαχείριση και την εφαρμογή των βέλτιστων λύσεων μπορούν να αποφευχθούν οι αρνητικές συνέπειες που επιφέρει ο τουρισμός.

Στο πρώτο κεφάλαιο της πτυχιακής θα γίνει μια προσπάθεια προσδιορισμού των εννοιών «τουρισμός» και «τουριστική ανάπτυξη». Επιπλέον, θα γίνει μια σύντομη αναφορά στις πολλαπλές μορφές του τουρισμού, οι οποίες θεωρούνται «καινούργιες» και αναγκαίες προτάσεις για τους τουρίστες. Οι νέες αυτές εναλλακτικές μορφές έχουν κάνει τα τελευταία χρόνια κάνουν την εμφάνισή τους στην τουριστική αγορά, και δεν θεωρούνται κορεσμένες όμως χρειάζονται την συμμετοχή του τουριστικού μάρκετινγκ προκειμένου να προωθηθούν σωστά. Έπειτα, θα παρουσιαστούν οι αναπτυξιακές προσεγγίσεις- Ελεύθερη Αγορά, Διασπορά, Θεωρία της Εξάρτησης, η Θεωρία του Εκσυγχρονισμού και η Βιώσιμη Ανάπτυξη. Στην συνέχεια θα διατυπωθούν τα μοντέλα τουρισμού - Μοντέλο Κύκλου Ζωής, Μορφολογικά Μοντέλα, Αλλογενή Μοντέλα - με βάσει θεωρίες και μελέτες από γνωστούς ερευνητές. Ακόλουθα παρατίθενται γενικές πληροφορίες για την εξελικτική πορεία του τουρισμού (του οποίου οι ρίζες εντοπίζονται πολύ παλιά όπως θα σημειωθεί παρακάτω). Τέλος, θα αναφερθούν οι επιπτώσεις που επιφέρει ο τουρισμός και διακρίνονται σε κοινωνικές-πολιτιστικές, περιβαλλοντικές (με επιρροές στο φυσικό περιβάλλον) και οικονομικές, ενώ παράλληλα θα δίδονται κάποια παραδείγματα από διάφορους τουριστικούς προορισμούς, οι οποίοι έχουν ήδη υποστεί τις προαναφερθείσες συνέπειες.

1.2 Τουρισμός

Ο τουρισμός είναι ένας κλάδος με βεβαρημένη σημασία και ένας επίσης σημαντικός παράγοντας που συντελεί στην ανάπτυξη της οικονομίας κάθε χώρας. Ο τουρισμός δεν θεωρείται υπόθεση μόνο της πολιτείας αλλά και κάθε νομού χωριστά. Εκτός από την οικονομία, συμβάλει στην ευρεία διάδοση κάθε περιοχής και στο να γίνεται περισσότερο γνωστός ο πολιτισμός του, η κουλτούρα του, τα ήθη και τα έθιμά του να τα γνωρίσουν καλύτερα περισσότεροι άνθρωποι. Ο τουρισμός διαθέτει εναλλακτικές μορφές, εννοώντας με αυτό τις μορφές εκείνες που επιδιώκουν την αποφυγή αρνητικών επιπτώσεων και στοχεύουν

στην δημιουργία θετικών περιβαλλοντικών, κοινωνικών και πολιτιστικών αποτελεσμάτων. Υπάρχουν πολλές μορφές εναλλακτικού τουρισμού. Οι κυριότερες είναι (Σταθόπουλος, 2006):

✓ **Συνεδριακός και Εκθεσιακός τουρισμός**

Σε αυτήν την μορφή περιλαμβάνεται η οργάνωση συνεδριών και διεθνών εκθέσεων σε περιοχές που προσφέρουν και άλλες δυνατότητες. Για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού απαιτείται μια σειρά από μέτρα, τα οποία έχουν άμεση συσχέτιση με την υποδομή αλλά και την αλλαγή του θεσμικού πλαισίου για τους διοργανωτές εκθέσεων και συνεδριών. Επίσης αυτό το είδος μπορεί να συνδυαστεί και με αθλητικά γεγονότα.

✓ **Θρησκευτικός τουρισμός**

Αυτή η μορφή τουρισμού περιλαμβάνει τα μοναστήρια και τις εκκλησίες που υπάρχουν σε κάθε τόπο και μπορούν να αναπτύξουν την συγκεκριμένη μορφή τουρισμού εφόσον τα οικήματα αυτά θεωρούνται έργα τέχνης ή μνημεία πολιτισμού από τους τουρίστες.

✓ **Πολιτιστικός τουρισμός**

Ο πολιτιστικός τουρισμός αφορά την επίσκεψη σε πολιτιστικά μνημεία ή με αφορμή πολιτιστικά γεγονότα. Δεν είναι πολλές οι περιοχές που μπορούν να αναπτύξουν την συγκεκριμένη μορφή τουρισμού. Απευθύνεται σε άτομα που αναζητούν την γνώση, την εμπειρία και επισκέπτονται αρχαιολογικούς χώρους. Αν και είναι πολύ δημοφιλής η μορφή του πολιτιστικού τουρισμού συνήθως δεν εμφανίζεται μόνος του αλλά πραγματοποιείται συμπληρωματικά με κάποιο άλλο είδος τουρισμού. Οι περιοχές που διαθέτουν αξιοθέατα μπορούν να αναπτύξουν την εν λόγω τουριστική μορφή.

✓ **Οικοτουρισμός ή Οικολογικός τουρισμός**

Ο οικοτουρισμός (ή οικολογικός τουρισμός) συνδυάζει την τοπική οικονομική ανάπτυξη, την διαφύλαξη της ποιότητας του περιβάλλοντος και την ανάδειξη της ιστορίας κάθε περιοχής. Έχει σαν στόχο την γνωριμία των φυσικών αγαθών και ορίζεται ως «μια περιβαλλοντικά υπεύθυνη ταξιδιωτική δραστηριότητα, σε σχετικά άθικτες φυσικές περιοχές».

✓ **Ορεινός τουρισμός**

Αυτή η μορφή τουρισμού αναφέρεται σε ορεινές περιοχές με απαραίτητη προϋπόθεση την δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων που σχετίζονται με το φυσικό περιβάλλον. Δεν έχει χρονικούς περιορισμούς. Αποτελείται από δραστηριότητες που γίνονται σε υπαίθριους χώρους αναψυχής.

✓ **Θεραπευτικός – ιαματικός τουρισμός**

Ο τουρισμός αυτός μπορεί να αναπτυχθεί σε μέρη με θεραπευτικές ιδιότητες, όπως για παράδειγμα τα ιαματικά λουτρά.

✓ **τουρισμός Περιπέτειας**

Η μορφή αυτή απευθύνεται συνήθως σε άτομα νεαρής ηλικίας που αναζητούν το στοιχείο της έκπληξης, του απροσδόκητου και του αγνώστου. Ο τουρισμός περιπέτειας συνδυάζει την άθληση μαζί με την περιπέτεια και την πρόκληση, ανάλογα με το ποια δραστηριότητα θα επιλέξει ο καθένας. Τέτοιου είδους δραστηριότητες είναι για παράδειγμα η κωπηλασία, η πτώση με αλεξίπτωτο και άλλες.

✓ **Αγροτουρισμός**

Ο αγροτουρισμός αποσκοπεί παράλληλα σε οικονομική και κοινωνική αναβάθμιση των αγροτικών περιοχών. Κατά την διάρκεια του αγροτουρισμού, οι επισκέπτες μένουν σε αγροτική περιοχή και συμμετέχουν σε αγροτικές εργασίες. Ο αγροτουρισμός περιέχει δύο μορφές (Σφακιανάκης, 2000):

- Ο αμιγής αγροτουρισμός, όπου οι τουρίστες ασχολούνται με αγροτικές δραστηριότητες, είτε εργασίες σε αγρόκτημα είτε ψυχαγωγικές δραστηριότητες όπου προσφέρονται στο αγροτικό περιβάλλον όπως κολύμπι, κνήγι και άλλα.
- Ο σύνθετος αγροτουρισμός, όπου οι τουρίστες ικανοποιούν μαζί με τις παραπάνω δραστηριότητες και άλλες μορφές τουρισμού όπως θεραπευτικός τουρισμός, άθληση και άλλα.

✓ **Εκπαιδευτικός τουρισμός**

Το κύριο τουριστικό προϊόν αυτής της μορφής είναι η μάθηση. Οι τουρίστες δηλαδή που μεταβαίνουν σε έναν τουριστικό προορισμό με οποιαδήποτε μορφή τουρισμού και αν

ασχοληθούν, κατά την διάρκεια της παραμονής τους αποκτούν και εκπαιδευτικά οφέλη. Σε αντίστοιχη περίπτωση τουρίστες πηγαίνουν σε έναν προορισμό για να εκπαιδευτούν ενώ παράλληλα έχουν και άλλες τουριστικές δραστηριότητες (Σφακιανάκης, 2000).

✓ **Χιονοδρομικός τουρισμός**

Οι τουρίστες μεταβαίνουν σε έναν προορισμό όπου τους επιτρέπει να κάνουν χιονοδρομικές δραστηριότητες (Σφακιανάκης, 2000).

✓ **Ερωτικός τουρισμός (Σεξοτουρισμός)**

Αυτή η μορφή του τουρισμού απευθύνεται σε τουρίστες των οποίων κίνητρο είναι η ικανοποίηση ερωτικών αναγκών και φαντασιώσεων που τους προσφέρει ένας τουριστικός προορισμός (Σφακιανάκης, 2000).

Αυτές είναι οι βασικότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού ενώ ταυτόχρονα υπάρχουν πολλές ακόμα, όπως: Ο παρατηρητικός τουρισμός, ο επαγγελματικός τουρισμός, ο τουρισμός των καζίνο, ο γυμνιστικός τουρισμός και άλλες (Σφακιανάκης, 2000).

Διάφορες επιστήμες όπως η ψυχολογία, η κοινωνιολογία και η οικονομία σύμφωνα με τον Fennel (2001) έχουν άμεση σχέση με τον τουρισμό όμως ο Leiper (1981) πιστεύει πως ο τουρισμός δεν σχετίζεται με άλλες επιστήμες αφού από μόνος του αποτελεί επιστήμη (Παπαθανασίου, 2007).

1.3 Τουριστική Ανάπτυξη

Η τουριστική ανάπτυξη δεν έχει ακριβή ορισμό. Η ανάπτυξη δηλώνει μια αλλαγή, μια ιδέα, μια διαδικασία. Σύμφωνα με τον Friedmann (1980:36):

Η ανάπτυξη δηλώνει πάντοτε κάτι, μια ανθρώπινη οντότητα, μια κοινωνία, μια ιδέα, μια οικονομία, μια δεξιοτεχνία... Συνδέεται συχνά με λέξεις όπως υπό ή υπέρ ή ισόρροπη, πολύ λίγη, πάρα πολύ ή επαρκής... (όλες αυτές οι λέξεις) προτείνουν ότι η ανάπτυξη έχει μια δομή και ότι ο ομιλητής έχει μια ιδέα για το πώς αυτή η δομή οφείλεται να αναπτυχθεί. Τείνουμε επίσης να θεωρήσουμε την ανάπτυξη ως μια διαδικασία αλλαγής ή ως μια πολύπλοκη διαδικασία που είναι εν μέρη θεμιτή ή τουλάχιστον επαρκής.

Επίσης οι αναφορές του Todaro (1994), δηλώνουν ότι η ανάπτυξη έχει τρεις βασικούς στόχους, οι οποίοι είναι:

- η ανάγκη των ανθρώπων για καλύτερη επιβίωση
- η βελτιστοποίηση του επιπέδου ζωής
- η εξασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Η τουριστική ανάπτυξη δηλώνει μια στρατηγική που χρησιμοποιείται από όλο και περισσότερες κυβερνήσεις προς την βοήθεια των κατοίκων για την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, καλύτερευση επιπέδου ζωής καθώς και την εισαγωγή χρημάτων στην χώρα (Ανδριώτης, 2005).

Ο Noronha (1976) υποστηρίζει πως υπάρχουν τρία στάδια τουριστικής ανάπτυξης:

Το πρώτο βασίζεται στην εισαγωγή των τουριστών σε μια χώρα, οι οποίοι θέλουν να ανακαλύψουν μια περιοχή.

Το δεύτερο στάδιο ακολουθεί όταν διαδίδεται η φήμη της περιοχής με αποτέλεσμα την προσέλκυση όλο και περισσότερων τουριστών. Και τέλος, εάν ο τουρισμός συνεχίσει να επεκτείνεται, τότε είναι και

Το τρίτο στάδιο της τουριστικής ανάπτυξης.

Η τουριστική ανάπτυξη απαιτεί σχεδιασμό, προγραμματισμό και σωστή διαχείριση διότι προκύπτουν νέα δεδομένα στην ζήτηση τόσο για την πορεία της όσο και για τις επιπτώσεις που αυτή επιφέρει. Σύμφωνα με τους Κοκκώση και Τσάρτα (2001) τα πρότυπα της τουριστικής ανάπτυξης είναι τα εξής:

- *Πρότυπο οργανωμένου μαζικού τουρισμού διακοπών:* Συνηθισμένο πρότυπο της τουριστικής ανάπτυξης με βασικά χαρακτηριστικά τις συχνές επιπτώσεις που επιφέρει στην οικονομία, κοινωνία-πολιτισμό και το φυσικό περιβάλλον, η δημιουργία τουριστικών περιοχών και υπηρεσιών που προσφέρονται και η παραγωγική δομή της περιοχής η οποία επηρεάζεται.
- *Πρότυπο ενταγμένο στο τοπικό αναπτυξιακό πλαίσιο:* Αυτό το πρότυπο σχετίζεται με την παραγωγική δομή της περιοχής.
- *Πρότυπο βιώσιμου τουρισμού με χρήση ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού:* Αυτό το πρότυπο έχει ως χαρακτηριστικό του την βιώσιμη ανάπτυξη.

- *Πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης σε θύλακες*: Χαρακτηριστικό του είναι η οργανωμένη ανάπτυξη τουριστικών υποδομών.
- *Πρότυπο παραθερισμού*: Αναπτύσσεται σε τουριστικές κυρίως περιοχές που βρίσκονται έξω από τις αστικές περιοχές, και έρχεται σε σύγκρουση με τις οργανωμένες τουριστικές περιοχές που έχουν και πολλά κοινά χαρακτηριστικά.

Η τουριστική ανάπτυξη, λοιπόν, είναι αναγκαία σε κάθε τουριστικό προορισμό. Για την σωστή και επωφελής λειτουργία της όμως απαιτείται η κατάλληλη στρατηγική (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001).

1.4 Αναπτυξιακές Προσεγγίσεις

Οι αναπτυξιακές προσεγγίσεις είναι η Ελεύθερη Αγορά, η Διασπορά, η Εξάρτηση, η Θεωρία του Εκσυγχρονισμού (Ανδριώτης, 2005) και η Βιώσιμη Ανάπτυξη (Παππάς, 2006).

1.4.1 Ελεύθερη Αγορά ή Ελεύθερη Οικονομία (Laissez Faire)

Η πολιτεία δεν πρέπει να παίρνει μέρος στις οικονομικές υποθέσεις, με εξαίρεση την ανάγκη σπασίματος μονοπωλιακών πρακτικών. Μια τέτοιου είδους ελευθερία όμως, σύμφωνα με την κοινή πρακτική, δε διασφαλίζει τις βασικές κοινωνικές αξίες του πληθυσμού. Το 18^ο αιώνα, οι Γάλλοι οικονομολόγοι φυσιοκράτες υιοθέτησαν την φράση «ελεύθερη αγορά» (laissez faire). Στα μέσα όμως του 19^{ου} αιώνα, η ελεύθερη αγορά σημείωσε μια μείωση και οι εκφραστές της ήταν κυρίως από τις βιομηχανικές μονάδες. Ο Smith (1776) αναφέρει ότι το κάθε άτομο ενδιαφέρεται για το δικό του συμφέρον και όχι για αυτό της κοινωνίας. Οι συνεχές προσπάθειες του ατόμου γίνονται προς όφελός του και έχουν σκοπό την εύρεση απασχόλησης, η οποία να είναι προσοδοφόρα ανάλογα με το κεφάλαιο το οποίο διαθέτει. Επειδή η τουριστική ανάπτυξη έχει γίνει ανεξέλεγκτη, και θεωρείται η πηγή για την δημιουργία προβλημάτων όσον αφορά στην κοινωνική αλλαγή ενός τουριστικού προορισμού και στη διασφάλιση της ποιότητας του περιβάλλοντος, η θεωρία της ελεύθερης αγοράς δεν χρησιμοποιείται στον τουρισμό. Ακόμη, προς χάρη του γρήγορου και εύκολου κέρδους, ενδέχεται οι τουριστικοί προορισμοί να χάσουν την αυθεντικότητά τους (Παππάς, 2006).

1.4.2 Διασπορά ή Διάδοση (Diffusion)

Διασπορά θεωρείται η διαδικασία εξάπλωσης της οικονομικής ανάπτυξης από μια τοποθεσία σε διάφορες άλλες. Ο Ρέππας (2002) πάνω στην οικονομική ανάπτυξη αναφέρει πως οι βασικές αρχές του νεοκλασικού υποδείγματος δεν αναιρούνται από το προσωρινό φαινόμενο της παρουσίας οποιωνδήποτε διαταραχών ή αποκλίσεων από τον κανόνα.

Η θεωρία της διασποράς έχει δύο βασικές σκοπιές (Ανδριώτης, 2005):

- Η σκοπιά της ζήτησης. Υποστηρίζει ότι η θεωρία της διασποράς ασχολείται με την ενημέρωση των τουριστών για τον προορισμό που ενδιαφέρονται.
- Η σκοπιά της προσφοράς. Ασχολείται με τους τρόπους που αναπτύσσεται η ενημέρωση των τουριστών για τους τουριστικούς προορισμούς και συνηθίζεται να μην γίνεται έμμεσα αλλά άμεσα μέσω των ταξιδιωτικών γραφείων.

1.4.3 Θεωρία της Εξάρτησης

Αρκετοί μελετητές (Adriotis 2000, 2004, Britton 1982, 1989, Erisman 1983) υποστηρίζουν ότι πολλά αναπτυσσόμενα κράτη βιώνουν μορφές «εξαρτημένης ανάπτυξης» και αυτό οφείλεται στην εσωτερική αδυναμία ανάπτυξης του τουρισμού. Η έλλειψη που υπάρχει από τους ντόπιους για διάθεση κεφαλαίων και αύξηση της παραγωγικότητας συντελούν στην κατάσταση της περιφέρειας να εγκλωβίζεται στην φτώχεια (Ανδριώτης, 2005).

Ο Britton (1982) στο μοντέλο τουριστικού εγκλωβισμού για τα αναπτυσσόμενα κράτη επισημαίνει ότι ο τουρισμός είναι χωροταξικά συγκεντρωμένος στις μητροπόλεις καθώς εκεί βρίσκονται πολυεθνικές επιχειρήσεις. Εφόσον ξένα διοικητικά κέντρα έχουν έδρα σε χώρες προορισμού και αυτά είναι που σχεδιάζουν και προωθούν το τουριστικό πακέτο, μπορούν να ελέγχουν τον τουριστικό τομέα. Οι καταναλωτικές δαπάνες όμως των τουριστών δεν είναι δυνατόν να ελεγχθούν από τα ξένα διοικητικά κέντρα. Ένα δεύτερο μοντέλο του Britton (1982) είναι το θεσμικό μοντέλο. Ο τουρισμός συνήθως αναπτύσσεται σε πρωτεύουσες και μεγαλουπόλεις όπου κοντά τους υπάρχουν διεθνή αεροδρόμια. Την δυνατότητα του ελέγχου της τουριστικής βιομηχανίας της περιφέρειας δίνουν οι εταιρείες που εδρεύουν σε αυτές τις μεγαλουπόλεις (Ανδριώτης, 2005).

1.4.4 Θεωρία του Εκσυγχρονισμού

Σύμφωνα με την θεωρία του εκσυγχρονισμού ο Harrison (1992) σημειώνει ότι από την γεωργία στην βιομηχανία υπάρχει μια μετατόπιση και για τα κεφάλαια και τις χρηματαγορές, ένας κεντρικός ρόλος, σε οικονομικό επίπεδο. Παρατηρεί ότι σε κοινωνικό επίπεδο αρκετοί θεσμοί, όπως αυτός της οικογένειας, διαφοροποιούνται και διαδραματίζεται ένας νέος κεντρικός ρόλος από παράγοντες αλλαγής στην εισαγωγή σύγχρονων αξιών και θεσμών. Με μία μορφή ενίσχυσης από τα έξω μπορεί να επιτευχθεί η διάχυση των επιχειρηματικών δεξιοτήτων, της τεχνολογικής γνώσης και των αξιών εκείνων που είναι απαραίτητες για τον εκσυγχρονισμό, εφόσον απουσιάζουν από τις υπό ανάπτυξη κοινωνίες.

Η θεωρία του εκσυγχρονισμού εξελίχθηκε και υποστηρίζει ότι για να αναπτυχθούν οι κοινωνίες, πρέπει να περάσουν από κάποια αναπτυξιακά στάδια. Επίσης, καλύτερα αποτελέσματα επιφέρει η αναπτυξιακή διαδικασία όταν αυτή συμφωνεί με τα δυτικά πρότυπα μέσω της μετάβασης από τον παραδοσιακό σε έναν πιο σύγχρονο αγροτικό τομέα. Η διαδικασία του εκσυγχρονισμού, σύμφωνα με τον Wall (1997), επικρίνεται διότι για τον ρόλο της τοπικής συμμετοχής οτιδήποτε περιλαμβάνεται σε υψηλά επίπεδα ασάφειας με περιορισμένη δυνατότητα συζητήσεως, για να επιτευχθεί η ανάπτυξη οτιδήποτε προτείνεται για να ακολουθηθεί ένας μονόδρομος, ο οποίος συμφωνεί με τα ίχνη δυτικού εθνοκεντρισμού. Υπονοείται λοιπόν ότι μπορεί να μην είναι συμβατοί στόχοι η συντήρηση της παράδοσης και του εκσυγχρονισμού και η θεωρία του εκσυγχρονισμού έχει να πει ελάχιστα για την σημασία των παραδοσιακών αξιών (Ανδριώτης, 2005).

1.4.5 Βιώσιμη Ανάπτυξη

Ο άνθρωπος ήδη από το παρελθόν ανησυχούσε για την προστασία του περιβάλλοντος. Βέβαια, η εξέλιξη του περιβάλλοντος εξαρτάται από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και τι αντίκτυπο έχουν αυτές στη φύση γενικότερα. Οι διάφοροι τρόποι που έχουν επινοηθεί για την ανάπτυξη μιας περιοχής στοχεύουν στην αύξηση της παραγωγής και τις χώρες κατανάλωσης, χωρίς να ανησυχούν για τις επιπτώσεις που επέρχονται από τέτοιου είδους ανθρώπινες δραστηριότητες (Παππάς, 2006). Μερικές παραμέτρους της βιώσιμης ανάπτυξης προσδιορίζουν οι Κοκκώσης και Τσάρτας (2001:81), οι Miller & Twining-Ward (2005) και οι Cooper & συν. (1999), οι οποίες είναι:

- Σαν βασικός άξονας της τοπικής τουριστικής ανάπτυξης θεωρείται η χρήση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- Ένα θεσμικό πλαίσιο που θα βοηθάει στην προώθηση της τοπικής συμμετοχής και στις διαδικασίες της τουριστικής ανάπτυξης.
- Για την προστασία και την ανάπτυξη του φυσικού περιβάλλοντος, πρέπει να χρησιμοποιηθεί η σωστή πολιτική και να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα.
- Η οικονομία, το περιβάλλον και η κοινωνία πρέπει να βρίσκονται σε ισορροπία και για αυτό απαιτείται κατάλληλος σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης.
- Για την ανατροφοδότηση της ανάπτυξης θα πρέπει να ενισχυθούν τα μέτρα που συμβάλλουν για αυτήν.

Υπάρχουν κάποιοι παράγοντες που ευθύνονται για την διαμόρφωση της αναπτυξιακής διαδικασίας έτσι ώστε να επέλθει η διασφάλιση της βιωσιμότητας ενός προορισμού. Σύμφωνα με τους Κοκκώση και Τσάρτα (2001) οι παραπάνω παράγοντες είναι:

- Οι τουριστικοί πόροι που κάθε χώρα κατέχει.
- Τα χαρακτηριστικά που έχει η τουριστική ζήτηση.
- Οι επιχειρήσεις που δημιουργούνται λόγω του τουρισμού (ξενοδοχειακές και τουριστικές επιχειρήσεις).
- Η τουριστική πολιτική, διεθνής, τοπική ή εθνική.
- Η προσφορά που επηρεάζεται από υπαρκτά πρότυπα της τουριστικής ανάπτυξης. (Έχουν αναφερθεί παραπάνω σύμφωνα με τους ίδιους συγγραφείς).
- Η διαδικασία της τουριστικής ανάπτυξης που περιλαμβάνει οργανισμούς, φορείς και κοινωνικο-επαγγελματικές ομάδες.

Με βάση την θεωρία του Butler (1996) μια περιοχή αναπτύσσει και διατηρεί τον τουρισμό με κλίμακα εκεί όπου η περίοδος βιωσιμότητας δεν καθορίζεται και το περιβάλλον δεν αλλάζει, υπάρχει όμως σε τέτοιο βαθμό ώστε η ανάπτυξη άλλων δραστηριοτήτων να μπορεί να εκτελεστεί με επιτυχία.

1.5 Μοντέλα Τουρισμού

Πολλοί ερευνητές οδηγήθηκαν στην εύρεση κάποιων μοντέλων, τα οποία περιγράφουν την εξελικτική διαδικασία της τουριστικής ανάπτυξης (Παππάς, 2006).

Τα μοντέλα αυτά είναι:

- Μοντέλα Κύκλου Ζωής
- Μορφολογικά Μοντέλα
- Αλλογενή Μοντέλα

1.5.1 Μοντέλα Κύκλου Ζωής

Πριν από 65 περίπου χρόνια έκανε την εμφάνιση της η ιδέα του κύκλου ζωής τουριστικού προορισμού. Τα διάφορα στάδια εξέλιξης μιας τουριστικής περιοχής μέσω της έννοιας του κύκλου ζωής οδήγησε πολλούς συγγραφείς στην προσπάθεια προσδιορισμού του (Ανδριώτης, 2005).

Ο Christaller (1964) θεώρησε ότι ένας προορισμός μπορεί να γίνει της μόδας και με το πέρασμα των χρόνων να κατακλυστεί από τουρίστες, μέσω καλλιτεχνών, οι οποίοι τον ανακαλύπτουν, δηλαδή ως έναν κύκλο μετεξέλιξης. Σύμφωνα με τον Gilbert (1939) υπάρχουν τρία στάδια εξέλιξης. Αυτό της ανακάλυψης είναι το πρώτο στάδιο, ακολουθεί το στάδιο της ανάπτυξης και τέλος έρχεται ο μαρασμός. Ο Defert (1954), εν αντιθέσει, ανέφερε ότι το στάδιο του μαρασμού έχει την δυνατότητα της αλλαγής μέσω της αναγέννησης. Επίσης ο Defert (1954) υποστήριξε ένα πιο θεωρητικό πλαίσιο ανάπτυξης βάσει του οποίου μια τουριστική περιοχή έχει μια συγκεκριμένη πορεία, δηλαδή, γεννιέται, στην συνέχεια γερνάει και τέλος πεθαίνει.

Ο Doxey διαμόρφωσε έναν πίνακα πέντε επιπέδων στην προσπάθειά του να μετρήσει την ενόχληση των ντόπιων κατοίκων στην συνάντησή τους με τους τουρίστες. Τα στάδια σύμφωνα με τον Doxey (1975, 1976) είναι:

1. Ευφορίας: Ο τουρίστας αρχικά θεωρείται ευπρόσδεκτος και αυτό προκαλεί ενθουσιασμό.

2. Απάθειας: Σε αυτό το στάδιο επέρχεται η θεωρία του δεδομένου, ότι ο τουρισμός δηλαδή υπάρχει, και έτσι η αντιμετώπιση και η συμπεριφορά των ντόπιων προς τους τουρίστες είναι καθαρά εμπορική και στοχεύει στη δημιουργία κερδών.
3. Ενόχληση: Ακολουθεί η ενόχληση των ντόπιων εξαιτίας του μεγάλου πληθυσμού τουριστών στην περιοχή.
4. Ανταγωνισμός: Σε αυτό το στάδιο οι ντόπιοι θεωρούν ότι οι τουρίστες είναι για εκμετάλλευση και αποτελούν την πηγή των προβλημάτων τους, καθώς κρίνουν πως οι ξένοι επισκέπτες προξενούν τα περισσότερα προβλήματα γεγονός που οδηγεί στον ανταγωνισμό απέναντί τους.
5. Τελικό επίπεδο: Η μετακίνηση των τουριστών σε άλλους προορισμούς καθώς οι ντόπιοι, κατά την διάρκεια των παραπάνω σταδίων, έχουν ξεχάσει το λόγο για τον οποίο οι τουρίστες τους επισκέπτονται και δίνουν βάση μόνο στην ανάπτυξη τουριστικών παραμέτρων.

Σχεδιάγραμμα 1.5α: Προκαλούμενα Επίπεδα Ενοχλήσεων από Συναντήσεις Τουριστών – Ντόπιων

Πηγή: Doxey (1976)

Ο Butler (1980) πάλι, βασιζόμενος σε προηγούμενες μελέτες παρουσίασε ένα γενικευμένο μοντέλο βάσει του οποίου υπάρχουν έξι στάδια κατά την εξέλιξη τουριστικών αφίξεων στους προορισμούς:

1. Το πρώτο στάδιο είναι η εξερεύνηση. Μικρός αριθμός τουριστών επισκέπτεται χωρίς μεσολάβηση τρίτων έναν προορισμό με ανεπαρκή υποδομή.

2. Εμπλοκή: Μεγαλύτερος αριθμός τουριστών επισκέπτεται τον προορισμό, ο οποίος, προσαρμοσμένος πλέον στον τουρισμό, έχει αρχίσει ήδη την διαδικασία δημιουργίας χώρων διαμονής, ψυχαγωγίας και προσφοράς υπηρεσιών, εφόσον οι τουρίστες θεωρούνται μέσω για οικονομική ανάπτυξη. Σε αυτό το στάδιο ενσωματώνεται η διαφήμιση για προσέλκυση τουριστών.

3. Ανάπτυξη: Η διαφήμιση γίνεται εντονότερη και η ανάπτυξη τουριστικών οικημάτων αυξάνεται συνεχώς. Ο έλεγχος όμως της τουριστικής βιομηχανίας ξεφεύγει από τα χέρια των ντόπιων ακριβώς επειδή μειώνεται ο δικός τους έλεγχος και η δική τους συμμετοχή.

4. Εδραίωση: Ενώ ο συνολικός αριθμός αυξάνεται, ο ρυθμός αύξησης των τουριστών παρουσιάζει μείωση. Οι ντόπιοι παρατηρούν φθορές που έχουν προκληθεί από τουρίστες και κατ' επέκταση αναπτύσσονται εχθρικά αισθήματα.

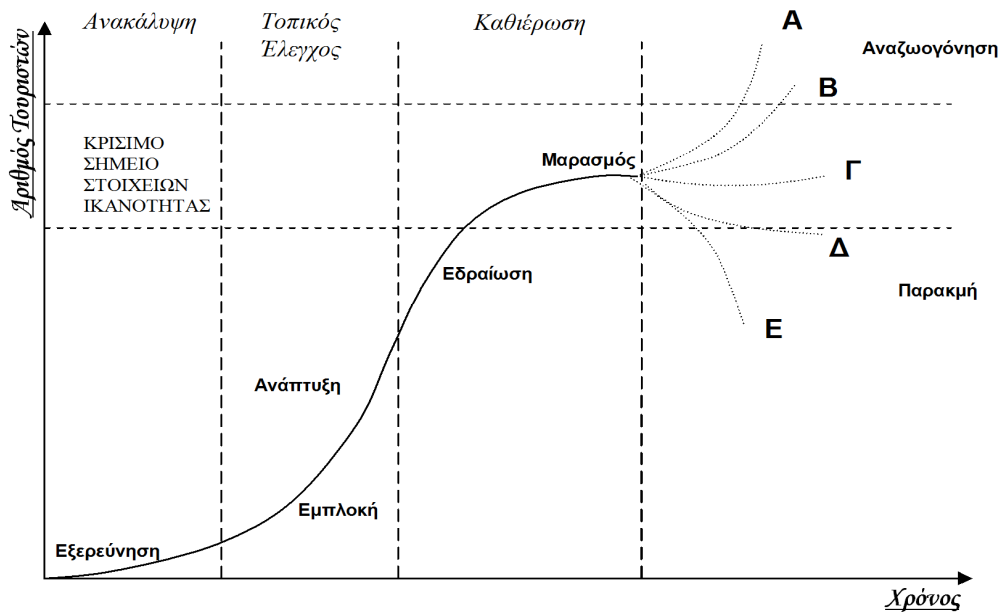
5. Μαρασμός: Η ανάπτυξη και η δημιουργία τουριστικής υποδομής έχει πλέον εδραιωθεί, το μέρος όμως δεν είναι πια «της μόδας» ενώ ταυτόχρονα προκαλείται μείωση της αξίας γης και ελάχιστη λειτουργία νέων επιχειρήσεων.

Εδώ υπάρχουν δύο εναλλακτικές επιλογές:

- ο Πτώση: Χαρακτηρίζεται από αύξηση της συμμετοχής των ντόπιων στην τουριστική ανάπτυξη, μείωση όμως και ανεπάρκεια ανταγωνισμού εναντίον άλλων τουριστικών προορισμών.

- ο Αναζωογόνηση: Δημιουργία νέων τεχνιτών ατραξιόν και ανάπτυξη αναξιοποίητων χώρων.

Σχεδιάγραμμα 1.5β: Υποθετική Εξέλιξη μιας Τουριστικής Περιοχής

Πηγή: Butler (1980)

1.5.2 Μορφολογικά Μοντέλα

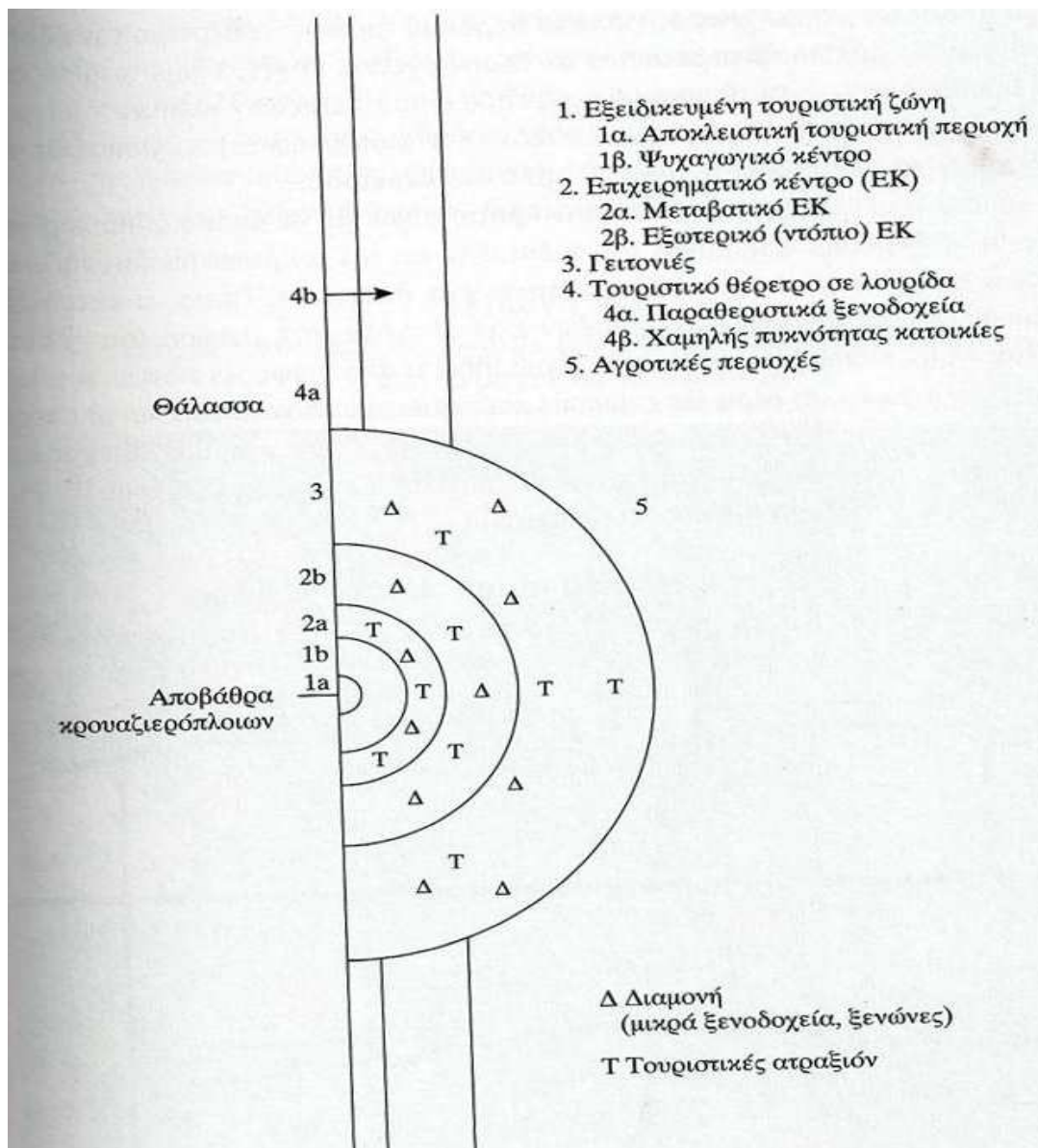
Μια σειρά από μορφολογικά μοντέλα έχει προταθεί από διάφορους ερευνητές (οι οποίοι θα αναφερθούν παρακάτω) καθώς τα μοντέλα που έχουν σχέση με τον κύκλο ζωής των τουριστικών προορισμών έχουν επικεντρωθεί στα στάδια που βοηθούν στην μετεξέλιξη των τουριστικών θερέτρων και όχι στην μορφολογία του καθενός σταδίου (Ανδριώτης, 2005).

Σύμφωνα με τον Ανδριώτη (2005), ο Weaver (1993) πρότεινε ένα μοντέλο που απεικονίζει την μορφολογία των μικρών νησιών της Καραϊβικής. Ασχολήθηκε με την υποδομή, τις προσφερόμενες υπηρεσίες, την τοποθεσία και την μεταβολή του αριθμού των τουριστικών εγκαταστάσεων. Συγκεκριμένα σύμφωνα με μελέτες του Weaver (1993) εστιαζόμενες στις τουριστικές υποδομές και υπηρεσίες, υπάρχουν πέντε ζώνες τουριστικής δραστηριότητας οι οποίες είναι:

1. Εξειδικευμένη τουριστική ζώνη
2. Επιχειρηματικό κέντρο
3. Τοπικές γειτονιές (όπου κατοικούν οι ντόπιοι)
4. Τουριστικό θέρετρο
5. Αγροτικές περιοχές

Όλες οι ζώνες παρουσιάζονται ως ομόκεντροι κύκλοι γύρω από την αποβάθρα, εκτός από την ζώνη θέρετρου που απεικονίζεται ως μία λουρίδα. Ο Weaver (1993) πιστεύει πως μόνο στην ακτή και στις αγροτικές περιοχές όπου είναι μακριά από την ακτή, παρουσιάζεται η έντονη τουριστική δραστηριότητα. Οι τουριστικές ζώνες θα αναλυθούν στο παρακάτω σχεδιάγραμμα:

Σχεδιάγραμμα 1.5γ: Μοντέλο αστικού τουριστικού χώρου των νησιών της Καραϊβικής

Πηγή: Weaver (1993)

Το μοντέλο του Weaver θεωρείται πολύ σημαντικό διότι εξετάζει τους λόγους για τους οποίους διαμορφώνεται η τουριστική ανάπτυξη και δείχνει τις ζώνες δραστηριότητας του εμπορίου και της τουριστικής ανάπτυξης (Παππάς, 2006).

Έξι στάδια μορφολογικής εξέλιξης ενός χωριού που βρίσκεται στην Μάλτα παρουσίασε ο Young (1983), σύμφωνα με την μελέτη του κύκλου ζωής μιας τουριστικής περιοχής που ερεύνησε ο Butler.

Αυτά είναι:

1. Πρώιμο παραδοσιακό στάδιο: Το χωριό έχει δυνατότητα φιλοξενίας του ντόπιου μόνο πληθυσμού, αφού όσοι το επισκέπτονται είναι συγγενείς των ντόπιων και οι τουρίστες δεν το έχουν ακόμα ανακαλύψει.
2. Προχωρημένο παραδοσιακό στάδιο: Σε αυτό το σημείο εμφανίζεται η κατασκευή των πρώτων εξοχικών κατοικιών από ευκατάστατους κατοίκους.
3. Αρχικό τουριστικό στάδιο: Εδώ αρχίζει η κατασκευή των πρώτων τουριστικών εγκαταστάσεων για την διαμονή των λιγοστών τουριστών που εμφανίζονται.
4. Πρόωρο τουριστικό στάδιο: Αυξάνεται ολοένα ο αριθμός των τουριστών και δημιουργούνται οι πρώτες τουριστικές επιχειρήσεις.
5. Εξελισσόμενο τουριστικό στάδιο: Οι ντόπιοι κατανοούν ότι ο τουρισμός είναι προς όφελός τους και τον προωθούν ενώ ταυτόχρονα συνεχίζεται η εμφάνιση τουριστικών οικημάτων.
6. Εντατικό τουριστικό στάδιο: Ο τουρισμός πλέον δείχνει ότι προσφέρεται ως μια καλή οικονομική δραστηριότητα και την εμφάνισή τους κάνουν τα πρώτα πολυτελή ξενοδοχεία.

Ο Adriotis (2003) όμως παρατήρησε ότι αυτά τα μοντέλα δεν ασχολούνται με τις μορφολογικές αλλαγές καθώς ένας προορισμός περνάει από τα στάδια του Butler και έτσι βασιζόμενος στο μοντέλο του Young, έδωσε την δική του γνώμη για τις αλλαγές που επέρχονται σε κάθε στάδιο κύκλου ζωής του Butler, παίρνοντας παράδειγμα ένα παραδοσιακό χωριό. Αρχικά ο οικισμός είναι μικρός και υπάρχουν υποδομές μόνο για τις ανάγκες των ντόπιων. Έπειτα όμως, με την πάροδο του χρόνου, σε κάθε στάδιο αυξάνονται οι ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις και δημιουργούνται όσες είναι απαραίτητες για την ικανοποίηση των τουριστών. Στο τέλος, το μικρό χωριό έχει γίνει ένας σύγχρονος

τουριστικός προορισμός με όλες τις απαραίτητες εγκαταστάσεις για τις ανάγκες των τουριστών και δεν έχει καμία σχέση με το αρχικό του στάδιο.

1.5.3 Αλλογενή Μοντέλα

Τα αλλογενή μοντέλα δίνουν την δυνατότητα στην κυβέρνηση να επενδύσει σε απομονωμένες περιοχές, περιορισμένους πόρους ενώ βρίσκει σύμφωνη την ανάπτυξη προϊόντων που απευθύνονται στους τουρίστες της Δύσης. Αυτό συμβαίνει γιατί ο τουρισμός έχει συνδυαστεί από πολλές περιοχές με τη δημιουργία προβλημάτων και έτσι πρέπει να βρεθεί τρόπος ώστε να αποφεύγεται η συνάντηση τουριστών και ντόπιων κατοίκων (Παππάς, 2006).

Τη σχέση επαφής του ντόπιου εργαζόμενου προσωπικού και των τουριστών σαν τρόπο τουριστικής ανάπτυξης, έχουν επιλέξει μερικές χώρες όπως η Δομινικανή Δημοκρατία ή η Ινδονησία. Αυτός ο τρόπος για κάποιους δεν ευνοεί τη χώρα όσο γίνεται περισσότερο σε οικονομικό επίπεδο, ενώ άλλοι πιστεύουν ότι με τον συγκεκριμένο τρόπο διασφαλίζεται η προστασία των ντόπιων κατοίκων ώστε να μην παρασύρονται από τους τουρίστες (Παπαθανασίου, 2007).

1.6 Εξελικτική Πορεία Τουρισμού

Το 2500 π.Χ. εντοπίζεται χρονικά η πρώτη αφορά στην ιστορική αναδρομή του τουρισμού. Σύμφωνα με τον Φωτίου (2007), το φαινόμενο και η ανάπτυξή του χωρίζεται σε τέσσερις χρονικές περιόδους:

- Η πρώτη φαίνεται να ξεκινά από τα μέσα της τρίτης χιλιετίας π.Χ. και φτάνει μέχρι το 1840 οπότε είναι και η περίοδος χρήσης της ατμομηχανής στο σιδηρόδρομο.
- Η δεύτερη περίοδος δείχνει να έχει διάρκεια μέχρι το τέλος του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου
- Η τρίτη ξεκινάει από το τέλος του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου και διαρκεί ως την δεκαετία του '70 και
- Η τέταρτη περίοδος φαίνεται ότι είναι από την δεκαετία του '70 ως και σήμερα.

Το φαινόμενο του τουρισμού χωρίζεται σε τρεις χρονικές περιόδους σύμφωνα με τους Ηγουμενάκη & συν. (2005). Δεν καθίσταται σαφής η έναρξη της πρώτης περιόδου αλλά

υπολογίζεται στα μέσα της τρίτης χιλιετίας και έχει διάρκεια ως το 1840. Η δεύτερη υπολογίζεται από το 1840 έως το 1945 και η τελευταία χρονική περίοδο από το 1945 μέχρι και σήμερα.

Σύμφωνα με μελέτες των Κοκκώνη & συν. (2008), στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, στην αγγλική γλώσσα, εμφανίστηκε αρχικά η λέξη τουρισμός. Η δραστηριότητα όμως είχε αρχίσει νωρίτερα, την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης. Οι μετακινήσεις δεν ήταν εύκολες καθώς μεταφορικά μέσα δεν υπήρχαν και μάλιστα υπήρχε κίνδυνος. Έτσι την εποχή της Αναγέννησης άρχισαν να γίνονται εσωτερικά ταξίδια ενώ τον 16^ο, 17^ο και 18^ο αιώνα, από τους αριστοκρατικούς γόνους άρχισαν και οι μετακινήσεις στο εξωτερικό. Ο τουρισμός όμως, γνώρισε την ανάπτυξη μετά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο, οπότε είχε ευρεθεί και το αεροπλάνο και δεν ήταν ιδιαίτερα ακριβό μέσο μεταφοράς.

1.7 Επιπτώσεις της Τουριστικής Ανάπτυξης στις Κοινωνίες Υποδοχής

Ο τουρισμός εκτός από τις ωφέλειες που επιφέρει, όπως οικονομικά έσοδα στις χώρες υποδοχής, τη συνεισφορά του στη διάδοση σε μεγάλη κλίμακα της κουλτούρας, των ηθών και των εθίμων ενός λαού ή μίας περιοχής, τη δημιουργία θέσεων εργασίας και άλλες, έχει και κάποιες αρνητικές επιπτώσεις που έχουν σοβαρό αντίκτυπο (Ανδριώτης, 2005):

α)στο φυσικό περιβάλλον: στους φυσικούς πόρους (νερό, γη, αέρας, ενέργεια), στα οικοσυστήματα, στο δομημένο περιβάλλον, στην τουριστική υποδομή

β)οικονομικές επιπτώσεις και

γ)κοινωνικές - πολιτιστικές επιπτώσεις.

Αξίζει να σημειωθούν τα αποτελέσματα μιας έρευνας που πραγματοποιήθηκε στην Μύκονο τον Μάιο του 2004, από το τμήμα Περιβάλλοντος του Πανεπιστημίου Αιγαίου, με θέμα «Καταγραφή υφιστάμενης κατάστασης τουρισμού στη Μύκονο». Οι ερευνητές λοιπόν, βάσει αποτελεσμάτων κατέγραψαν ότι κατά τη δεκαετία 1991-2001, η τουριστική ανάπτυξη προσέφερε θετικές επιπτώσεις, εφόσον βοήθησε στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας με αποτέλεσμα ο νέος πληθυσμός να παραμείνει στην Μύκονο. Μια αρνητική όμως επίπτωση του τουρισμού στο νησί, αποτέλεσε το ότι λόγω της μεγάλης επισκεψιμότητας που είχε, υπήρξε έντονη αύξηση του κυκλοφοριακού προβλήματος και της ηχορύπανσης. Ταυτόχρονα άλλαξε το τοπίο εξαιτίας της εντατικής δόμησης, ενώ παράλληλα δεν έγινε καμία καταγραφή

προσπάθειας που στόχευε στη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και νερού και γενικά προσπάθεια βελτίωσης της περιβαλλοντικής απόδοσης. Το αποτέλεσμα ήταν αύξηση των πιέσεων για τους φυσικούς πόρους, οι οποίοι είναι περιορισμένοι (ΕΥΠΛΟΙΑ, 2008).

Ένα παράδειγμα μιας περιοχής όπου οι επιπτώσεις από την χρήση γης, δημιουργούν προβλήματα ρύπανσης είναι ο ποταμός Νέστος στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, ο οποίος ρυπαίνεται από τα αστικά λύματα και βιομηχανικά απόβλητα της Βουλγαρίας που καταλήγουν σε αυτόν χωρίς επεξεργασία (Αγγελίδης & Οικονόμου, 2005).

1.7.1 Φυσικό περιβάλλον

Επιδράσεις του τουρισμού επισημαίνονται και στο φυσικό περιβάλλον. Ο τουρισμός ωφελεί το φυσικό περιβάλλον με τα εισοδήματα που προέρχονται από τους τουρίστες και μπορούν να αξιοποιηθούν για τον καθαρισμό αυτού. Επιφέρει όμως και πολλές αρνητικές επιπτώσεις. Στο έδαφος σημειώνονται αρκετές φθορές κατά την παραμονή των τουριστών. Εστία μόλυνσης προκαλείται επίσης από τα απορρίμματα. Αρκετές περιοχές δε διαθέτουν υποδομές για τη διαχείριση των σκουπιδιών με αποτέλεσμα τη μόλυνση του εδάφους και τη δημιουργία εστιών μικροβίων. Ακόμα μεγάλη ποσότητα άμμου που καταναλώνεται είτε για τις ψυχαγωγικές δραστηριότητες των τουριστών, όπως τα τροχοφόρα στην ακτή, είτε για οικοδομικές εργασίες και κατασκευές υποδομής (Ανδριώτης, 2005). Οι τουρίστες απαιτούν καθαρό περιβάλλον, καθαρό νερό και τη δημιουργία έργων υποδομής που συμφέρει παράλληλα και τους μόνιμους κατοίκους των τουριστικών περιοχών. Η ελεύθερη γη όμως προσφέρεται για διαφορετική εκμετάλλευση που έχει στόχο τη δημιουργία τουριστικών εγκαταστάσεων με σκοπό να εξυπηρετούνται οι επισκέπτες. Αυτό καταλήγει συχνά στην υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και στην εξαφάνιση της βιοποικιλότητας των τουριστικών περιοχών. Επίσης η αυξημένη ζήτηση για αγαθά πρώτης ανάγκης -όπως νερό και πηγές ενέργειας -όπως ηλεκτρισμός, καύσιμα υλικά κ.τ.λ.- κατά τη διάρκεια των τουριστικών περιόδων, συντελεί στην έλλειψή τους και έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία προβλημάτων στις σχέσεις μόνιμων κατοίκων και τουριστικής βιομηχανίας. Οι αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού μπορούν να προκαλέσουν μακροχρόνια βλάβη στον ίδιο τον τουρισμό. Ένας τόπος καθιερώνεται ως τουριστικός προορισμός χάρη στο "παρθένο" φυσικό περιβάλλον, τα ήθη και τα έθιμά του. Η τουριστική δραστηριότητα υποβαθμίζεται λόγω της ανάλογης εξαθλίωσης ή υποβάθμισης των παραπάνω στοιχείων (Αβδελλή, 2008). Παρακάτω

αναφέρονται οι επιπτώσεις του τουρισμού στο νερό, στον αέρα και στην ενέργεια (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001):

✓ *Νερό*

Επιπτώσεις έχει και το νερό από την τουριστική ανάπτυξη. Η κατανάλωση νερού (πόσιμου και μη) αυξάνεται ιδιαίτερα. Ζητείται για συντήρηση κήπων, για κάλυψη ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων, για κατασκευή πισινών και για διάφορες άλλες χρήσεις. Τους θερμούς μάλιστα μήνες παρουσιάζεται αυξημένη ζήτηση νερού με αποτέλεσμα την στέρηση υδατικών αποθεμάτων.

✓ *Αέρας*

Η μετακίνηση των τουριστών απαιτεί χρήση μέσων μεταφοράς και έχει ως συνέπεια να αυξάνεται η κίνηση στους δρόμους, η μόλυνση του αέρα και γενικότερα η εσωτερική ρύπανση. Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτή η μόλυνση του αέρα έχει αντίκτυπο και στους ανθρώπους εφόσον πολλά αναπνευστικά και καρδιακά προβλήματα προέρχονται από καυσαέρια οχημάτων.

✓ *Ενέργεια*

Η ενέργεια συνδέεται με το φυσικό περιβάλλον λόγω της παραγωγής της, που αρκετές φορές απαιτείται για την εξυπηρέτηση πόρων του φυσικού περιβάλλοντος. Η ακατάσχετη χρήση air-condition για παράδειγμα οδηγεί στην κατανάλωση μεγάλων ποσών ενέργειας.

Οι επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης παρατηρούνται και στα φυσικά οικοσυστήματα αφού εκτάσεις καταστρέφονται για την δημιουργία τουριστικών εγκαταστάσεων (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001).

Παράγοντες που επηρεάζουν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις είναι (Gartner, 2001):

- *Η τουριστική χρήση που απαιτεί δημιουργία τουριστικών εγκαταστάσεων στην περιοχή.* Το μέγεθος της τουριστικής χρήσης που απαιτείται, εξαρτάται από τον αριθμό των τουριστών που επισκέπτονται μια περιοχή και το ήδη υπάρχον επίπεδο ανάπτυξης, το οποίο απαιτείται για την κάλυψη των αναγκών τους. Η κάθε περιοχή

μπορεί να φιλοξενήσει ορισμένο αριθμό τουριστών, ανάλογα με τις εγκαταστάσεις που διαθέτει προτού αυτές αποδειχθούν ανεπαρκείς. Όταν όμως μια περιοχή προσπαθεί να φιλοξενήσει περισσότερο αριθμό τουριστών από αυτόν που μπορεί, εκεί αρχίζει όχι μόνο η μεταμόρφωσή της αλλά και οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

- ο *Ανθεκτικότητα οικοσυστήματος*. Η ανθεκτικότητα κάθε οικοσυστήματος είναι διαφορετική και εξαρτάται από την σπανιότητα του (οικοσυστήματος). Κάθε οικοσύστημα όσο πιο σπάνιο είναι, τόσο μικρότερη είναι και η ανθεκτικότητα που έχει στις αλλαγές .

- ο *Ο χαρακτήρας της τουριστικής ανάπτυξης*. Ο χαρακτήρας της τουριστικής ανάπτυξης μπορεί να θεωρηθεί μεταμορφωτικός εφόσον μετατρέπει το περιβάλλον. Μια περιοχή που δεν διαθέτει φυσική ομορφιά μπορεί να βασιστεί στα τεχνητά αξιοθέατα και έτσι να δημιουργήσει τον δικό της τουρισμό. Παράδειγμα που είναι χαρακτηριστικό για αυτήν την περίπτωση, είναι στις Ηνωμένες Πολιτείες, η Disney. Οι περιοχές όμως που διαθέτουν όμορφους φυσικούς πόρους, πολλές φορές αποτελούν πηγή έλξης για τους τουρίστες. Όταν ο αριθμός τουριστών όμως αυξάνεται, απαιτείται και η κάλυψη των αναγκών τους με εστιατόρια, ξενοδοχεία και περισσότερα αξιοθέατα (τεχνητά πλέον) ώστε η διάρκεια παραμονής τους να είναι μεγαλύτερη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα που οι τουρίστες στρέφουν το ενδιαφέρον τους από τα φυσικά αξιοθέατα στα κατασκευασμένα, είναι το The Dells. Βρίσκεται στο Ουισκόνσιν το οποίο ενώ προσέλκυσε αρχικά τους επισκέπτες για τον σχηματισμό των βράχων από αμμόλιθο κατά μήκος του ποταμού Ουισκόνσιν, το ενδιαφέρον τους στράφηκε τελικά στα κατασκευασμένα αξιοθέατα όπως το Robot World.

- ο *Την διάρκεια χρόνου που ο κάθε επενδυτής οριοθετεί*. Περιβαλλοντικές επιπτώσεις δεν θα σταματήσουν να υπάρχουν, όσο η λήψη αποφάσεων λαμβάνεται από επιχειρήσεις που προσφέρουν τουριστικά αγαθά και υπηρεσίες.

1.7.2 Οικονομικές Επιπτώσεις

Από την στιγμή που ο τουρίστας αποφασίζει να αγοράσει ένα τουριστικό πακέτο για κάποια χώρα, αυτόματα δημιουργούνται οικονομικά οφέλη που δέχεται όχι μόνο η χώρα προορισμού καθώς εκεί ο τουρίστας θα καταναλώσει χρήματα σε διαμονή, ψυχαγωγία, σίτιση, αγορές τουριστικών προϊόντων και καταναλωτικά είδη (εφημερίδες, τσιγάρα, κτλ)

αλλά παράλληλα δημιουργούνται κέρδη και στην χώρα που ο τουρίστας μένει μόνιμα, εφόσον από εκεί αγοράζει το πακέτο. Ο κάθε τουρίστας όμως που επισκέπτεται μια περιοχή χρειάζεται εξασφαλισμένη διαμονή. Έτσι απαιτείται η δημιουργία ξενοδοχειακών μονάδων που έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής της γης (Ανδριώτης, 2005). Για την περιφερειακή ανάπτυξη ο Schumacher (1974) έχει διατυπώσει κάποιες προτάσεις για την εύρεση τρόπων διασκορπισμού της τουριστικής ανάπτυξης σε διάφορες κωμοπόλεις που αντιμετωπίζουν προβλήματα οικονομικής φύσεως. Οι οποίες είναι:

- Ο πληθυσμός συνηθίζει να μεταναστεύει σε μητροπολιτικές περιοχές όμως, οι θέσεις εργασίας θα πρέπει να δημιουργούνται στις περιοχές όπου ο πληθυσμός κατοικεί.
- Θα πρέπει οι θέσεις εργασίας να είναι αρκετές και για αυτό δεν πρέπει να απαιτούνται υψηλές επενδύσεις για αυτές.
- Για να μην υπάρχει ανάγκη για εξειδικευμένο προσωπικό, οι μέθοδοι παραγωγής δεν θα πρέπει να είναι πολύπλοκες.
- Θα πρέπει να αποφεύγεται η ανταλλαγή συναλλάγματος με τις αγορές εισαγόμενων προϊόντων και να προτιμώνται οι ντόπιες πρώτες ύλες.

Η απασχόληση αποτελεί ακόμα μια επίπτωση του τουρισμού στην οικονομία της χώρας. Βοηθάει στην δημιουργία θέσεων εργασίας, οι οποίες όμως είναι εποχιακές και περιστασιακές. Ακόμη, αυξάνονται τα φορολογικά έσοδα κάθε κράτους εφόσον δημιουργούνται μικρές επιχειρήσεις για τουριστική ανάπτυξη. Και τέλος, σε τουριστικές περιοχές παρατηρείται αύξηση του κόστους ζωής, εξαιτίας της παρουσίας τουριστών (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001).

1.7.3 Κοινωνικές – Πολιτιστικές Επιπτώσεις

Οι επιπτώσεις του τουρισμού διακρίνονται και σε κοινωνικές - πολιτιστικές καθώς ο τουρισμός επηρεάζει και αυτούς τους τομείς. Το γεγονός ότι οι τουρίστες επισκέπτονται μια χώρα με ιστορική αξία, συμβάλλει στο να γίνει αυτή περισσότερο γνωστή. Επίσης η διατήρηση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς κάθε περιοχής μπορεί να θεωρηθεί έμμεσα και πράξη της τουριστικής ανάπτυξης. Πολλοί τουρίστες για παράδειγμα επισκέπτονται την Ελλάδα για την κληρονομιά και την ιστορία της. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το Μεσαιωνικό χωριό Ανάβατος στην Χίο, το οποίο αποτελεί ερέθισμα

για τους τουρίστες ώστε να επισκεφτούν την περιοχή. Με βάση τα παραπάνω, συνεπάγεται ότι η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε χώρας σε καλή κατάσταση θεωρείται αναγκαία (Ανδριώτης, 2005).

Παρακάτω αναφέρονται κάποια φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας που δημιουργεί ο τουρισμός (Ανδριώτης, 2005):

✓ **Πορνεία**

Σε διάφορες χώρες για παράδειγμα, όπως στο Άμστερνταμ, στην περιοχή των Κόκκινων Φαναριών, γυναίκες ποζάρουν γυμνές και αποσκοπούν στην προσέλκυση πελατών.

✓ **Αλκοολισμός**

Ο αλκοολισμός αυξάνεται κατά την διαμονή τουριστών. Στα Μάλλια της Κρήτης για παράδειγμα, τουρίστες καταναλώνουν ακατάσχετη ποσότητα αλκοόλ με αρκετά δυσάρεστες συνέπειες, όπως τραυματισμοί ντόπιων και μη, φθορές ιδιωτικής περιουσίας και φόβο στην περιοχή.

✓ **Εγκληματικότητα**

Μια από αυτές τις συνέπειες είναι και η αύξηση της εγκληματικότητας. Συνδέεται άμεσα με τον αλκοολισμό πέρα από αυτόν όμως αύξηση της παρατηρείται κατά την διάρκεια διαμονής τουριστών. Στην Χαβάη για παράδειγμα, κατά την διαμονή τουριστών αναφέρονται βιασμοί και γενικότερα εγκληματικές ενέργειες διαφόρων ειδών. Υποστηρίζεται από τους de Albuquerque και McElroy (1999) ότι οι ντόπιοι δεν κινδυνεύουν όπως οι τουρίστες να γίνουν θύματα εγκληματιών.

✓ **Τζόγος**

Ο τζόγος αποτελεί ακόμα μια κοινωνική επίπτωση του τουρισμού. Πολλές περιοχές δημιουργούν καζίνο για προσέλκυση τουριστών. Αυτό αυξάνει παράλληλα με τις θέσεις εργασίας που ανοίγει, και την -σημαντική για οικονομικά έσοδα- πληρότητα των ξενοδοχείων, αυξάνει τη βία, τον αλκοολισμό και την εγκληματικότητα.

✓ *Ναρκοτικές ουσίες*

Ένα ακόμα παράδειγμα αρνητικής επίπτωσης της τουριστικής ανάπτυξης αποτελεί και η Ολλανδία, καθώς εκεί η αγορά και κατοχή ναρκωτικών ουσιών είναι μη απαγορεύσιμη, ελεύθερη γεγονός που αποτελεί πρόκληση για αρκετούς τουρίστες. Κατά συνέπεια, ο τουρισμός έχει κατηγορηθεί και για αύξηση κατανάλωσης ναρκωτικών ουσιών.

1.8 Συμπεράσματα

Οι παραπάνω πληροφορίες δείχνουν ότι ο τουρισμός είναι ένα παλιό φαινόμενο. Αποφέρει κέρδη στις χώρες προορισμών, αλλά και στις χώρες αγοράς τουριστικών πακέτων. Η τουριστική ανάπτυξη, συντελεί στην οικονομική αναβάθμιση μιας χώρας και είναι αναγκαία αν κάποια περιοχή θέλει να νοείται ως ένας ελκυστικός τουριστικός προορισμός. Είναι αναγκαίο μία περιοχή συνεχώς να εξελίσσεται προκειμένου να προσελκύει το ενδιαφέρον των τουριστών. Για να επιτευχθεί αυτό -πέρα από τους χρηματικούς πόρους που χρειάζονται για ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις και γενικότερα για κατασκευές που να ψυχαγωγούν τον τουρίστα- απαιτείται και η σωστή προβολή της ιστορικής αξίας κάθε τόπου και της κληρονομιάς κάθε περιοχής, στοιχεία που αποτελούν πόλο έλξης για ένα αρκετά σημαντικό ποσοστό τουριστών. Εκτός από τα οφέλη όμως που παρέχει ο τουρισμός και η τουριστική ανάπτυξη, υπάρχουν επιπτώσεις (κοινωνικές-πολιτιστικές, οικονομικές) τόσο στο φυσικό περιβάλλον όσο και στους άλλους τομείς που προαναφέρθηκαν. Είναι επομένως επιτακτική ανάγκη να ληφθούν υπόψιν αυτές οι αρνητικές επιπτώσεις που επιφέρει ο τουρισμός και να παρθούν από τους αρμόδιους τα κατάλληλα μέτρα. Απαραίτητη όμως είναι και η συμμετοχή των ντόπιων κατοίκων στις αποφάσεις που λαμβάνονται σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη ενός προορισμού όπου ο πληθυσμός ζει μόνιμα. Όποια πολιτική για τουριστική ανάπτυξη πάντως κι αν εφαρμοστεί σε έναν προορισμό θα πρέπει να βρίσκει σύμφωνους και τους ντόπιους κατοίκους καθώς είναι αυτοί εκείνοι που έρχονται σε άμεση αντιμετώπιση με τις επιπτώσεις που αυτή επιφέρει. Οι διάφορες εναλλακτικές μορφές τουρισμού που υπάρχουν, φαίνεται να προσελκύουν αρκετούς τουρίστες καθώς παρουσιάζονται σαν κάτι καινούργιο στο οποίο δεν έχει προλάβει ακόμα να επέλθει κορεσμός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΧΑΝΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

2.1. Εισαγωγή

Η Κρήτη αποτελεί έναν παραδοσιακό τουριστικό προορισμό ο οποίος συνδυάζει βουνό και θάλασσα. Προσφέρει ιστορία, διασκέδαση, φυσική ομορφιά αλλά και δυνατότητα επαφής των τουριστών με τον πολιτισμό κάθε νομού καθώς πραγματοποιούνται συχνά τοπικές εκδηλώσεις. Ο τουρισμός που αναπτύχθηκε πρώτος στην Κρήτη, ήταν ο εκπαιδευτικός τουρισμός, ο οποίος αποτελεί είδος εναλλακτικής μορφής τουρισμού. Ξεκίνησε με την επίσκεψη τουριστών σε αρχαιολογικούς χώρους την δεκαετία του 30 και στην συνέχεια εξελίχθηκε (Σωπασή, 2008).

Το νησί επίσης, αντιπροσωπεύει το 21% του συνόλου των ξενοδοχειακών κλινών της χώρας και διαθέτει το 32% των πέντε αστέρων ξενοδοχείων. Αυτό το γεγονός την κάνει να βρίσκεται σε προνομιούχα θέση σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα, όσον αφορά την ποιότητα των ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων (Σκουλάς 2008). Επίσης, είναι ένας τουριστικός προορισμός, ο οποίος προσελκύει τουρίστες με υψηλή εισοδηματική στάθμη. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 25% των τουριστών είναι Γερμανοί, 18% από Ηνωμένο Βασίλειο και 17% από τα Σκανδιναβικά κράτη (Σωπασή, 2008). Το 27% των Ρώσων τουριστών όπου προτιμούν την Ελλάδα ως τουριστικό προορισμό, επιλέγουν την Κρήτη (Τα Χρονικά, 2008).

Παρακάτω αναλύονται βάσει πινάκων οι αφίξεις των τουριστών στον νομό Χανίων το έτος 2007 και 2008 (Αγώνας της Κρήτης, 2008). Τουριστικό προορισμό για τους περισσότερους τουρίστες που έρχονται στην Κρήτη, αποτελούν τα Χανιά (Φακιόλας, 2008). Έπειτα παρουσιάζονται σε πίνακες κάποια στοιχεία σχετικά με τις διανυκτερεύσεις και τις αφίξεις τουριστών στο νησί, το έτος 2002 και το 2006 (Ζοπουνίδης & Γαγάνης, 2004). Στην συνέχεια του κεφαλαίου, παρατηρείται ότι το νησί δεν είχε τουριστικά έσοδα κατά το έτος 2008 (Κωσταντουλάκη, 2009).

Όπως είναι φυσικό, δεν απουσιάζουν οι επιβλαβείς επιπτώσεις του τουρισμού στο νησί όπως η τσιμεντοποίηση πόλεων (Οικολόγοι Πράσινοι, 2006), η ρύπανση του περιβάλλοντος, η αύξηση της εγκληματικότητας (ionianguide, 2008), η ανάπτυξη του σεξοτουρισμού και αλκοολοτουρισμού σε διάφορες πόλεις του νησιού, καθώς και άλλες δυσμενείς συνέπειές του.

2.2 Ο Τουρισμός στην Κρήτη

Ο τουρισμός στην Κρήτη ξεκινά την δεκαετία του 30, με μοναδικό σκοπό των τουριστών, την επίσκεψή τους σε σπουδαίους αρχαιολογικούς χώρους. Στην αρχή της εμφάνισής του, ο τουρισμός παρουσιάζεται ως είδος εναλλακτικής μορφής «εκπαιδευτικός τουρισμός». Στην συνέχεια όμως ο Κρητικός τουρισμός εξελίσσεται (Σωπασή, 2008).

Η Κρήτη είναι ένας τουριστικός προορισμός, ο οποίος παραμένει παραδοσιακός και προσφέρει ήλιο, θάλασσα και πολιτιστικά μνημεία (Σωπασή, 2008). Διαθέτει ψηλά βουνά και φυσικές ομορφιές που διαφέρουν μεταξύ τους όπως: τον Ψηλορείτη, τα Λευκά Όρη, την Δίκτη και τον Ομαλό. Επίσης δίνεται η δυνατότητα στους επισκέπτες, να μείνουν σε αυτά εφόσον υπάρχουν εκεί καταφύγια όχι μόνο για δεινούς ορειβάτες αλλά και για απλούς επισκέπτες (Μιχελιουδάκης, 2008). Το νησί στηρίζεται στον τουρισμό, καθώς αυτός αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα για την τοπική οικονομία του νησιού. Γεγονός αποτελεί ότι ο τουρισμός διακοπών, ο οποίος βασίζεται στα 4s (sea, sun, sand, sex), καταλαμβάνει το σημαντικότερο τμήμα ποσοτικά της τουριστικής αγοράς μέχρι και σήμερα, στην περιφέρεια Κρήτης (Σωπασή, 2008).

Στο νησί, έχουν αναπτυχθεί και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, καθώς το 1997, με βάση τα στοιχεία του ΕΟΤ, ήρθαν στην Κρήτη 250.000 τουρίστες για εναλλακτικές μορφές όπως Συνεδριακού, Φυσιολατρικού, Επιστημονικού, Ορειβατικού και Θαλάσσιου τουρισμού (Αντωνάκης, 2009). Στην Κρήτη επικρατεί κυρίως η μορφή του μαζικού παραθεριστικού τουρισμού (Μακάκη, 2007).

2.2.1 Ξενοδοχεία Κρήτης

Η Κρήτη βρίσκεται σε προνομιούχα θέση σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα, όσον αφορά την ποιότητα των ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων καθώς διαθέτει το 32% των πέντε αστέρων ξενοδοχείων ενώ παράλληλα αντιπροσωπεύει το 21% του συνόλου των ξενοδοχειακών κλινών της χώρας. Η Ανατολική Κρήτη (Ηράκλειο, Λασιθί) αντιπροσωπεύει το 12% του συνόλου κλινών της χώρας και διαθέτει το 24% των πέντε αστέρων ξενοδοχείων. Εντύπωση όμως κάνει το γεγονός ότι το 53% του συνόλου των ξενοδοχειακών κλινών στην Ανατολική Κρήτη είναι πέντε και τεσσάρων αστέρων (Σκουλάς, 2008). Βάσει αυτού φαίνεται ότι η

Ανατολική Κρήτη συγκεντρώνει τουρίστες με υψηλό εισόδημα οι οποίοι προτιμούν τα πολυτελή ή υπερπολυτελή ξενοδοχεία.

Το νησί διαθέτει το μεγαλύτερο ποσοστό πέντε αστέρων ξενοδοχείων, το οποίο ανέρχεται σε 52%, σε σύγκριση με κάθε άλλη περιφέρεια. Το 2006 η Κρήτη συγκεντρώνει 16,7% του συνολικού αριθμού καταλυμάτων της χώρας με 1.521 ξενοδοχειακές μονάδες, με 146.073 κλίνες, το 21,1% των ξενοδοχειακών κλινών της επικράτειας και το 21,3% του συνόλου αντίστοιχα με 77.726 δωμάτια (ΚΕΤΑ, 2007).

Πίνακας 2.2.1α: Ξενοδοχειακό Δυναμικό Κρήτης 2006

ΝΟΜΟΣ	Δεδομένα	5*****	4****	3***	2**	1*	Γενικό Άθροισμα
<u>Ηράκλειο</u>	<i>Μονάδες</i>	17	109	98	191	102	<i>517</i>
	<i>Δωμάτια</i>	5.199	12.391	5.690	6.491	3.036	<i>32.807</i>
	<i>Κλίνες</i>	10.386	23.443	10.829	12.284	5.564	<i>62.506</i>
<u>Λασιθί</u>	<i>Μονάδες</i>	13	30	34	105	43	<i>225</i>
	<i>Δωμάτια</i>	2.416	3.107	1.819	3.320	539	<i>11.201</i>
	<i>Κλίνες</i>	4.637	5.963	3.483	6.060	997	<i>21.140</i>
<u>Ρέθυμνο</u>	<i>Μονάδες</i>	6	35	71	155	28	<i>295</i>
	<i>Δωμάτια</i>	1.784	4.082	3.984	4.924	516	<i>15.290</i>
	<i>Κλίνες</i>	3.432	7.930	7.494	8.987	988	<i>28.831</i>
<u>Χανιά</u>	<i>Μονάδες</i>	5	35	97	289	58	<i>484</i>
	<i>Δωμάτια</i>	830	2.519	4.106	9.632	1.341	<i>18.428</i>
	<i>Κλίνες</i>	1.717	4.840	7.586	16.955	2.498	<i>33.596</i>
<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>	<i>Μονάδες</i>	<i>41</i>	<i>209</i>	<i>300</i>	<i>740</i>	<i>231</i>	1.521
	<i>Δωμάτια</i>	<i>10.229</i>	<i>22.099</i>	<i>15.599</i>	<i>24.367</i>	<i>5.432</i>	77.726
	<i>Κλίνες</i>	<i>20.172</i>	<i>42.176</i>	<i>29.392</i>	<i>44.286</i>	<i>10.047</i>	146.073

Πηγή: ΕΣΥΕ (2006)

Στον πίνακα 2.2.1α παρατηρείται ότι το ξενοδοχειακό δυναμικό της Κρήτης για το έτος 2006 ανέρχεται σε 1.521 ξενοδοχειακές μονάδες, με το Ηράκλειο να κατέχει τις περισσότερες μονάδες (517) και τα Χανιά σε δεύτερη θέση με 484 μονάδες (Ρέθυμνο 295

μονάδες και Λασιθί 225 μονάδες). Τα δωμάτια της Κρήτης συνολικά ανέρχονται σε 77.726 και 146.073 κλίνες. Παρατηρείται ότι τα Χανιά με το Ηράκλειο δεν έχουν μεγάλη διαφορά στις ξενοδοχειακές μονάδες γεγονός που οφείλεται στην προτίμηση των τουριστών η οποία φαίνεται να κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα περίπου και στις δύο περιοχές.

Στον παρακάτω πίνακα 2.2.1β, φαίνεται το ξενοδοχειακό δυναμικό της Κρήτης για το έτος 2005. Συγκρίνοντας τους πίνακες 2.2.1α (που αφορά το ξενοδοχειακό δυναμικό της Κρήτης για το έτος 2006) και 2.2.1β (που αφορά το ξενοδοχειακό δυναμικό της Κρήτης για το έτος 2005) παρατηρείται ότι το γενικό σύνολο των κλινών της Κρήτης έχει αυξηθεί κατά 2.593 ενώ το γενικό σύνολο των ξενοδοχειακών μονάδων έχει αυξηθεί κατά 15 μονάδες. Κατά 1440 δωμάτια αυξήθηκε και ο αριθμός των δωματίων της Κρήτης από το έτος 2005 έως και το έτος 2006. Αυτή η αύξηση του ξενοδοχειακού δυναμικού, δείχνει ότι μέσα σε ένα χρόνο η ζήτηση της Κρήτης αυξήθηκε και καθιερώθηκε ως τουριστικός προορισμός και παράλληλα υπήρξε ανάγκη για περαιτέρω ανάπτυξη.

Πίνακας 2.2.1β: Ξενοδοχειακό Δυναμικό Κρήτης 2005

Περιοχή	Δεδομένα	5*****	4****	3***	2**	1*	ΣΥΝΟΛΟ
<u>Κρήτη</u>	<i>Μονάδες</i>	37	200	295	741	233	1.506
	<i>Δωμάτια</i>	9.213	22.165	15.323	24.160	5.424	76.286
	<i>Κλίνες</i>	18.209	42.309	28.896	44.048	10.018	143.480

Πηγή: ΕΣΥΕ (2005)

2.2.2 Τουρίστες που Προτιμούν την Κρήτη

Σύμφωνα με τη Σωπασή (2008) η Κρήτη προσελκύει τουρίστες με υψηλή εισοδηματική στάθμη. Το 25% αποτελούν οι επισκέπτες που προέρχονται από την Γερμανία, το 18% από το Ηνωμένο Βασίλειο και το 17% από τα Σκανδιναβικά κράτη. Λιγότερο από 7% αποτελούν οι επισκέπτες από τα Ανατολικά κράτη, το ποσοστό αυτό όμως έχει τάση αύξησης τα τελευταία χρόνια (Σωπασή, 2008). Επίσης φαίνεται πως το νησί αποτελεί την πρώτη επιλογή για τους Ρώσους (27%) που προτιμούν την Ελλάδα ως τουριστικό προορισμό. Το 2007 φαίνεται οι αφίξεις των τουριστών στην Κρήτη να άγγιζαν τις 80.000 με πτήσεις τσάρτερ

προς το αεροδρόμιο του Ηρακλείου (Τα Χρονικά, 2008). Αυξημένη ζήτηση για κρουαζιέρες με προορισμό την Κρήτη παρατηρείται και από το Ισραήλ (Τσόκας, 2008).

Οι κάτοικοι του Λουξεμβούργου δείχνουν ικανοποιημένοι από την Κρήτη σαν τουριστικό προορισμό (Αρχοντάκης, 2009). Επίσης την αδυναμία τους στο νησί δείχνουν και οι Ολλανδοί, οι οποίοι αναζητούν την θάλασσα, καταδύσεις, ποδηλασία και ησυχία (Μαρινάκη, 2009).

2.2.3 Διανυκτερεύσεις και Αφίξεις Τουριστών στο Νησί

Στον πίνακα 2.2.3α, παρατηρείται ότι το έτος 2007, οι αφίξεις που δέχθηκε η Κρήτη ανέρχονται στις 2.229.183 σε ξενοδοχειακά καταλύματα. Από αυτούς 396.335 ήταν ημεδαποί – όρος που σημαίνει νομικό ή φυσικό πρόσωπο (βικιπαιδεία, 2009), το οποίο προέρχεται από την ίδια χώρα με αυτή του ομιλητή (πύλη, 2009) – και 1.832.848 ήταν αλλοδαποί, ενώ αντίστοιχα σε camping το νησί δέχθηκε 7.956 άτομα, εκ των οποίων 2.666 ήταν ημεδαποί και 5.290 αλλοδαποί.

Πίνακας 2.2.3α: Αφίξεις στα ξενοδοχειακά καταλύματα και camping, κατά Νομό

Ξενοδοχειακά καταλύματα πλην Camping 2007				Camping 2007		
Περιφέρεια και Νομός	Ημεδαποί	Αλλοδαποί	Σύνολο	Ημεδαποί	Αλλοδαποί	Σύνολο
Κρήτη	396.335	1.832.848	2.229.183	2.666	5.290	7.956
<i>Νομός Ηρακλείου</i>	156.535	891.878	1.048.413	686	1.392	2.078
<i>Νομός Λασιθίου</i>	53.481	256.295	309.776	922	813	1.735
<i>Νομός Ρεθύμνης</i>	68.252	300.032	368.284	268	315	583
<i>Νομός Χανίων</i>	118.067	384.643	502.710	790	2.770	3.560

Πηγή: ΕΣΥΕ (2007)

Παρατηρείται ότι ο νομός Ηρακλείου δέχθηκε τα περισσότερα άτομα και στις δύο κατηγορίες (ξενοδοχειακά καταλύματα και camping) και φαίνεται να κατέχει τη μεγαλύτερη θέση ζήτησης προσφέροντας βέβαια και περισσότερες επιλογές, καθώς είναι ο μεγαλύτερος νομός του νησιού.

Στον παρακάτω πίνακα, 2.2.3β αναγράφονται οι διανυκτερεύσεις στα ξενοδοχειακά καταλύματα και camping. Παρατηρείται λοιπόν ότι η Κρήτη συγκέντρωσε συνολικά 15.303.232 σε ξενοδοχειακά καταλύματα, ενώ 21.704 σε camping. Πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι ο νομός Ηρακλείου συγκέντρωσε τους περισσότερους αλλοδαπούς (6.780.542) και ημεδαπούς (395.130) σε ξενοδοχειακά καταλύματα.

Πίνακας 2.2.3β: Διανυκτερεύσεις στα Ξενοδοχειακά Καταλύματα και Camping, κατά Νομό

Ξενοδοχειακά Καταλύματα πλην Camping 2007				Camping 2007		
<i>Περιφέρεια και Νομός</i>	<i>Ημεδαποί</i>	<i>Αλλοδαποί</i>	<i>Σύνολο</i>	<i>Ημεδαποί</i>	<i>Αλλοδαποί</i>	<i>Σύνολο</i>
Κρήτη	1.158.524	14.144.708	15.303.232	7.593	14.111	21.704
<i>Νομός Ηρακλείου</i>	395.130	6.780.542	7.175.672	1.141	2.504	3.645
<i>Νομός Λασιθίου</i>	175.599	1.974.097	2.149.696	2.866	2.956	5.822
<i>Νομός Ρεθύμνης</i>	235.435	2.516.874	2.752.309	1.038	489	1.527
<i>Νομός Χανίων</i>	352.360	2.873.195	3.225.555	2.548	8.162	10.710

Πηγή: ΕΣΥΕ (2007)

Ο νομός Χανίων δείχνει να ικανοποιεί τους τουρίστες για camping, καθώς συγκέντρωσε συνολικά 10.710 αλλοδαπούς (2.548) και ημεδαπούς (8.162) σε αντίθεση με τους άλλους νομούς όπου σημειώνεται αρκετά μεγάλη διαφορά (ακολουθεί το Λασιθί όπου συνολικά συγκέντρωσε 5.822 άτομα και οι υπόλοιποι νομοί με λιγότερα άτομα). Προφανώς, ο νομός Χανίων διαθέτει περισσότερο πράσινο και προσφέρει μέρη που εκτιμώνται από τους λάτρεις της φύσης.

Πίνακας 2.2.3γ: Διανυκτερεύσεις Αλλοδαπών Τουριστών κατά Νομό

Νομός	1998	1999	2000	2001	2002
<i>Χανίων</i>	1.780.763	2.058.706	1.982.430	2.388.243	2.052.486
<i>Ρεθύμνης</i>	1.992.442	2.239.607	2.055.892	2.015.480	2.125.359
<i>Ηρακλείου</i>	5.437.006	5.913.645	5.756.873	5.496.907	5.368.667
<i>Λασιθίου</i>	1.780.079	2.038.519	1.846.506	1.771.283	1.780.222
Σύνολο	10.990.290	12.250.477	11.641.701	11.671.913	11.326.222

Πηγή: ΕΟΤ & Περιφέρεια Κρήτης (2003)

Η επίσκεψη των τουριστών στο νησί για το έτος 2002 άγγιξε τα δύομισι εκατομμύρια (Σωπασή, 2008). Με βάση τον πίνακα 2.2.3γ, φαίνεται ότι οι διανυκτερεύσεις αλλοδαπών τουριστών ήταν περισσότερες κατά το έτος 1999 και μειώθηκαν το έτος 2000. Το έτος 2001 παρατηρήθηκε μια αύξηση αλλά μειώθηκε πάλι το έτος 2002. Επίσης, κατά το έτος 2002 ο νομός Ηρακλείου, φιλοξένησε με αρκετά μεγάλη διαφορά από τους άλλους νομούς, τους περισσότερους αλλοδαπούς τουρίστες.

Στον παρακάτω πίνακα (2.2.3δ) διαπιστώνεται πως στα αεροδρόμια Χανίων και Ηρακλείου το μεγαλύτερο ποσοστό τουριστών στο νησί καταλαμβάνει η Γερμανία (Ζοπουνίδης & Γαγάνης, 2004).

Πίνακας 2.2.3δ: Αφίξεις Charter στα Αεροδρόμια Χανίων και Ηρακλείου (2002)

<i>Γερμανία</i>	25.79%
<i>Μ. Βρετανία</i>	17.85%
<i>Σκανδιναβία</i>	17.15%
<i>Ολλανδία</i>	6.79%
<i>Γαλλία</i>	8.00%
<i>Αυστρία</i>	3.76%
<i>Βέλγιο – Λουξεμβούργο</i>	4.01%
<i>Ελβετία</i>	2.41%
<i>Ιταλία</i>	3.51%
<i>Λοιπές Χώρες</i>	3.55%
<i>Ανατολική Ευρώπη</i>	7.18%

Πηγή: Περιφέρεια Κρήτης (2002)

Ενδεικτικά αναφέρονται κάποια στοιχεία του 2006 σχετικά με τις αφίξεις τουριστών στην Κρήτη: τον Ιούνιο του 2006 έφτασαν στο αεροδρόμιο Ν. Καζαντζάκης στο Ηράκλειο 333.148 τουρίστες, σημειώνοντας έτσι 12,5% αύξηση σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα της προηγούμενης χρονιάς οπότε και είχαν σημειωθεί 297.048 αφίξεις. Αυξητική πορεία, της τάξης του 8,42%, στην τουριστική κίνηση καταγράφηκε και κατά τον επόμενο μήνα, με

120.877 επιβάτες σε σύγκριση με τους 111.489 του 2005 (Ριζοσπάστης, 2006). Γενικότερα, για την Κρήτη υπήρξε αυξητική τάση μέσα στο διάστημα ενός χρόνου.

Για το έτος 2005, σημειώθηκε θετική μεταβολή στις αφίξεις των τουριστών οι οποίοι ανήλθαν στους 13.075.771 και συγκριτικά με το έτος 2004 σημειώθηκε μια μεταβολή της τάξης του 10,06%. Ο μεγαλύτερος αριθμός αφιχθέντων στα ξενοδοχεία από την Γερμανία προήλθε με ποσοστό 16,1%, το Ηνωμένο Βασίλειο με 14,9% και έπειτα από την Ιταλία με 8,6% (ΚΕΤΑ, 2007).

2.2.4 Μείωση Τουριστών στο Νησί

Μείωση του τουρισμού παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στην Κρήτη. Ειδικότερα την τουριστική περίοδο του 2008 στο νομό Χανίων, σημειώθηκε μείωση κατά 35% στις αφίξεις του αεροδρομίου “Γιάννης Δασκαλογιάννης” καθώς οι πληρότητες των ξενοδοχείων δεν κυμαινότουσαν στα επίπεδα του 2007 (ΚΗΡΥΚΑΣ, 2008). Προβλεπόμενη επίσης ήταν η μείωση των Άγγλων τουριστών, η σταθερή πορεία των Γερμανών και η αύξηση των τουριστών από ανατολικές χώρες (Πελεκανάκης, 2008).

Επίσης, μια εναλλακτική μορφή τουρισμού στην Κρήτη, ο Θαλάσσιος τουρισμός, δείχνει να έχει πτώση καθώς οι κρατήσεις έχουν ποσοστό μείωσης έως και 80%, σύμφωνα με τον Στελλιάτο (2009). Ο ίδιος υποστηρίζει ότι η μόνη λύση για την αποφυγή της πλήρους καταστροφής στον τομέα του θαλάσσιου τουρισμού είναι η συνεργασία με τις αρμόδιες τράπεζες για ευελιξία τόκων και πάγωμα πληρωμής κεφαλαίου ως το τέλος της σεζόν του 2010 (Στελλιάτος, 2009).

Τρεις βασικές αιτίες για την πτώση του τουρισμού προσδιορίζει ο Κόρακας (2008), πρόεδρος του συλλόγου ξενοδόχων του Νομού Χανίων:

- ✓ Οι tour operators, όπως υποστηρίζει ο ίδιος, έχουν στόχο να κατευθύνουν τους τουρίστες σε προορισμούς οι οποίοι συμφέρουν τους ίδιους, ενώ λίγα γραφεία τουριστικά είναι εκείνα που κατευθύνουν την τύχη του κάθε προορισμού. Αντίθετα, στην προσπάθεια κάποιων να «κερδίσουν», όπως αναφέρει, ποδοπατούν συνεργάτες, προορισμούς και αξίες (Κόρακας, 2008). Σύμφωνα με τον Πελεκανάκη (2008) οι

χώρες που δεν ανήκουν στην Ευρωζώνη (Αίγυπτος, Τουρκία, Τυνησία, και άλλες), υπογράφουν συμβόλαια σε δολάρια και οι tour operators, με την σειρά τους με δεδομένη την πτώση του δολαρίου, στέλνουν τουρίστες στις χώρες αυτές, με αποτέλεσμα να κάνουν «χρυσές δουλειές».

- ✓ Η οικονομική κρίση μπορεί να καταγραφεί ως την δεύτερη αιτία που οδήγησε στην σημαντική πτώση του τουρισμού. Η κρίση για τα χρηματιστήρια, η τιμή του πετρελαίου, η υποτίμηση του δολαρίου, όλα αυτά οδηγούν στην προτίμηση του τουρίστα σε προορισμούς με χαμηλότερες τιμές, και ειδικότερα σε προορισμούς όπου το νόμισμα το οποίο χρησιμοποιεί ο τουρίστας, θα έχει την μεγαλύτερη απόδοση (Κόρακας, 2008). Πρέπει να σημειωθεί ότι η Αγγλία δεν έχει αλλάξει σε ευρώ το νόμισμα της, αντίθετα όμως η Εγγλέζικη λίρα έχει υποτιμηθεί, με αποτέλεσμα οι Άγγλοι να θεωρούν την Ελλάδα ακριβό προορισμό (Πελεκανάκης, 2008).
- ✓ Και τέλος, ο Κόρακας (2008), θεωρεί την υποδομή ως την τρίτη βασική αιτία που πλήττει τον τουρισμό. Όταν ένας προορισμός θέλει να νοείται ως τουριστικός πρέπει να έχει και την κατάλληλη υποδομή. Ο νομός Χανίων πάσχει από έλλειψη υποδομής και αυτό έχει αντίκτυπο στον τουρισμό (ΚΗΡΥΚΑΣ, 2008).

Στον νομό Ηρακλείου, η έλλειψη προσωπικού στους αρχαιολογικούς χώρους, που έχει ως αποτέλεσμα να παραμένουν κλειστοί τις απογευματινές ώρες, καθώς και το «επικίνδυνο» όπως έχει χαρακτηριστεί οδικό δίκτυο, αποτελούν αιτίες της μείωσης του τουρισμού. Επιπρόσθετα, η δυσλειτουργία που υπάρχει στο αεροδρόμιο «Νίκος Καζαντζάκης», στο Ηράκλειο, παίζει σπουδαίο ρόλο στην πτώση του τουρισμού (Αντωνογιαννάκη, 2008). Οι τουρίστες εκφράζουν τα παράπονα τους στους διευθυντές ξενοδοχείων σχετικά με το αεροδρόμιο στο νησί. Επίσης υποστηρίζουν ότι η περιβαλλοντική φροντίδα είναι ανύπαρκτη δίνοντας έμφαση στα σκουπίδια και στα απορρίμματα που υπάρχουν στους κοινόχρηστους χώρους και στις παραλίες. Επιπλέον, η παροχή υπηρεσιών στις παραλίες φαίνεται να τους δυσαρεστεί, καθώς για μια ξαπλώστρα δίνουν αρκετά χρήματα, και πολύ περισσότερα όταν η παραπάνω ξαπλώστρα συνοδεύεται από ομπρέλα για την σκιά. Ακόμα οι τουρίστες δυσαρεστούνται από την έλλειψη ξενόγλωσσων πινακίδων στις μεγάλες πόλεις της Κρήτης. Οι πινακίδες εντός πόλεως είναι γραμμένες στα ελληνικά με αποτέλεσμα οι τουρίστες να μην

ξέρουν πού πηγαίνουν και απλά περιφέρονται με έναν χάρτη στο χέρι, ο οποίος δεν βοηθάει λόγω των νέων μονοδρομήσεων αλλά και των έργων που βρίσκονται σε εξέλιξη. Η έλλειψη ενός γραφείου με προσωπικό που να μιλάει ξένες γλώσσες, για την εξυπηρέτηση των τουριστών, και την παροχή των απαιτούμενων πληροφοριών, αποτελεί ένα ακόμη παράπονο. Τέλος η ακρίβεια στα προϊόντα και οι «ψεύτικες υποσχέσεις» από μερικά ξενοδοχεία τα οποία αλλιώς παρουσιάζονται μέσω ιστοσελίδων και φυλλαδίων και διαφορετικά αποδεικνύονται από κοντά, μεγαλώνει ακόμα περισσότερο την απογοήτευση των τουριστών από την διαμονή τους στο νησί (Αντωνογιαννάκη, 2008).

2.2.5 Τουριστικά Έσοδα στο Νησί

Ο Φραγκουλάκης (2009) σημειώνει πως με εξαίρεση το πρακτορείο “Thomas Cook”, οι κρατήσεις από την Αγγλία είχαν πτωτική πορεία. Σύμφωνα με τον Λαμπρινό (2009) μεγάλοι tour operators έχουν αποστείλει ήδη επιστολές προς τα ξενοδοχεία της Κρήτης, με αίτημά τους να πραγματοποιηθούν μεγάλες μειώσεις των τιμών, ενώ οι οφειλές τους από τον Σεπτέμβριο του 2008 για τις υπηρεσίες των ξενοδοχείων, δεν έχουν ακόμη εξοφληθεί.

Επίσης, για το έτος 2008, δεν φαίνεται το νησί να είχε τουριστικά έσοδα, καθώς σύμφωνα με την Κωσταντουλάκη (2009) από τον Σεπτέμβριο του 2008, οι πληρωμές στους ξενοδόχους της Κρήτης έχουν μείνει στάσιμες και οι οφειλές των τουριστικών οργανισμών και πρακτορείων ρωσικών συμφερόντων υπερβαίνουν τα πέντε εκατομμύρια ευρώ.

Ο Παπακαλιάτης (2009) διαπιστώνει ότι η πτώση κρατήσεων από την Αγγλία φτάνει το 50%, ενώ η πτώση από την Γερμανία κυμαίνεται από 25% - 30%. Ο ίδιος υποστηρίζει ότι το 90% των κρητικών ξενοδοχείων, έχουν δώσει προσφορές και εκπτώσεις για κρατήσεις που θα πραγματοποιηθούν τον Ιανουάριο ή τον Φεβρουάριο του 2009 οι οποίες αγγίζουν το 10% - 20%. Παρόλα αυτά, προσθέτει ότι σε σχέση με άλλες χρονιές, η χρονιά του 2009 θα προχωρήσει με αρκετά αργούς ρυθμούς όσον αφορά στις κρατήσεις (Παπακαλιάτης 2009).

Με βάση μια έρευνα που είχε σαν θέμα την μείωση των τουριστικών εσόδων στον νομό Χανίων και πραγματοποιήθηκε από το τμήμα Οικονομίας και Διοίκησης του Μεσογειακού Αγρονομικού Ινστιτούτου Χανίων (ΜΑΙΧ) και το Εργαστήριο Συστημάτων Χρηματοοικονομικής Διοίκησης του Πολυτεχνείου Κρήτης, διαπιστώθηκε ότι τα τουριστικά

έσοδα στο νησί μειώθηκαν κατά το έτος 2009 λόγω την παγκόσμιας οικονομικής κρίσης (Λυβιάκης, 2009). Συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι το 33,3% του συνόλου των τουριστών μείωσε τις δαπάνες του κατά την περίοδο διαμονής του στο στον νομό. Διαπιστώνεται ότι περικοπές πραγματοποίησαν οι τουρίστες στην αγορά προϊόντων (σουβενίρ για παράδειγμα), όπως επίσης μείωση της τάξης του 18,5% του συνόλου των τουριστών παρατηρήθηκε στις επισκέψεις σε εστιατόρια και μείωση 16,8% του συνόλου σε κέντρα διασκέδασης. Σημειώνεται ακόμη ότι το 16,6% του συνόλου πραγματοποίησε περικοπές στις ημερήσιες εκδρομές και κρουαζιέρες (Λυβιάκης, 2009).

Ο Γκίνης (2008), αντιπρόεδρος της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Επιχειρήσεων Τουρισμού, αναφέρει ότι η τουριστική υποδομή της χώρας είναι ανεπαρκής με αποτέλεσμα, οι «πλούσιοι» τουρίστες να προτιμούν άλλους τουριστικούς προορισμούς και στην Ελλάδα να έρχονται οι «φθηνοί» τουρίστες.

2.3 Επιπτώσεις Τουρισμού στο Νησί

Στο νησί ήδη προβάλλονται μορφές περιβαλλοντικού τουρισμού, από επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, σε παραδοσιακά χωριά, εκδρομές στην φύση, εκδρομές «περιπέτειας». Επίσης υπάρχουν ξενοδοχεία που λειτουργούν σε οικολογική βάση με καταφύγια πουλιών και κήπου οικολογικής καλλιέργειας (Rose, 2008). Οι επιπτώσεις του τουρισμού όμως, φαίνονται, στο φυσικό περιβάλλον (Σωπασή, 2008), όπως επίσης και στην οικονομία ενώ δεν πρέπει να παραβλέπονται και οι κοινωνικές – πολιτιστικές επιπτώσεις (ionianguide, 2008).

2.3.1 Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις

Η τουριστική δραστηριότητα, έχει δημιουργήσει δυσμενείς συνέπειες στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον εξαιτίας της υπέρβασης που γίνεται όσον αφορά στην αντοχή του οικοσυστήματος (Σωπασή, 2008). Φαινόμενα όπως η κίνηση στους δρόμους, τα σκουπίδια, η φασαρία, η ρύπανση τείνουν να γίνουν καθεστώς σε αυτές τις περιοχές κάθε Αύγουστο (ionianguide, 2008). Επίσης, για την προσέλκυση των τουριστών χρειάζονται νέες εγκαταστάσεις για χώρους διασκέδασης. Η δημιουργία γκολφ στο νησί έχει προκαλέσει δυσμενείς επιπτώσεις στο έδαφος, στον αέρα, στο νερό, στη χλωρίδα, την πανίδα, τις χρήσεις γης και στους φυσικούς πόρους. Εκτός από αυτούς τους τομείς όμως, επιπτώσεις από τα

γήπεδα γκολφ σημειώνονται και στους παρακάτω τομείς: **αισθητική:** η Κρήτη διαθέτει ένα σπάνιο οικοσύστημα, με ιδιαίτερο φυσικό κάλλος. Η κατασκευή όμως ενός γηπέδου γκολφ, όλη αυτή η φυσική ομορφιά μετατρέπεται σε μια πράσινη έρημο, και χάνεται η ιδιαίτερη φυσική ομορφιά του τοπίου που συναντάται σε μια μικρή διαδρομή του νησιού (με την εναλλαγή των τοπίων) και στην **ενέργεια:** Χρειάζεται αφαλάτωση του θαλασσινού νερού εφόσον το νερό δεν επαρκεί και καταναλώνονται σημαντικά ποσοστά ενέργειας (Βουτυράκης, 2005).

Σύμφωνα με τα παραπάνω, οι επιπτώσεις στο νερό όπως και στο έδαφος είναι φανερές καθώς το ίδιο συμβαίνει στην γεωργία και τα δάση. Οι απαιτήσεις των τουριστών, ολοένα και αυξάνονται με αποτέλεσμα να καταπατούνται εκτάσεις γης για να εξυπηρετούν τις απαιτήσεις αυτές (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001). Ο λαός της Κρήτης στερείται πηγών οι οποίες είναι σε θέση να παρέχουν αναψυχή και τροφή για την δημιουργία γκολφ (ενώ ελάχιστα συμφέρουν τον τουρισμό εφόσον απευθύνονται κυρίως σε μικρές ομάδες τουριστών) προς ευχαρίστηση των τουριστών (Βουτυράκης, 2005). Επίσης κινδυνεύουν τα αποθέματα νερού στην Κρήτη. Πρέπει να προστεθεί ότι επικρατεί κακή κατάσταση των δικτύων σε μεγάλες πόλεις της Κρήτης (Οικολόγοι Πράσινοι, 2008).

Η Κρήτη τα τελευταία χρόνια δέχεται μια διαρκή υποβάθμιση του φυσικού της περιβάλλοντος. Μερικά παραδείγματα είναι: η λειτουργία λατομείου σε προστατευμένη περιοχή του Ηρακλείου, η μελλοντική κατασκευή λιμνοδεξαμενής μεγάλης κλίμακας σε προστατευμένη περιοχή των Χανίων, η δόμηση τουριστικών καταλυμάτων εντός υγροτόπου και η ανεξέλεγκτη απόρριψη αποβλήτων των θερμοκηπιακών μονάδων σε Λασιθί, Ηράκλειο και Χανιά, τα οποία αποτελούν αιτίες για περιβαλλοντική υποβάθμιση. Ειδικά για τον υγρότοπο του Κουρεμένου, ο οποίος κατά το παρελθόν καταλάμβανε πολύ μεγαλύτερη έκταση, έχει συρρικνωθεί, για την διάνοιξη δρόμων. Επίσης διαπιστώνεται ότι οι οικείες πολεοδομικές αρχές εξακολουθούν να εκδίδουν οικοδομικές άδειες με ελάχιστο έλεγχο για τις επιπτώσεις που επιφέρει η δόμηση σε προστατευμένη περιοχή και επίσης χωρίς να έχει προηγηθεί μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων (Κουμέλης, 2009).

2.3.2 Οικονομικές Επιπτώσεις

Από τον τουρισμό παρατηρείται τάση αύξησης της τιμής γης αλλά και αύξησης των τιμών στα καταναλωτικά αγαθά (ionianguide, 2008). Μπορεί εξαιτίας του τουρισμού να δημιουργούνται θέσεις εργασίας, οι οποίες όμως είναι μόνο εποχιακές (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001). Αυτό το φαινόμενο παρατηρείται στο νησί, καθώς πολλά τουριστικά μαγαζιά ή ακόμα και κέντρα διασκέδασης (club, καφετέριες και άλλα), ζητάνε υπαλλήλους να δουλέψουν στην επιχείρησή τους μόνο για τους καλοκαιρινούς μήνες. Ακόμη, με την τουριστική ανάπτυξη και την άφιξη των τουριστών στον τουριστικό προορισμό όπου έχουν επιλέξει, αυξάνονται τα φορολογικά έσοδα εφόσον δημιουργούνται μικρές επιχειρήσεις για τουριστική ανάπτυξη (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001).

Σύμφωνα με τον Βλοντάκη (2008), η κατασκευή ξενοδοχείων μεγάλου μεγέθους προϋποθέτουν και μεγάλο χρηματικό κόστος. Ενδεχομένως από την μια πλευρά να θεωρείται ότι με την κατασκευή ξενοδοχείων κινείται η ντόπια αγορά και έχει ως αποτέλεσμα την άμεση ή έμμεση συμβολή στην αύξηση εισοδημάτων για τους κατοίκους, από την άλλη όμως, αυτά τα συγκροτήματα αποτελούν από μόνα τους μία κλειστή κοινωνία, καθώς διαθέτουν δικά τους καταστήματα, εστιατόρια, σούπερ μάρκετ κτλ με προϊόντα που μπορούν να έρθουν από οπουδήποτε βρίσκονται φτηνότερα. Επίσης σε τέτοιου είδους ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις, σχεδόν όλος ο εξοπλισμός προέρχεται από εργοστάσια πολυεθνικών, που βρίσκονται όχι μόνο εκτός Κρήτης αλλά συνήθως και εκτός Ελλάδας. Τα παραπάνω λοιπόν φέρουν σαν αποτέλεσμα να διατίθενται πολλά χρήματα και οι μόνοι που είναι κερδισμένοι από τέτοιου είδους επενδύσεις, είναι οι εκάστοτε επιχειρηματίες, καθώς η ντόπια αγορά δεν κινείται όσο το αναμενόμενο (Βλοντάκης, 2008).

Όπως υποστηρίζει ο Ανδριώτης (2004) τα περισσότερα τουριστικά έσοδα διαρρέουν εκτός της ντόπιας οικονομίας. Ενώ τα χρήματα που εισέρχονται σε έναν προορισμό υποδοχής τουριστών θα μπορούσαν να συμμετέχουν στην καλύτερευση του βιοτικού επιπέδου του ντόπιου πληθυσμού και στην αύξηση του ντόπιου εισοδήματος, πολλές τουριστικές επιχειρήσεις προμηθεύονται εισαγόμενα προϊόντα και απασχολούν ξενόφερτο εργατικό δυναμικό, καθώς επίσης ανήκουν ή διοικούνται από μη ντόπια άτομα (Ανδριώτης, 2004).

2.3.3 Κοινωνικές – Πολιτιστικές Επιπτώσεις

Δυσμενείς είναι και οι κοινωνικές – πολιτιστικές επιπτώσεις στο νησί, καθώς, οι κάτοικοι των τουριστικών περιοχών του νησιού (όπως Μάλια, Χερσόνησος) γίνονται μάρτυρες ή ακόμα και θύματα εκτρόπων και φαινομένων κοινωνικής παθογένειας. Στα Μάλια οι επιπτώσεις του τουρισμού είναι φανερές εφόσον αυξάνεται η εγκληματικότητα και υπάρχουν αρκετοί μεθυσμένοι νεαροί, γίνονται σεξουαλικά όργια και βιασμοί και ακολουθούν βίαια επεισόδια. Ακόμα, η παρουσία ενός μεγάλου αριθμού τουριστών οι οποίοι μεταφέρουν αντικείμενα αξίας όπως κάμερες και κοσμήματα, και διαθέτουν αρκετά χρήματα για να ξοδέψουν, γίνονται πόλος έλξης για τους εγκληματίες με αποτέλεσμα την αύξηση των εγκληματικών ενεργειών (ionianguide, 2008). Ο Ευαγγέλου (2008), αναφέρει πως στα Μάλια εφαρμόζονται προγράμματα σεξοτουρισμού και αλκοολοτουρισμού.

Ο Καρακατσάνης (2008) αναφέρει ότι κάποιες τουρίστριες ενώ αρχικά προχωρούν σε σεξουαλική επαφή με νεαρούς, έπειτα κατευθυνόμενες στο αστυνομικό τμήμα με δική τους θέληση, επικαλούνται βιασμό, ο οποίος σύμφωνα με ιατροδικαστική εξέταση που ακολουθεί είναι αναληθής. Επίσης ο Καρακατσάνης (2008) υποστηρίζει ότι για την υπάρχουσα κατάσταση στην περιοχή των Μαλίων, ευθύνονται οι τουριστικοί πράκτορες οι οποίοι υπόσχονται διασκέδαση άνευ όρων σε νεαρούς τουρίστες.

Ακόμη, υπάρχει καταστροφή μεγάλων εκτάσεων γης εξαιτίας της κατασκευής γηπέδου γκολφ (Βουτυράκης, 2005). Μια από τις επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στο νησί είναι ότι εξαιτίας της μαζικής μορφής τουρισμού που έχει, μερικές περιοχές όπως τα Μάλια, έχουν χάσει την αυθεντικότητα και την αρχιτεκτονική τους για χάρη του γρήγορου και εύκολου κέρδους (Χατζηβέργης, 2003). Τέλος, για κάθε εργασία, είναι απαραίτητη η γνώση ξένων γλωσσών (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001) και παρατηρείται ότι όλες οι πινακίδες, ακόμα και οι κατάλογοι πολλών εστιατορίων είναι γραμμένοι στα αγγλικά, ιδιαίτερα στην παλιά Πόλη των Χανίων.

2.4 Ο Τουρισμός στον Νομό Χανίων

Η πόλη των Χανίων, βρίσκεται στην βορειοδυτική Κρήτη, και είναι κτισμένη πάνω στα ερείπια της αρχαίας Κυδωνίας. Αξιόλογα μνημεία μακρινών πλέον εποχών όπως το Παλιό Ενετικό Λιμάνι, η Παλιά Πόλη με τον βενετσιάνικος Φάρος, ο οποίος είναι σήμα κατατεθέν,

έχουν ιδιαίτερη ιστορική αξία. Ενδεικτικά επίσης αναφέρονται τα Νεώρια, το Ναυτικό Μουσείο και η Ιστορική Λαογραφική και Αρχαιολογική Εταιρεία Κρήτης στο φρούριο του Φιρκά, η Χαλέπα με τα αρχοντικά του τέλους του 19^{ου} και των αρχών του 20^{ου} αιώνα. Ακόμα ιδιαίτερη σημασία έχει η πλατεία Ελ. Βενιζέλου όπου βρίσκεται και το σπίτι του Ελευθέριου Βενιζέλου, η ιστορική πλατεία της Σπλάντζιας, και το Ακρωτήρι όπου βρίσκονται οι τάφοι των Βενιζέλων, μέρη τα οποία αποτελούν κίνητρο επίσκεψης για τους τουρίστες που ενδιαφέρονται για την ιστορία των πόλεων (Βασσάλου, 2008). Αξίζει να σημειωθεί ότι στα Χανιά βρίσκεται και το Φαράγγι της Σαμαριάς το οποίο αναμφισβήτητα είναι το επιβλητικότερο και διασημότερο φαράγγι ολόκληρης της Ευρώπης. Το μήκος του φτάνει τα 18χλμ και στο τέλος του φανερώνει ένα άλλο έρημο χωριό, την Αγία Ρουμέλη, το οποίο αποτελεί και την έξοδο του φαραγγιού προς το Λιβυκό πέλαγος (holiday, 2008).

Δεν πρέπει να περάσει απαρατήρητο το Φραγκοκάστελο με τον περίεργο μύθο που το ακολουθεί. Ο μύθος αυτός μιλάει για τους Δροσουλίτες, και περιβάλλεται από διάφορες ερμηνείες. Οι Δροσουλίτες κάνουν την εμφάνισή τους τέλος του Μάη, μέχρι τις αρχές Ιουνίου, λίγα λεπτά πριν από την Ανατολή του ήλιου, που η πρωινή δροσιά και η ομίχλη δεν έχουν ακόμα διαλυθεί. Άλλοι μιλούν για φαινόμενο «ανώτερου αντικατοπτρισμού», άλλοι για διάθλαση του φωτός και άλλοι για φαντάσματα. Η ερμηνεία όμως που έχει μεγαλύτερη απήχηση είναι ότι οι Δροσουλίτες αποτελούν τα φαντάσματα των νεκρών πολεμιστών του Χατζημιχάλη που στοίχειωσαν την περιοχή καθώς έμειναν άταφοι μετά τη μάχη στο Φραγκοκάστελο (Αρβανίτης, 2006).

Εκτός από τα ιστορικά μέρη που διαθέτει ο νομός Χανίων, προσφέρει και διασκέδαση καθώς και τοπικές γιορτές για τους τουρίστες που ενδιαφέρονται να γνωρίζουν πολιτισμούς άλλων πόλεων (Chania Crete, 2008). Τα Χανιά αποτελούν έναν «ιδιαίτερο» τουριστικό προορισμό, καθώς είναι μια ξεχωριστή πόλη που για κάθε εποχή του χρόνου προσφέρει ξεχωριστές απολαύσεις (Βασσάλου, 2008). Όλα τα παραπάνω αποτελούν πόλο έλξης για τους τουρίστες, καθώς ο νομός Χανίων με τις φυσικές ομορφιές του, τις αντιθέσεις του και τους μύθους που τον ακολουθούν, τραβά το ενδιαφέρον ακόμα και του πιο απαιτητικού τουρίστα.

2.4.1. Προτιμήσεις Τουριστών στον Νομό Χανίων

Σύμφωνα με έρευνες από το Μεσογειακό Αγρονομικό Ινστιτούτο Χανίων -ΜΑΪΧ- με θέμα “τις Προτιμήσεις και τις Απόψεις των Αλλοδαπών Τουριστών για Επιλεγμένα Προϊόντα του Νομού” οι οποίες ανατέθηκαν από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, με την εποπτεία της Αναπτυξιακής Νομού Χανίων Α.Ε., απαντήθηκε ερωτηματολόγιο από συνολικά 1045 τουρίστες τους καλοκαιρινούς μήνες κατά το έτος 2008, το οποίο έδειξε ότι η Κρητική κουζίνα και τα τοπικά εδέσματα του νομού Χανίων, σε συνδυασμό με την φυσική ομορφιά που διαθέτει η περιοχή, προσελκύουν αρκετά μεγάλο ποσοστό τουριστών (Χανιώτικα Νέα, 2008). Το χανιώτικο ελαιόλαδο, όπως και τα πορτοκάλια, είναι προϊόντα τα οποία οι ξένοι δυσκολεύονται να βρουν στην χώρα τους, τραβάνε το ενδιαφέρον των τουριστών. Σύμφωνα με τον Μπαουράκη (2008), οι Ολλανδοί, οι Φιλανδοί, οι Πολωνοί και οι Ρώσοι δείχνουν μια αδυναμία στο χανιώτικο κρασί, ενώ τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά, όπως η ρίγανη, το τσάι του βουνού, η μαλλοτήρα, το θυμάρι και το δίκταμο έχουν ιδιαίτερη ζήτηση από Γερμανούς, Άγγλους, Ρώσους και Πολωνούς.

Σύμφωνα με διεθνείς εκθέσεις τουρισμού (ενδεικτικά αναφέρονται: Έκθεση Λουξεμβούργου, Έκθεση Ουτρέχτης (Ολλανδία), Έκθεση Βιέννης (Αυστρία), Έκθεση Ελσινκι (Φινλανδία), Έκθεση Μαδρίτης (Ισπανία), Έκθεση Ζυρίχης (Ελβετία), και σε άλλες χώρες) που πραγματοποιήθηκαν από την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χανίων και στις οποίες προβλήθηκε ο Νομός Χανίων, παρατηρούνται οι πρώτες διαπιστώσεις στις οποίες φαίνεται ότι τα Χανιά αποτελούν έναν από τους πιο αγαπητούς τουριστικούς προορισμούς των Βιεννέζων (Μπαγιαρτάκη, 2009). Ενδιαφέρονται κυρίως για την ιστορία του τόπου και δείχνουν μια ιδιαίτερη προτίμηση στην Νότια Κρήτη, και ειδικότερα στην Παλαιόχωρα (Μπαγιαρτάκη, 2009).

Μεγάλη αδυναμία στα Χανιά δείχνουν οι Φιλανδοί (Σούκι, 2009). Ομοίως και ο Βέλγικος λαός, ο οποίος αναζητά ήλιο και θάλασσα, κάτι που βρίσκει στο νομό Χανίων και ειδικότερα στην Παλαιόχωρα, τη Σούγια, το Καστέλι και το Κολυμπάρι (Καμπούρογλου, 2009). Οι Δανοί, είναι ένας παραδοσιακός λάτρης των Χανίων και σε αυτά αποζητούν εναλλακτικές μορφές τουρισμού (Παρασκάκης, 2009). Επίσης και ο λαός του Στρασβούργου έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Νότια Κρήτη (Κονσολάκη, 2009).

2.4.2 Αφίξεις Τουριστών στον Νομό Χανίων

Όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, 2.4.2α, τουριστικό προορισμό για τους περισσότερους τουρίστες που έρχονται στην Κρήτη, αποτελούν τα Χανιά. Αυτό φαίνεται να επιλέγουν οι Γερμανοί, οι Βρετανοί και οι Γάλλοι (Φακιάλας, 2008).

Πίνακας 2.4.2α: Δημοφιλείς Προορισμοί Τουριστών

Δημοφιλείς προορισμοί	
Εθνικότητα	Τοπ προορισμοί
Γερμανοί	Κρήτη: Χανιά, Ρέθυμνο. Κυκλάδες: Πάρος, Μύκονος, Σαντορίνη. Χαλκιδική: Κασσάνδρα
Βρετανοί	Επτάνησα: Κέρκυρα, Ζάκυνθος. Δωδεκάνησα: Ρόδος. Κρήτη: Χανιά, Ρέθυμνο
Σκανδιναβοί	Δωδεκάνησα: Ρόδος, Κως και Κρήτη
Γάλλοι	Κρήτη: Χανιά. Δωδεκάνησα: Ρόδος, Κως. Επτάνησα: Κέρκυρα, Ζάκυνθος

Πηγή: Φακιάλας (2008)

Σύμφωνα με τον Σκουλά (2008), οι Σκανδιναβοί προτιμούν την Δυτική Κρήτη και συγκεκριμένα το νομό Χανίων. Κατά το δεκάμηνο Ιανουαρίου – Οκτωβρίου 2007, οι Σκανδιναβοί που έφτασαν στο αεροδρόμιο των Χανίων με ναυλωμένες πτήσεις άγγιξαν τους 433.506, ενώ στο Ηράκλειο έφτασαν 82.944.

Επιπλέον, με βάση τον πίνακα που αναφέρεται παραπάνω (**Πίνακας 2.2.3γ:** Διανυκτερεύσεις Αλλοδαπών Τουριστών κατά Νομό) παρατηρείται ότι κατά το έτος 1998 οι διανυκτερεύσεις των τουριστών στον νομό Χανίων έφτασαν 1.780.763. Το έτος 1999 οι διανυκτερεύσεις ανέβηκαν και άγγιξαν 2.058.706, το 2000 υπήρχε μια μικρή πτώση στις διανυκτερεύσεις καθώς έφτασαν 1.982.430, ενώ το 2001 η κίνηση αυξήθηκε 2.388.243. Τέλος, το 2002 η κίνηση μειώθηκε ξανά, αφού οι διανυκτερεύσεις έφθασαν 2.052.486 (ΕΟΤ & Περιφέρεια Κρήτης, 2003).

Όπως προκύπτει με στοιχεία του 2007, από τον Διεθνή Αερολιμένα των Αθηνών, τα Χανιά έρχονται τέταρτα στις προτιμήσεις των τουριστών από το εξωτερικό (Χανιώτικα Νέα, 2008). Εμφανής είναι η μείωση του τουρισμού στο νησί κατά το έτος 2008 σε σύγκριση με το έτος 2007, σύμφωνα με τις διεθνείς αφίξεις στα αεροδρόμια των Χανίων και του Ηρακλείου (Αγώνας της Κρήτης, 2008).

Πίνακας 2.4.2β: Διεθνείς Αφίξεις στα Αεροδρόμια Χανίων και Ηρακλείου

2008	Ηράκλειο	Χανιά
Ιανουάριος	1.617	0
Φεβρουάριος	1.050	0
Μάρτιος	4.740	210
Απρίλιος	89.018	21.349
Μάιος	279.284	101.466
Ιούνιος	365.536	120.330
Ιούλιος	439.347	141.819
Σύνολο	1.180.592	385.174
2007	Ηράκλειο	Χανιά
Ιανουάριος	1.683	0
Φεβρουάριος	1.137	0
Μάρτιος	8.057	1.400
Απρίλιος	100.332	27.826
Μάιος	262.713	96.276
Ιούνιος	352.166	126.379
Ιούλιος	452.650	139.932
Σύνολο	1.178.738	391.813
Δ2008/2007	Ηράκλειο	Χανιά
Ιανουάριος	-3,92%	
Φεβρουάριος	-7,65%	
Μάρτιος	-41,17%	-85,00%
Απρίλιος	-11,28%	-23,28%
Μάιος	6,31%	5,39%
Ιούνιος	3,80%	-4,79%
Ιούλιος	-2,94%	1,35%
Σύνολο	0,16%	-1,69%

Πηγή: Αγώνας της Κρήτης (2008)

Στον παρακάτω πίνακα 2.4.2γ αναγράφονται οι αφίξεις των τουριστών στα Χανιά και στο Ηράκλειο για τα έτη 2004 έως και 2008.

Πίνακας 2.4.2γ: Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών Αεροπορικώς Ιανουάριος - Σεπτέμβριος

Αεροδρόμιο	2004	2005	2006	2007	2008	% μεταβολή			
						2005/04	2006/05	2007/06	2008/07
Ηράκλειο *	1.698.400	1.818.475	1.966.411	1.992.174	1.988.934	7,1	8,1	1,3	-0,2
Χανιά	489.908	509.488	612.189	640.911	641.808	4,0	20,2	4,7	0,1
Κρήτη	2.188.308	2.327.963	2.578.600	2.633.085	2.630.742	6,4	10,8	2,1	-0,1

Πηγή: ΙΤΕΠ (2008)

Παρατηρείται ότι από το έτος 2004 έως και το 2007 η κίνηση φαίνεται να αυξάνεται. Αντιθέτως το έτος 2008, η αφίξεις στο αεροδρόμιο του Ηρακλείου μειώνονται με μια μεταβολή της τάξης του 0,2% ενώ στο αεροδρόμιο των Χανίων παρατηρείται αυξητική πορεία της κίνησης από το έτος 2004 έως και το έτος 2008.

Ακολουθεί ο πίνακας 2.4.2δ, στον οποίο αναγράφονται οι αφίξεις των αλλοδαπών τουριστών για τον μήνα Σεπτέμβριο στα αεροδρόμια Χανίων και Ηρακλείου αντίστοιχα.

Πίνακας 2.4.2δ: Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών Αεροπορικώς Σεπτέμβριος

Αεροδρόμιο	2004	2005	2006	2007	2008	% μεταβολή			
						2005/04	2006/05	2007/06	2008/07
<i>Ηράκλειο</i> *	310.832	335.194	366.903	357.914	351.846	7,8	9,5	-2,4	-1,7
<i>Χανιά</i>	96.652	99.612	117.718	119.942	112.701	3,1	18,2	1,9	-6,0
Κρήτη	407.484	434.806	484.621	477.856	464.547	6,7	11,5	-1,4	-2,8

Πηγή: ΙΤΕΠ (2008)

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρείται ότι στο αεροδρόμιο Ηρακλείου από το έτος 2006 έως και το έτος 2008, οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών συνεχώς μειώνονται. Το ίδιο συμβαίνει και στο αεροδρόμιο των Χανίων, καθώς φαίνεται ότι μέχρι το έτος 2006 η πορεία των αφίξεων είναι αυξανόμενη, ενώ το έτος 2007 παρουσιάζεται μείωση στις αφίξεις, η οποία συνεχίζει και το έτος 2008.

Μια έρευνα με θέμα την μείωση τουριστικών εσόδων στο νησί που πραγματοποιήθηκε από το τμήμα Οικονομίας και Διοίκησης του Μεσογειακού Αγρονομικού Ινστιτούτου Χανίων (ΜΑΙΧ) και το Εργαστήριο Συστημάτων Χρηματοοικονομικής Διοίκησης του Πολυτεχνείου Κρήτης, έδειξε ότι οι αφίξεις των αλλοδαπών τουριστών στο νομό κατά την περίοδο Μαρτίου – Αυγούστου 2009 σημείωσαν μια πτώση της τάξης του 9,27% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2008 (Λυβιάκης, 2009). Συγκεκριμένα οι αφίξεις στο αεροδρόμιο του νομού Χανίων για το 2009 ανήλθαν στις 402.911 ενώ κατά την ίδια περίοδο του 2008 οι αφίξεις ήταν 437.358 (Λυβιάκης, 2009).

* Παρουσιάζονται οι συνολικές αφίξεις εξωτερικού

Επίσης από την παραπάνω έρευνα προέκυψε ότι το 69,22% προέρχεται από τις Σκανδιναβικές χώρες, όπως είναι η Νορβηγία (22,12%), Σουηδία (19,17%), Δανία (18,02%) και η Φινλανδία (9,91%), ακολουθούν οι αλλοδαποί τουρίστες που προέρχονται κυρίως από την Αγγλία (7,57%), την Πολωνία (4,86%) και τέλος τη Γερμανία (4,38%) (Λυβιάκης, 2009).

Συγκρίνοντας τις περιόδους Μαρτίου – Αυγούστου 2009 και 2008, παρατηρείται ότι μείωση αφίξεων από αλλοδαπούς που προέρχονται από τις Σκανδιναβικές χώρες, εκτός από την Φινλανδία που σημείωσε 5,31% αύξηση, καθώς φαίνεται ανοδική της πορεία από το 2007. Από τις Σκανδιναβικές χώρες που σημείωσαν μείωση, τη μεγαλύτερη παρουσίασε η Νορβηγία με 9,87% και η Σουηδία και 9,46%. Έπειτα ακολουθεί η Δανία με 5,06%, η οποία παρουσίασε μείωση αφίξεων από το 2007. Η Αγγλία επίσης παρουσίασε μείωση της τάξης του 4,57%. Σε αντίθεση, οι Πολωνοί σημείωσαν μια μικρή μείωση της τάξης του 1,43% κατά την περίοδο Μαρτίου – Αυγούστου 2009 σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο, αντίθετα όμως παρατηρήθηκε μεγάλη αύξηση κατά 31,5% από το 2007 για την ίδια χρονική περίοδο (Λυβιακής, 2009).

2.5 Επιπτώσεις Τουριστών στον Νομό Χανίων

Ο τουρισμός στην πόλη των Χανίων αποτελεί το σημαντικότερο παράγοντα για την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής, όμως δεν πρέπει να μην αναφέρονται και οι περιβαλλοντικές, οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις από αυτόν (Πιταριδάκης, 2007) οι οποίες αναλύονται παρακάτω.

2.5.1 Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις

Τα Χανιά χρειάζονται ήπιες μορφές ενέργειας και όχι καταστροφή του τοπικού πολιτισμού και της φύσης. Ενδεικτικά αναφέρεται η περιοχή των Αγίων Αποστόλων όπου η κατασκευή ξενοδοχειακής μονάδας πέντε αστέρων φέρει ως αποτέλεσμα την τσιμεντοποίηση της περιοχής και στέρηση του πράσινου και του οξυγόνου τα οποία η περιοχή ήδη προσφέρει (Οικολόγοι Πράσινοι, 2006). Η κατασκευή αυτής της ξενοδοχειακής μονάδας, όχι μόνο στερεί το φυσικό κάλλος από την περιοχή, αλλά επιφέρει ως αποτέλεσμα και την μείωση της θάλασσας η οποία βρίσκεται δίπλα.

Για την εξυπηρέτηση μικρών ή μεγάλων συμφερόντων, υπάρχει ο κίνδυνος για αλλοίωση του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής (Πιταριδάκης, 2008). Σύμφωνα με τον Πιταριδάκη (2008), υπάρχει συνεχής υποβάθμιση φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος. Για να προτιμηθούν τα Χανιά ως τουριστικό προορισμό και έτσι το νησί να έχει έσοδα, πρέπει να καλύπτονται και οι ανάγκες των τουριστών όπως ξενοδοχεία, κέντρα διασκέδασης, spa και άλλα γεγονός που ενδεχομένως έχει ως συνέπεια την καταστροφή του περιβάλλοντος.

Επίσης, παρόλο που τα Χανιά σήμερα θεωρείται ότι διαθέτουν ένα ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης στερεών αποβλήτων (για παράδειγμα έχει ΧΥΤΑ, έχει εργοστάσιο επεξεργασίας απορριμμάτων - μηχανοδιαλογή και χειροδιαλογή - ΚΔΑΥ -εργοστάσιο ανακύκλωσης - και άλλα) (Κοινά και Λαϊκά, 2009), λύση θα πρέπει να δοθεί στην διαχείριση απορριμμάτων.

Ακόμα, οι μεγάλης κλίμακας επενδύσεις απευθύνονται σε μεγάλο αριθμό τουριστών και υποβιβάζουν το φυσικό περιβάλλον, ενώ παράλληλα καταστρέφουν και την αξία των φυσικών πόρων, καθώς δημιουργείται σε αυτό υπερβολική πίεση. Για παράδειγμα υπερβολική κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας και νερού, ανάγκη για χρήση μεγάλων εκτάσεων γης για την κατασκευή ξενοδοχείων, γηπέδων γκολφ, και άλλα. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά στην κατανάλωση νερού και ενέργειας είναι γνωστό ότι τα ξενοδοχεία πολυτελείας έχουν ένα από τα υψηλότερα ποσοστά κατανάλωσης. Οι διαμένοντες σε αυτά συνηθίζουν να καταναλώνουν υπερβολικές ποσότητες νερού και ενέργειας και κατ' επέκταση των διαθέσιμων φυσικών πόρων καθώς έχουν την απαίτηση να υπάρχουν εγκαταστάσεις όπως πισίνες, σάουνες, κλιματισμός, και άλλες (Ανδριώτης, 2006). Ακόμη, τους καλοκαιρινούς ιδιαίτερα μήνες, παρουσιάζεται αυξημένη ζήτηση νερού που έχει ως αποτέλεσμα την στέρηση υδατικών αποθεμάτων ενώ επίσης η ακατάσχετη χρήση air-conditioning οδηγεί στην κατανάλωση μεγάλων ποσών ενέργειας (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001). Το ίδιο ισχύει και για τον νομό εφόσον τα ξενοδοχειακά καταλύματα περιέχουν όλα air-conditioning στα δωμάτια και στους εσωτερικούς κοινόχρηστους χώρους τους.

2.5.2 Οικονομικές Επιπτώσεις

Ο τουρισμός αποτελεί για την οικονομία των Χανίων σημαντικό παράγοντα (Πιταριδάκης, 2007). Οι υπόλοιποι παραγωγικοί τομείς του νησιού θα πρέπει να επωφεληθούν και να

αναδεικνύονται και αυτό θα γίνει αν απεξαρτηθεί η οικονομία από τον τουρισμό (Πιταριδάκης, 2008).

Οι τουρίστες προτιμούν να επισκέπτονται τουριστικά θέρετρα και ξενοδοχεία με εγκαταστάσεις ψυχαγωγίας με αποτέλεσμα τα περισσότερα χρήματα τους να καταναλώνονται εκεί (Ανδριώτης, 2006). Έτσι τα χρήματα δε διοχετεύονται μέσα στην κοινωνία, αλλά παραμένουν μόνο στον/στους ιδιοκτήτες των εκάστοτε ξενοδοχείων. Η τοπική οικονομία πρέπει να ενισχύεται και όχι να πλασάρονται στους τουρίστες τα εισαγόμενα προϊόντα έναντι των τοπικών.

Οι επενδύσεις μεγάλης κλίμακας δημιουργούν λίγες θέσεις εργασίας. Επίσης, οι μεγάλες επενδύσεις που γίνονται για εγκαταστάσεις και στοχεύουν στην προσέλκυση τουριστών, διαθέτουν συνήθως και εγκαταστάσεις ψυχαγωγίας, πράγμα που συνεπάγεται ότι τα χρήματα που καταναλώνουν οι τουρίστες στις εγκαταστάσεις αυτές, να παραμένουν στον επενδυτή και να ελαχιστοποιούν τα εισοδήματα των ντόπιων μικροεπενδυτών. Επιπρόσθετα, για την ικανοποίηση των τουριστών εισάγονται από το εξωτερικό τροφές και ποτά ακόμα και εξοπλισμός των εγκαταστάσεων (όπως υπολογιστές), και η τοπική αγορά δεν ενισχύεται οικονομικά (Ανδριώτης, 2006).

2.5.3 Κοινωνικές – Πολιτιστικές Επιπτώσεις

Γεγονός είναι ότι τα πλεονεκτήματα του νησιού -όπως το φυσικό περιβάλλον, η ιστορία του και άλλα- δεν αναδεικνύονται εφόσον ο μαζικός τουρισμός είναι χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος και δεν αναπτύσσονται εναλλακτικές μορφές τουρισμού (Πιταριδάκης, 2008).

Από την άλλη μεριά όμως, ο τουρισμός βοηθά μια χώρα με ιστορική αξία, να γίνει περισσότερο γνωστή και να διατηρηθεί η πολιτιστική και η φυσική κληρονομιά κάθε περιοχής (Ανδριώτης, 2005). Τα Χανιά που έχουν μεγάλη ιστορική αξία (Chania Crete, 2008) γίνονται ευρέως γνωστά ενώ συγχρόνως προσπαθούν να διατηρήσουν αυτούσια την κληρονομιά τους προκειμένου να προσελκύσουν περισσότερους τουρίστες.

2.6 Συμπεράσματα

Με βάση τις παραπάνω πληροφορίες, διαπιστώνεται ότι ο τουρισμός στην Κρήτη κάνει την εμφάνισή του τη δεκαετία του 1930, με σκοπό την επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους. Το νησί στηρίζει πλέον τη οικονομία του σε μεγάλο βαθμό στον τουρισμό καθώς ως τουριστικός προορισμός προσφέρει ενδιαφέροντα μέρη με αξιοθαύμαστες αντιθέσεις εφόσον συνδυάζει ορεινά κι παραθαλάσσια τοπία. Ο νομός Χανίων πιο συγκεκριμένα, ο οποίος είναι κτισμένος στα ερείπια της αρχαίας Κυδωνίας και βρίσκεται στην βορειοδυτική Κρήτη, αποτελεί έναν «ιδιαιτερο» τουριστικό προορισμό καθώς προσφέρει διασκέδαση αλλά και ιστορία (ενδεικτικά αναφέρονται μέρη τα οποία προτιμώνται από τους τουρίστες: Παλιό λιμάνι, Τάφοι των Βενιζέλων, Κουμ Καπί, Φαράγγι Σαμαριάς, Φραγκοκάστελο, Δημοτική Αγορά και άλλα).

Σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα, προνομιούχα θέση κατέχει η Κρήτη όσον αφορά στην ποιότητα των ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων καθώς διαθέτει το 32% των πέντε αστέρων ξενοδοχείων ενώ παράλληλα αντιπροσωπεύει το 21% του συνόλου των ξενοδοχειακών κλινών της χώρας. Τέταρτος ως τουριστικός προορισμός έρχεται ο νομός Χανίων προσελκύοντας τουρίστες από υψηλή εισοδηματικά τάξη. Στοιχεία του 2002 δείχνουν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό τουριστών στο νησί προέρχεται από τη Γερμανία, ενώ είναι πρώτα σε προτίμηση για Βέλγους και Σκανδιναβούς.

Παρόλα αυτά το νησί ιδιαίτερα κατά το έτος του 2008, παρουσιάζει μείωση του τουρισμού. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 2008, οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών στην Κρήτη ήταν 464.547 (352.846 στο αεροδρόμιο των Χανίων και 112.701 στο αεροδρόμιο του Ηρακλείου), ενώ οι συνολικές αφίξεις το έτος 2007 ήταν 477.856. Πτώση φαίνεται πως υπάρχει στον θαλάσσιο τουρισμό της Κρήτης εφόσον οι κρατήσεις έχουν ποσοστό μείωσης έως και 80%.

Οι κυριότερες αιτίες που ευθύνονται για την μείωση του τουρισμού είναι οι εξής:

- ο Συγκεκριμένα στο νομό Ηρακλείου υπάρχει έλλειψη προσωπικού στους αρχαιολογικούς χώρους (οι οποίοι παραμένουν κλειστοί τις απογευματινές ώρες και φυσικά οι τουρίστες δεν μπορούν να τους επισκεφθούν)
- ο Το αεροδρόμιο «Νίκος Καζαντζάκης», το οποίο παρουσιάζει δυσλειτουργία
- ο Η υποδομή η οποία παρουσιάζει ελλείψεις στον νομό Χανίων

- Η οικονομική κρίση που υπάρχει αυτή την περίοδο (όπως η τιμή του πετρελαίου, η υποτίμηση του δολαρίου και η παγκόσμια κρίση στα χρηματιστήρια)

- Οι tour operators, οι οποίοι διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο στην μείωση του τουρισμού στο νησί, εφόσον προτιμούν να στέλνουν τουρίστες σε προορισμούς που δεν ανήκουν στην Ευρωζώνη, υπογράφοντας συμβόλαια σε δολάρια, που στοχεύουν σε προσωπικό τους όφελος.

- Η ανύπαρκτη περιβαλλοντική φροντίδα, η έλλειψη παροχής υπηρεσιών που προσφέρονται στις παραλίες και η ακρίβεια στην τιμή που παρατηρείται σε αυτές

- Η έλλειψη ενός γραφείου πληροφοριών και εξυπηρέτησης τουριστών

- Τέλος η έλλειψη ξενόγλωσσων πινακίδων εντός των πόλεων που οδηγεί στην αδυναμία των τουριστών να επισκεφθούν μέρη τα οποία θα ήθελαν.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία φαίνεται πως οδηγούν τους τουρίστες σε αναζήτηση και προτίμηση προορισμών με χαμηλές τιμές.

Οι επιπτώσεις που προκαλούνται από τον τουρισμό εντοπίζονται στο ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον. Οι νέες εγκαταστάσεις διασκέδασης που απαιτούνται για την προσέλκυση τουριστών, δημιουργούν επιβλαβείς συνέπειες στο έδαφος, στη χλωρίδα, την πανίδα, στο νερό και στους φυσικούς πόρους μιας περιοχής. Για παράδειγμα η δημιουργία ενός γηπέδου γκολφ προκαλεί επιπτώσεις τόσο στον τομέα της αισθητικής – καθώς μετατρέπει τη φυσική ομορφιά του νησιού σε μια πράσινη έρημο, όσο και σε αυτόν της ενέργειας καθώς η αφαλάτωση του νερού η οποία θα απαιτηθεί συντελεί στο να μην επαρκεί το νερό. Επιπτώσεις παρατηρούνται ακόμη στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς (καταστροφή περιοχών οι οποίες θεωρούνται πολιτιστικός θησαυρός) αλλά ακόμα και σε αυτόν της ανθρώπινης υγείας (εφόσον το γκαζόν χρειάζεται φυτοφάρμακα για την ανάπτυξη και συντήρηση του, με επιβλαβή αποτελέσματα στην ανθρώπινη υγεία).

Αξίζει να σημειωθούν και οι μαρτυρίες ορισμένων κατοίκων σε διάφορες περιοχές του νησιού (χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα Μάλια) οι οποίοι γίνονται αυτόπτες μάρτυρες βίαιων επεισοδίων, σεξουαλικών οργίων και εγκληματικότητας. Στην συγκεκριμένη περιοχή, ο τουρισμός που αναπτύσσεται χαρακτηρίζεται ως σεξοτουρισμός και αλκοολοτουρισμός. Στον νομό Χανίων ειδικότερα, οι επιπτώσεις που παρατηρούνται από τον τουρισμό είναι αρκετές, σημαντικότερη όμως θεωρείται η δημιουργία τουριστικών εγκαταστάσεων οι οποίες

θα έχουν αποτέλεσμα την τσιμεντοποίηση αρκετών περιοχών. Τέλος, εκτός, από την αποθάρρυνση των νέων για επαγγελματική κατάρτιση (τη στιγμή που κατά κανόνα προτιμάται το “εύκολο” κέρδος που προσφέρει ο τουριστικός τομέας), επιβλαβείς συνέπειες του τουρισμού προέρχονται και από την κίνηση στους δρόμους, τα σκουπίδια, την φασαρία, την βία και την αύξηση της τιμής γης όπως επίσης και από την αύξηση των τιμών στα καταναλωτικά αγαθά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1 Εισαγωγή

Σε αυτό το κεφάλαιο εξετάζεται η μεθοδολογία της έρευνας η οποία με την σειρά της αναλύεται σε δύο πτυχές, την ποιοτική και την ποσοτική ανάλυση. Στόχος και των δυο αναλύσεων είναι η διερεύνηση των προσωπικών απόψεων. Με την ποιοτική ανάλυση προσεγγίζονται περισσότερο οι προσωπικές απόψεις ενώ στην ποσοτική ανάλυση υποστηρίζεται από τους Denzin & Lincoln (1998:40) ότι χωρίς στατιστική σημαντικότητα τα αποτελέσματα της έρευνας είναι αναξιόπιστα. Η ποσοτική ανάλυση πραγματοποιείται με μαθηματικές μεθόδους και στατιστικά γραφήματα.

Η κάθε έρευνα έχει συγκεκριμένες θεματικές που χωρίζονται σε επιστημονικού και πρακτικού ενδιαφέροντος. Η πρακτική σκοπιά στοχεύει στο να προταθούν αποτελεσματικές πολιτικές και στρατηγικές που μπορούν να συντελέσουν στη μείωση των επιπτώσεων που επιφέρει η τουριστική ανάπτυξη στον νομό Χανίων, ενώ η επιστημονική σκοπιά, στοχεύει στο να διερευνηθούν οι αντιλήψεις των μόνιμων κατοίκων του νομού, σχετικά με τις επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης και ο τρόπος με τον οποίο εκλαμβάνουν οι ντόπιοι τις επιπτώσεις αυτές.

3.2 Ποιοτική ή Ποσοτική Ανάλυση

Στόχος και των δυο αναλύσεων είναι η διερεύνηση των προσωπικών απόψεων, οι οποίες διαφοροποιούνται ανάλογα από την ανάλυση, την συλλογή δεδομένων και την χρήση. (Punch, 1998:40). Οι ποιοτικοί ερευνητές θεωρούν ότι με την ποιοτική ανάλυση προσεγγίζουν περισσότερο την προσωπική άποψη, ενώ οι ποσοτικοί ερευνητές υποστηρίζουν πως χωρίς στατιστική σημαντικότητα, τα αποτελέσματα των αναλύσεων είναι αναξιόπιστα (Denzin & Lincoln, 1998:40).

Επίσης, οι ποιοτικοί ερευνητές δεν παρουσιάζουν συχνά τα αποτελέσματά τους μέσα από περίπλοκες στατιστικές μεθόδους (Denzin & Lincoln, 1998:40), σε αντίθεση με τους ποσοτικούς ερευνητές οι οποίοι για περισσότερο αξιόπιστα αποτελέσματα, κάνουν χρήση μαθηματικών και τύπων, γραφημάτων και στατιστικών πινάκων (Παπάς, 2006).

Στην απόφαση κάθε ερευνητή, για το ποια από τις δύο έρευνες θα χρησιμοποιήσει, παίζει ρόλο η ευκολία συλλογής στοιχείων από την αξιολόγηση αλλά και το κατά πόσο θεωρεί

αξιόπιστο το κοινό από το οποίο θα αντλήσει τα αποτελέσματα (Patton, 1999:41). Εφόσον και οι δύο έρευνες συμβάλλουν στην γενικότερη κοινωνική έρευνα, καμία από τις δύο δεν μπορεί να χαρακτηριστεί αρνητική και αναξιόπιστη (Punch, 1998:40).

Στην ποιοτική έρευνα οι τύποι των ερωτήσεων μπορούν να χαρακτηριστούν ως επιμελείς, σε αντίθεση με την ποσοτική έρευνα στην οποία οι τύποι ερωτήσεων είναι λιγότερο επιμελείς. Επίσης το μέγεθος δείγματος στην ποιοτική έρευνα είναι μικρό ενώ στην ποσοτική μεγάλο. Η πληροφορία ανά ερωτώμενο στην ποσοτική έρευνα είναι διαφοροποιούμενη, ενώ στην ποιοτική είναι αρκετή. Απαιτούνται αρκετές ειδικές όσον αναφορά την διοίκησης της ποιοτικής έρευνας, ενώ λιγότερες απαιτούνται στην ποσοτική έρευνα. Ο τύπος ανάλυσης στην ποιοτική έρευνα είναι υποκειμενικός ενώ στην ποσοτική είναι στατιστικός και περιληπτικός. Για την υλικοτεχνική υποστήριξη της ποιοτικής έρευνας χρησιμοποιούνται μαγνητόφωνα, μηχανές προβολής και μαγνητοσκόπια, ενώ αντίθετα στην ποσοτική έρευνα χρησιμοποιούνται ερωτηματολόγια, υπολογιστές και εκτυπώσεις. Η ικανότητα αντιγραφής στην ποσοτική έρευνα χαρακτηρίζεται ως υψηλή, στην ποιοτική όμως χαρακτηρίζεται ως χαμηλή. Η εκπαίδευση του ερευνητή στην ποιοτική έρευνα συνδέεται με ψυχολογία, κοινωνιολογία, μάρκετινγκ και έρευνα μάρκετινγκ ενώ στην ποσοτική έρευνα έχει σχέση με στατιστική, μοντέλα λήψης, έρευνα μάρκετινγκ και προγραμματισμό υπολογιστών. Τέλος, το είδος της έρευνας στην ποσοτική έρευνα είναι περιγραφικό και στην ποιοτική έρευνα χαρακτηρίζεται διερευνητικό (McDaniel & Gates, 1992).

3.3 Δημιουργία και Επιλογή Ερευνητικού Θέματος

Η συγκεκριμένη θεματική η οποία εντοπίζεται σε κάθε έρευνα, διαχωρίζεται σε δύο τύπους ενδιαφέροντος, τον Θεωρητικό ή Επιστημονικό και τον Πρακτικό (Pizam,1994:41). Αναφορικά με την πρακτική διάσταση του θέματος, ο Pizam (1994:41) διαχώρισε τους παρακάτω τρεις τύπους:

- ✓ Την παροχή πληροφοριών, η οποία βοηθά στην λήψη αποφάσεων, όσον αφορά νέες εγκαταστάσεις ή υπηρεσίες (για παράδειγμα, την κατασκευή ενός Καζίνο, ως μελέτη περίπτωσης)
- ✓ Την παροχή πληροφοριών για τις πιθανές συνέπειες μεταξύ διαφόρων παραγόντων δράσης, όσον αφορά στην λήψη αποφάσεων μεταξύ εναλλακτικών (για παράδειγμα,

οι σχεδιαστές θέλουν να ξέρουν εάν θα είναι επικερδής η σχεδίαση στους οικοτουρίστες)

- ✓ Με στόχο τον σχεδιασμό σχετικών δράσεων, την παράβλεψη κάποιων γεγονότων (για παράδειγμα, τις μελλοντικές τάσεις της τουριστικής ζήτησης)

Οι θεματικές που προτείνονται για τον θεωρητικό ή επιστημονικό ενδιαφέρον προκύπτουν (Pizam, 1994: 41):

- ✓ Από το ενδιαφέρον που έχει κάποιο κοινωνικό πρόβλημα (για παράδειγμα, πολιτισμική αλλαγή)
- ✓ Από τον ενδιαφέρον κάποιας τάσης (για παράδειγμα, καταναλωτικές τάσεις)
- ✓ Από κάποια θεωρία (για παράδειγμα, κοινωνική θεωρία)

Όλη η προσπάθεια, από την πρακτική σκοπιά στοχεύει στο να προταθούν αποτελεσματικές πολιτικές και στρατηγικές που μπορούν να βοηθήσουν τις επιπτώσεις που επιφέρει η τουριστική ανάπτυξη στον νομό Χανίων. Από την επιστημονική σκοπιά, διερευνήθηκαν οι αντιλήψεις των μόνιμων κατοίκων του νομού, σχετικά με τις επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης και με ποιον τρόπο εκλαμβάνουν οι ντόπιοι τις επιπτώσεις αυτές.

Στην παρούσα έρευνα επιλέχθηκε η ποσοτική διεξαγωγή της, και η επιλογή του διερευνητικού θέματος, έγινε βάσει πρακτικού και επιστημονικού ενδιαφέροντος. Το πρακτικό ενδιαφέρον, αφορά στην προσπάθεια εύρεσης στόχων, στρατηγικών και πολιτικών, με σκοπό την επίλυση των προβλημάτων που έχουν προκύψει από την ελλιπή σχεδίαση της τουριστικής ανάπτυξης και το αρνητικό αντίκτυπο του τουρισμού στην περιοχή του νομού Χανίων. Στο τέλος, με βάση την έρευνα, δίνονται προτάσεις και λύσεις για την αποφυγή των αρνητικών επιπτώσεων από τον τουρισμό στην περιοχή. Το επιστημονικό ενδιαφέρον επικεντρώνεται κυρίως στις απόψεις των ντόπιων, οι οποίοι μένουν μόνιμα στην τουριστική περιοχή και πώς αντιδρούν, όσον αφορά στον τουρισμό και τις συνέπειές του αλλά και την υποδομή της περιοχής για τουριστική ανάπτυξη.

3.4 Καθορισμός Ερευνητικού Σκοπού

Η διαμόρφωση του ερευνητικού σκοπού έγινε με βάση την τουριστική ανάπτυξη στα Χανιά και ειδικότερα στις επιπτώσεις του τουρισμού που δέχονται οι κάτοικοι οι οποίοι διαμένουν εκεί μόνιμα. Η προσαρμογή, λοιπόν, του ερευνητικού σκοπού γίνεται:

Με εξέταση των απόψεων που έχουν οι μόνιμοι κάτοικοι της περιοχής χωρίς περιορισμούς, επαγγελματικής κατάστασης και μορφωτικού επιπέδου σχετικά με την κατάσταση του τουρισμού στον νομό Χανίων. Ταυτόχρονα εξετάζεται η θέληση των ντόπιων για την περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη της πόλης των Χανίων, η άποψή τους και το πώς αυτοί εκλαμβάνουν τις αρνητικές επιπτώσεις που επιφέρει ο τουρισμός στην περιοχή (περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές) η θέση τους για την υπάρχουσα τουριστική υποδομή της περιοχής καθώς και το τι σκέφτονται για την αποφυγή των αρνητικών επιπτώσεων στα Χανιά.

3.5 Καθορισμός Ερευνητικών Στόχων

Οι ερευνητικοί στόχοι πρέπει να είναι ξεκάθαροι και καλά διατυπωμένοι, χωρίς να μπερδεύουν τον ερωτώμενο, ώστε τα αποτελέσματα της έρευνας να βοηθήσουν τον ερευνητή να εκπληρώσει τον ερευνητικό του σκοπό με επιτυχία και έχοντας σωστό αποτέλεσμα.

Στην συγκεκριμένη έρευνα οι ερευνητικοί στόχοι εστιάστηκαν:

- Στην άποψη των μόνιμων κατοίκων για την συμβολή του τουρισμού στην οικονομία της περιοχής
- Στην άποψη των μόνιμων κατοίκων για τις αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού σε περιβαλλοντικό, οικονομικό, κοινωνικό/πολιτιστικό επίπεδο
- Στην άποψη των μόνιμων κατοίκων για τις θέσεις εργασίας και την ποιότητα ζωής τους παράλληλα με την τουριστική ανάπτυξη
- Στην άποψη των μόνιμων κατοίκων για την βελτίωση των αρνητικών επιπτώσεων (σε περιβαλλοντικό, οικονομικό, κοινωνικό/πολιτιστικό επίπεδο) του τουρισμού και πού πρέπει να εστιάσει η πολιτεία για αποφυγή αυτών των επιπτώσεων
- Τέλος, στην εκτίμηση των μόνιμων κατοίκων του νομού για την μελλοντική πορεία της τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή

3.6 Καθορισμός Ερευνητικών Ερωτημάτων

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων, οριοθετήθηκαν συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα που έπρεπε να απαντηθούν. Έτσι λοιπόν, με στόχο την διερεύνηση των απόψεων και το πώς εκλαμβάνουν οι μόνιμοι κάτοικοι του νομού, τα επακόλουθα της τουριστικής ανάπτυξης, καθορίστηκαν τα παρακάτω ερωτήματα:

- Ποιες είναι οι οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού;
- Κατά πόσο οι ντόπιοι επιθυμούν την περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη της πόλης των Χανίων και κατά πόσο έχει βελτιωθεί η ποιότητα της ζωής τους λόγω του τουρισμού;
- Κατά πόσο ο τουρισμός συμβάλλει στην αύξηση της τιμής των αγαθών;
- Κατά πόσο αυξάνεται η ζήτηση αλκοολούχων ποτών, εξαιτίας του τουρισμού και κατά πόσο ο τρόπος κατανάλωσης των τουριστών οδηγεί τους ντόπιους σε μιμητισμό των καταναλωτικών προτύπων;
- Κατά πόσο ο τουρισμός οδηγεί στην εμπορευματοποίηση των ηθών και εθίμων των Χανίων;
- Κατά πόσο αυξάνεται η μόλυνση του αέρα, εξαιτίας του τουρισμού;
- Κατά πόσο ο τουρισμός βοηθά στην διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς της πόλης των Χανίων και κατά πόσο οι απαιτήσεις των τουριστών για έργα υποδομής, είναι παράλληλα και προς όφελος των ντόπιων κατοίκων;

Παράλληλα, τίθενται ερωτήματα για την βελτίωση των επιπτώσεων που επιφέρει ο τουρισμός και για το πού πρέπει να εστιαστεί η πολιτεία:

- Που πρέπει να εστιαστεί η πολιτεία για να βελτιωθούν οι οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις που προέρχονται από τον τουρισμό;
- Κατά πόσο θα βελτιώσει τις οικονομικές επιπτώσεις η αποφυγή ανταλλαγής συναλλάγματος με τις αγορές εισαγόμενων προϊόντων και η προτίμηση στις ντόπιες πρώτες ύλες;
- Κατά πόσο θα βελτιώσει τις οικονομικές επιπτώσεις η περαιτέρω προσπάθεια επίτευξης τουρισμού δωδεκάμηνης διάρκειας και η δημιουργία θέσεων εργασίας στις περιοχές που ο πληθυσμός κατοικεί, έτσι ώστε να αποφεύγεται η μετανάστευση του πληθυσμού σε μητροπολιτικές περιοχές;

- Κατά πόσο θα βελτιώσει τις κοινωνικές επιπτώσεις, η σωστή προβολή της ιστορικής αξίας των Χανίων και η ανάδειξη των τοπικών παραδόσεων εκτός τουριστικής περιόδου;
- Κατά πόσο θα βελτιώσει τις κοινωνικές επιπτώσεις, η ενίσχυση της συμμετοχής των ντόπιων στη λήψη των αποφάσεων σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής τους;
- Κατά πόσο θα βελτιώσει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις η θέσπιση αυστηρών μέτρων και κανόνων ελέγχου της χρήσης γης και η περαιτέρω βελτίωση του οδικού δικτύου της πόλης των Χανίων;
- Κατά πόσο θα βελτιώσει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις η θέσπιση κανόνων ανώτατης κατανάλωσης νερού ανά τουρίστα στις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις;

3.7 Σχεδιασμός της Έρευνας

Για να δοθούν απαντήσεις στα ερωτήματα που έχει θέσει η έρευνα και για να φτάσει στην εκπλήρωση του ερευνητικού της στόχου και σκοπού, πρέπει να χρησιμοποιεί έναν ή συνδυασμό των παρακάτω τύπων σχεδιασμού έρευνας (Sekaran, 2000):

- ✓ το Διερευνητικό (Exploratory)
- ✓ τον Περιγραφικό (Descriptive)
- ✓ τον Επεξηγηματικό (Explanatory)
- ✓ τον Αξιολογητικό (Evaluative)

Ο Διερευνητικός τύπος συγκεντρώνει πληροφορίες για περαιτέρω έρευνα και δεν εξετάζει οριοθετημένες περιοχές (Sekaran, 2000). Η δυσκολία του διερευνητικού σχεδιασμού για τον ερευνητή, αποτελεί το γεγονός ότι πρέπει να ξεκινήσει με μια γενική περιγραφή του φαινομένου, μη έχοντας εξαρτημένες και ανεξάρτητες μεταβλητές. Με βάση αυτά, ο ερευνητής αναζητά το κοινό το οποίο θα απευθυνθεί, χωρίς να υπάρχουν ξεκάθαρες κατηγορίες για να οριοθετηθούν (Singleton & συν., 1993).

Στο Διερευνητικό σχεδιασμό, το δείγμα συνήθως δεν είναι αντιπροσωπευτικό καθώς είναι μικρό, η διαδικασία είναι αδόμητη και πιο ανοιχτή από κάθε άλλη μορφή σχεδιασμού (Andriotis, 2000).

Ο Περιγραφικός Τύπος σχεδιασμού μιας έρευνας στοχεύει στον προσδιορισμό και την εκτίμηση μιας δεδομένης κατάστασης που βασίζεται σε προηγούμενη έρευνα. Τα στοιχεία που απαιτούνται είναι καθαρά οριοθετημένα και προσχεδιασμένα (Malhorta, 1996).

Ο Επεξηγηματικός Τύπος έχει σκοπό να διερευνήσει τις σχέσεις μεταξύ ερευνών όπου ήδη έχουν δοθεί λύσεις για προβλήματα και υποθέσεις. Ουσιαστικά αποτελεί προέκταση του περιγραφικού τύπου (Παππάς, 2006).

Ο Αξιολογητικός Τύπος διερεύνησης προκύπτει από την ανάγκη επιτυχημένης ανάλυσης συγκεκριμένων πολιτικών ή προγραμμάτων (Veal, 1997).

3.8 Τρόποι Διεξαγωγής της Έρευνας

Για την εκπλήρωση των στόχων της έρευνας και των ερωτημάτων που έχουν τεθεί, χρειάζεται πριν την συλλογή στοιχείων, καθορισμός των τεχνικών που πρέπει να χρησιμοποιηθούν με σκοπό την συλλογή απαραίτητων πληροφοριών τις οποίες χρειάζεται η έρευνα για την σωστή και επιτυχημένη διεξαγωγή της. Οι τεχνικές συλλογής είναι:

1. Πρωτογενής Έρευνα (Ερωτηματολόγια)
2. Δευτερογενής Έρευνα (Βιβλιογραφία)
3. Παρατήρηση

Για την διεκπεραίωση της συγκεκριμένης εργασίας χρησιμοποιήθηκαν και οι τρεις έρευνες. Για την πρωτογενή έρευνα, δημιουργήθηκαν ερωτηματολόγια με ξεκάθαρες ερωτήσεις κλειστού και ανοικτού τύπου, είτε με απευθείας επικοινωνία με τον ερωτώμενο, είτε με έμμεση επικοινωνία (συμπλήρωση ερωτηματολογίου από τον ερωτώμενο στην ελεύθερη ώρα του). Κατάλληλο κρίθηκε το δομημένο ερωτηματολόγιο, διότι οι ερωτήσεις ήταν ξεκάθαρες και σωστά κατηγοριοποιημένες (Fontana & Frey, 1994: 46).

Η δευτερογενής έρευνα, πραγματοποιήθηκε βασισμένη σε εθνική και διεθνή βιβλιογραφία αλλά και πηγές προερχόμενες από το διαδίκτυο, για τις έννοιες του τουρισμού, των εναλλακτικών μορφών του αλλά και τις ήδη υπάρχουσες και καταγεγραμμένες επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης σε όλη την περιφέρεια της Κρήτης.

Η παρατήρηση, αποτέλεσε φυσική συνέπεια με την άμεση επαφή κάθε ερωτώμενου, η οποία και έδινε τη δυνατότητα καταγραφής της αυθόρμητης αντίδρασής του κατά την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

3.9 Οι Ερωτώμενοι

Οι ερωτώμενοι είναι μόνιμοι κάτοικοι του νομού Χανίων, άνδρες και γυναίκες ενήλικες. Επιλέχθηκαν με την μέθοδο της τυχαίας δειγματοληψίας. Ο τρόπος διεξαγωγής της έρευνας πραγματοποιήθηκε με την συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου το οποίο αποτελείται από ερωτήσεις κλειστού και ανοικτού τύπου, οι οποίες γίνονται εύκολα κατανοητές. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από τον Ιανουάριο μέχρι και τον Απρίλιο του 2009 στην περιοχή του νομού Χανίων.

3.10 Σχεδιασμός Ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε με βάση την κάλυψη των ερευνητικών στόχων και σκοπών. Χωρίστηκε σε πέντε ομάδες ερωτήσεων κλειστού και ανοικτού τύπου, και σε τέσσερις υποομάδες (που αφορούν τις πρώτες τέσσερις ομάδες).

Οι ερωτήσεις ήταν κλειστού τύπου σχετικά με τις επιπτώσεις του τουρισμού στην περιοχή του νομού Χανίων. Αρχικά οι ερωτήσεις αφορούσαν τις οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού ενώ ταυτόχρονα υπήρχε και μια ερώτηση ανοικτού τύπου στην οποία ο εκάστοτε ερωτώμενος απαντούσε βάσει προσωπικής εκτίμησης σχετικά με τις σημαντικότερες οικονομικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή. Ομοίως δίδονταν χωριστές ερωτήσεις κλειστού και ανοικτού τύπου, αναφορικά με τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις που επιφέρει ο τουρισμός στα Χανιά. Έπειτα καταγραφόταν ερωτήσεις κλειστού τύπου πάνω στην βελτίωση των οικονομικών επιπτώσεων στην περιοχή και πάνω στο πού πρέπει η πολιτεία να εστιαστεί για την αποφυγή αυτών. Μια ερώτηση ανοικτού τύπου αφορούσε την προσωπική άποψη των ερωτώμενων για την εστίαση της πολιτείας σε άλλους τομείς προς βελτίωση των οικονομικών επιπτώσεων. Το ίδιο μοντέλο ακολουθήθηκε και στις ερωτήσεις που αφορούσαν στις κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Τέλος, δίδονταν μια ερώτηση ανοικτού τύπου αναφορικά με την προσωπική εκτίμηση των ερωτώμενων για την μελλοντική εξέλιξη του τουρισμού στον νομό Χανίων.

3.11 Υπολογισμός Δείγματος

Οι προθέσεις των ερωτηθέντων ήταν άγνωστες. Με αυτό το δεδομένο, θεωρήθηκε ότι το 50% των ατόμων που ερωτήθηκαν θα είχαν θετικές προθέσεις, όσον αφορά στο κατά πόσο ο τουρισμός φέρει επιπτώσεις στον νομό Χανίων και στη συμβολή τους στη βελτίωση αυτών, ενώ το υπόλοιπο 50% των ερωτηθέντων θα είχε αρνητικές προθέσεις. Το 95% του συνόλου των απαντήσεων, αποτελεί το διάστημα εμπιστοσύνης για τη μέση τιμή του πληθυσμού (Norusis, 2005:41) και ένα 5% υπολογίζεται ως περιθώριο λάθους.

Το δείγμα υπολογίζεται μέσω του εξής τύπου:

$$N = \frac{(t - table)^2 (hypothesis)}{S^2} \Rightarrow N = \frac{(1.96)^2 (0.5)(0.5)}{(0.5)^2} \Rightarrow N = 384.16$$

δηλαδή περίπου 400 άτομα. Ο υπολογισμός του καθορισμού δείγματος, δεν πρέπει να παραληφθεί, ότι δηλαδή είναι ανεξάρτητος από το σύνολο του πληθυσμού και καθορίζει το λάθος (Aaker & Day, 1990:40).

3.12 Ανάλυση Στοιχείων της Έρευνας

Για την ανάλυση των στοιχείων της έρευνας χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα SPSS 17.0. Για να μπορέσουν να αναλυθούν και να επεξεργαστούν τα στοιχεία της έρευνας, η οποία αποτελείτο τόσο από κλειστές όσο και από ανοικτές ομάδες ερωτήσεων, κωδικοποιήθηκαν και καταχωρήθηκαν σε ένα αρχείο δεδομένων.

Καθορίστηκαν μεταβλητές και καταχωρήθηκαν οι πληροφορίες που αφορούσαν την κάθε μεταβλητή, με σκοπό να ξεκινήσει η διαδικασία ανάλυσης. Επίσης χρησιμοποιήθηκε η εντολή της συχνότητας (Frequencies) ώστε να καταμετράται η συχνότητα απαντήσεων σε κάθε μεταβλητή.

3.13 Εμπιστευτικότητα

Για να υλοποιηθεί μια έρευνα σωστά, πρέπει τα αποτελέσματά της να είναι έγκυρα. Για τον λόγο αυτό θα πρέπει να υπάρχει εμπιστευτικότητα μεταξύ ερευνητή και ερωτώμενου, έτσι ώστε ο ερωτώμενος να αντιδρά και να απαντά αυθόρμητα και αληθινά με βάση τις πραγματικές του αντιλήψεις.

Δεδομένου του παραπάνω γεγονότος, στους ερωτώμενους έγιναν γνωστοί οι κανόνες εμπιστευτικότητας (Παπαθανασίου, 2007:46):

- ο Όσον αφορά τα προσωπικά στοιχεία των ερωτωμένων, υπάρχει απόλυτη εχεμύθεια.
- ο Αποκλείεται η οποιαδήποτε άλλη χρήση των δεδομένων, εκτός αυτών που προέρχονται αποκλειστικά και μόνο από τα ερωτηματολόγια.
- ο Υπάρχει η δυνατότητα ανάλυσης του θέματος, σε συνδυασμό με την χρήση πηγής και ανώνυμων δεδομένων.

Η καλύτερη επιλογή του ερευνητή ο οποίος επιλέγει να πραγματοποιήσει μία έρευνα μέσω ερωτηματολογίων είναι να πει την αλήθεια όσον αφορά στον τρόπο διεξαγωγής της (έρευνας). Διαφορετικά, ο ερωτώμενος που είχε την καλή θέληση και ανταποκρίθηκε στην έρευνα, θα μπορούσε να θεωρηθεί θύμα εκμετάλλευσης της εμπιστοσύνης που έδειξε προς τον ερευνητή.

3.14 Περιορισμοί Έρευνας

Όσον αφορά την συγκεκριμένη έρευνα, πραγματοποιήθηκε σε μόνιμους κατοίκους των Χανίων, με σκοπό αρχικά να φανούν οι αντιδράσεις τους και ο τρόπος με τον οποίο εκλαμβάνονται οι επιπτώσεις του τουρισμού στην περιοχή καθώς και ο τρόπος με τον οποίο προσπαθούν να αποφύγουν αυτές τις επιπτώσεις. Στην έρευνα δεν εξετάζεται η άποψη των τουριστών για τον νομό Χανίων, ούτε τι θα έπρεπε να πραγματοποιηθεί και να τεθεί σαν στόχος για την βελτίωση της τουριστικής ανάπτυξης.

Στην έρευνα αποκλείστηκαν οι τουρίστες και γενικότερα άνθρωποι, οι οποίοι δεν μένουν μόνιμα στα Χανιά καθώς αυτοί δεν ήταν σε θέση να δώσουν μια αντικειμενική άποψη πάνω στις επιπτώσεις του τουρισμού στην περιοχή. Αντίθετα οι μόνιμοι κάτοικοι οι οποίοι βιώνουν καθημερινά τις συνέπειες αυτές θεωρείται ότι είναι και σε θέση να προτείνουν λύσεις για την αποφυγή των αρνητικών αποτελεσμάτων.

Τέλος, στην έρευνα δεν πήραν μέρος ούτε οι ιθύνοντες της περιοχής αλλά ούτε και οι ιδιοκτήτες ξενοδοχείων. Κι αυτό γιατί πρωταρχικός στόχος της έρευνας ήταν να καταγραφούν οι αντιδράσεις μόνο του ντόπιου πληθυσμού και ο τρόπος με τον οποίο βιώνει όπως ειπώθηκε παραπάνω τις επιπτώσεις από την όποια τουριστική ανάπτυξη. Σκοπός της

έρευνας ήταν να δείξει επίσης το κατά πόσο θα ήταν διατεθειμένοι οι ίδιοι οι κάτοικοι να συμβάλλουν στις προσπάθειες για μείωση αυτών των συνεπειών και να στηρίξουν ενεργά τις νέες τυχόν πρακτικές για τουριστική ανάπτυξη με βελτιωμένη και σαφώς καλύτερη τουριστική υποδομή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Εισαγωγή

Σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας, όπως αυτά προέκυψαν από τις απαντήσεις των ερωτώμενων. Οι πίνακες αντιπροσωπεύουν τις αντιδράσεις των μόνιμων κατοίκων της περιοχής των Χανίων σχετικά με τις επιπτώσεις που επιφέρει ο τουρισμός.

Αρχικά γίνεται ανάλυση των ατόμων που πήραν μέρος στην έρευνα και παρουσιάζονται τα δημογραφικά χαρακτηριστικά τους, δηλαδή ο αριθμός συμμετεχόντων, το φύλο, η ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης και το ετήσιο εισόδημα τους. Έπειτα αναλύονται οι πίνακες, στους οποίους δίδονται προτάσεις που αφορούν στην ήδη υπάρχουσα τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, στις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις εξαιτίας του τουρισμού ενώ παράλληλα διαφαίνεται και ο βαθμός συμφωνίας των ερωτηθέντων. Ακολουθούν σχεδιαγράμματα στα οποία εκθέτονται με ποσοστά οι απαντήσεις των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα σχετικά με τις πιο σημαντικές επιπτώσεις (οικονομικές – κοινωνικές και περιβαλλοντικές) που προέρχονται από την τουριστική ανάπτυξη.

Στην συνέχεια δίδονται κάποιες προτάσεις για εστίαση της πολιτείας σε άλλους τομείς προκειμένου να βελτιωθούν οι επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης ενώ συγχρόνως παρουσιάζεται και ο βαθμός με τον οποίο συμφωνεί ή διαφωνεί το δείγμα. Επιπλέον, δίδονται σχεδιαγράμματα που αποτυπώνουν σε ποσοστά την γνώμη των ερωτηθέντων σύμφωνα με τις απαντήσεις που έδωσαν για το πού θα έπρεπε να εστιαστεί η πολιτεία, ώστε να βελτιωθούν τα αρνητικά επακόλουθα που προέρχονται από τον τουρισμό. Τέλος, περιγράφεται με σχεδιάγραμμα η γνώμη του δείγματος για την εξέλιξη της τουριστικής ανάπτυξης στον νομό Χανίων την επόμενη δεκαετία.

4.2 Προφίλ Ερωτώμενων

Στον παρακάτω πίνακα (4.2) εμφανίζονται τα αποτελέσματα από τον αριθμό συμμετεχόντων στην έρευνα και τα δημογραφικά τους στοιχεία.

Πίνακας 4.2: Δημογραφικά Χαρακτηριστικά Ερωτώμενων

ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ	N	%
ΦΥΛΟ		
Ανδρας	125	39,4
Γυναίκα	192	60,6
ΣΥΝΟΛΟ	317	100
ΗΛΙΚΙΑ		
18 έως 35	173	54,6
36 έως 50	139	43,8
51+	5	1,6
ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ		
Πρωτοβάθμια	14	4,4
Δευτεροβάθμια	168	53
Τριτοβάθμια	135	42,6
ΕΤΗΣΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ		
0 – 15,000	0	0
15,001 – 30,000	247	77
30,001 – 50,000	23	7,3
50,000 +	19	6
Δεν απαντήθηκε	31	9,8

Από το σύνολο των ερωτηθέντων, φαίνεται ότι τα 125 άτομα αποτελούν οι άνδρες και τα 192 άτομα οι γυναίκες. Οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες με ποσοστό 54,6% ανήκουν στην κατηγορία ηλικίας 18 έως 35 , λιγότεροι με ποσοστό 43,8% ανήκουν στην κατηγορία 36 έως 50 και μόλις το ποσοστό 1,6% του συνόλου, ανήκει στην τρίτη κατηγορία, 51 και άνω. Οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (168 άτομα), 135 άτομα είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας και 14 απόφοιτοι πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το μεγαλύτερο ποσοστό του συνολικού δείγματος (77%), είναι χαμηλού εισοδήματος 15,001 έως 30,000.

Τα ποσοστά δείχνουν τις αντιδράσεις του δείγματος σχετικά με την θέληση τους να αφιερώσουν λίγο χρόνο για την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου και την διεκπεραίωση

της έρευνας. Φαίνεται ότι οι γυναίκες τολμούν περισσότερο να απαντήσουν στις ερωτήσεις αντίθετα με τους άντρες, όπως προκύπτει από την διαφορά ποσοστού στην συμμετοχή των δύο φύλων. Αξίζει να σημειωθεί πως σημαντικά είναι και τα ποσοστά ηλικίας, καθώς οι μικρότεροι σε ηλικία ερωτώμενοι είναι πιο εξοικειωμένοι για να συμμετάσχουν σε μια έρευνα, όπως εξίσου σημαντικά είναι και τα ποσοστά της εκπαίδευσης όπου φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό αποτελούν απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Παρατηρείται επίσης πως το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος έχει από 15,001 έως 30,000 ευρώ ετήσιο εισόδημα. Εντύπωση προξενεί ότι ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό δεν θέλησε να απαντήσει στην ερώτηση ενώ κανένα από τα ερωτώμενα άτομα δεν έχει ετήσιο εισόδημα μέχρι 15,000 ευρώ. Συμπερασματικά, προκύπτει ότι αρκετοί ερωτώμενοι δεν είναι διατεθειμένοι να απαντήσουν σε τέτοιου είδους προσωπικές ερωτήσεις.

4.3 Οικονομικές Επιπτώσεις

Στον πίνακα 4.3 που βρίσκεται παρακάτω, φαίνεται ότι οι ντόπιοι του νομού Χανίων επιθυμούν την περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη της περιοχής με ποσοστό 56,5% ενώ το 7,3% ανήκει στα άτομα τα οποία δεν επιθυμούν να αναπτυχθεί τουριστικά η περιοχή.

Συμπεραίνεται πως 76 άντρες και 103 γυναίκες από το συνολικό δείγμα, είναι αυτοί που επιθυμούν περισσότερο την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, 111 άτομα ηλικίας 36 έως 50 κυρίως καθώς υπερτερούν έναντι των υπολοίπων ηλικιακών ομάδων αφού άτομα ηλικίας 18 έως 35 συμφώνησαν μόλις 68 και κανένα άτομα ηλικιακής ομάδας 51 και άνω. Η απάντηση αυτή, ήταν αναμενόμενη, καθώς ο τουρισμός αφήνει χρήματα στο νησί και οι κάτοικοι επωφελούνται από αυτό την στιγμή που ενισχύεται η τοπική οικονομία.

Σημαντικότητα παρατηρείται στην ηλικία και είναι λογικό εφόσον άτομα μεγαλύτερης ηλικίας μπορούν να κρίνουν βάσει εμπειρίας ότι η τουριστική ανάπτυξη παίζει σημαντικό ρόλο για την οικονομία του νομού. Επίσης, η σημαντικότητα που παρατηρείται στο επίπεδο εκπαίδευσης πιθανόν να οφείλεται στο ότι άτομα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενδέχεται να έχουν ή να δουλεύουν σε επιχειρήσεις, όπου δεν χρειάζονται ιδιαίτερες γνώσεις, όπως για παράδειγμα τα τουριστικά μαγαζιά, τα εστιατόρια, τα κέντρα διασκέδασης και άλλα. Είναι επομένως αναμενόμενο να επιθυμούν την περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη της περιοχής,

εφόσον στηρίζουν τα έσοδα τους στους τουρίστες. Ακόμη, 148 άτομα που ανήκουν στην κατηγορία χαμηλού ετησίου εισοδήματος (15,001 έως 30,000), φαίνεται ότι είναι άτομα νεαρής κυρίως ηλικίας που προτιμούν το «εύκολο κέρδος» και καθώς οι τουρίστες αφήνουν χρήματα, είναι λογικό να επιθυμούν την περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Πιθανό είναι να οφείλεται στα παραπάνω, η σημαντικότητα που παρουσιάζεται στο ετήσιο εισόδημα.

Πολλοί από τους ερωτηθέντες πιστεύουν ότι η ποιότητα ζωής των ντόπιων κατοίκων έχει βελτιωθεί χάρη στον τουρισμό, ενώ το ποσοστό 5% διαφωνεί με αυτή την πρόταση. Οι 81 γυναίκες του συνολικού δείγματος έναντι των 62 αντρών, συμφωνούν απόλυτα με την παραπάνω πρόταση. Επίσης τα άτομα ηλικίας 18 έως 35 που συμφώνησαν απόλυτα είναι 52, τα άτομα ηλικίας 36 έως 50 ανέρχονται σε 86 ενώ όλα τα άτομα ηλικιακής ομάδας 51 και άνω βρίσκονται απόλυτα σύμφωνα. Αναφορικά με το επίπεδο εκπαίδευσης, τα άτομα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που συμφώνησαν απόλυτα είναι 91, τα άτομα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι 52 ενώ κανένα άτομο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν συμφώνησε απόλυτα με την παραπάνω πρόταση. Τέλος τα 105 άτομα που έχουν χαμηλό ετήσιο εισόδημα (15,001 έως 30,000), τα 13 άτομα με μέσο ετήσιο εισόδημα, τα 10 άτομα με υψηλό ετήσιο εισόδημα και 15 άτομα που δεν απάντησαν σε τι κλίμακα ανέρχεται το ετήσιο εισόδημά τους, συμφώνησαν απόλυτα.

Σημαντικότητα παρουσιάζεται στο φύλο, την ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης και στο ετήσιο εισόδημα. Η σημαντικότητα που παρουσιάζεται στο φύλο πιθανόν να συμβαίνει επειδή, γνωρίζοντας τους τουρίστες από το εξωτερικό, διαπιστώνεται η εξέλιξη που υπάρχει όσον αφορά την τεχνολογία ακόμη και στις συσκευές που χρειάζεται ένα νοικοκυριό. Έτσι οι γυναίκες που ασχολούνται με αυτό, είναι φυσικό να πιστεύουν ότι η ποιότητα ζωής τους βελτιώνεται λόγω του τουρισμού. Η σημαντικότητα που προκύπτει στην ηλικία είναι αναμενόμενη, καθώς άτομα ηλικίας 36 έως 50 και 51 και άνω φαίνεται ότι συμφωνούν περισσότερο. Ίσως αυτό οφείλεται στο ότι μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα, βάσει των εμπειριών του παρελθόντος τους, έχουν το δικαίωμα και την ικανότητα να συγκρίνουν την εξέλιξη της περιοχής και το «τότε» με το «τώρα», ενώ τα άτομα ηλικίας 18 έως 35, μη έχοντας γνώση πώς ήταν πριν μερικά χρόνια η πόλη, έχουν τελείως διαφορετικό τρόπο σκέψης.

Ακόμη φαίνεται ότι 91 άτομα που ανήκουν στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, τείνουν να συμφωνούν περισσότερο. Τα άτομα χαμηλής εκπαίδευσης, ενδεχομένως να πιστεύουν ότι ο τουρισμός υποβαθμίζει την περιοχή, λόγω των επιπτώσεων που επιφέρει, ενώ άτομα υψηλής και μέσης εκπαίδευσης, μπορούν να κατανοήσουν ευκολότερα ότι η τουριστική ανάπτυξη, εκτός από τις αρνητικές επιπτώσεις, ενισχύει συνολικά την τοπική οικονομία, βοηθά την περιοχή να εξελιχθεί κι επομένως βελτιώνει και την ποιότητα ζωής των κατοίκων. Έτσι εξηγείται η σημαντικότητα που παρουσιάζεται στο επίπεδο εκπαίδευσης. Το ετήσιο εισόδημα παρουσιάζει επίσης μια σημαντικότητα, και ενδεχομένως αυτό να οφείλεται στο ότι τα άτομα με υψηλό ετήσιο εισόδημα, απολαμβάνουν τις παροχές που προορίζονται για τους τουρίστες και θεωρούν ότι χάρη σε αυτούς βελτιώνεται και η ποιότητα ζωής των ντόπιων, σε αντίθεση με τα άτομα που δεν έχουν οικονομική άνεση.

Παρόλα αυτά, μηδενικό είναι το ποσοστό που διαφωνεί ότι ο τουρισμός συμβάλλει καθοριστικά στην αύξηση τιμών των αγαθών, ενώ το 77,3% συμφωνεί απόλυτα. Από αυτό το ποσοστό τα 96 άτομα αποτελούν οι άντρες και τα 149 οι γυναίκες. Τα 135 άτομα είναι νεαρής ηλικίας, τα 105 άτομα ηλικίας 36 έως 50 και όλα τα άτομα ηλικιακής ομάδας 51 και άνω συμφώνησαν απόλυτα. Ακόμη τα άτομα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης φαίνεται να συμφωνούν περισσότερο με την παραπάνω πρόταση με 119 άτομα έναντι των 112 ατόμων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και μόλις των 14 ατόμων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Η σημαντικότητα στην πρόταση αυτή παρουσιάζεται στην ηλικία, στο ετήσιο εισόδημα και στο επίπεδο εκπαίδευσης. Αυτό ήταν λογικό, εφόσον τα μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα μπορούν να συγκρίνουν τις τιμές βάσει των εμπειριών που διαθέτουν και συγκρίνοντας με παλαιότερα χρόνια. Τα άτομα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, πιθανόν να νομίζουν ότι οι τιμές στα καταναλωτικά αγαθά αυξάνονται για να κερδίσουν ορισμένοι περισσότερα χρήματα από τους τουρίστες, αλλά αυτό έχει αντίκτυπο και στους ντόπιους κατοίκους. Από την άλλη, άτομα μέσης και υψηλής εκπαίδευσης κατανοούν ότι για την αύξηση τιμών δεν ευθύνεται μόνο η επιθυμία ορισμένων για περαιτέρω κέρδη σε βάρος κάποιων, αλλά συμβάλλουν και άλλοι παράγοντες. Σε αυτόν τον λόγω, πιθανόν να οφείλεται η σημαντικότητα που παρατηρείται στο επίπεδο εκπαίδευσης. Επίσης στα άτομα με ετήσιο εισόδημα 15,001 έως 30,000 η αύξηση της τιμής κάποιου καταναλωτικού αγαθού, γίνεται ιδιαίτερα αισθητή. Αυτό ίσως οφείλεται στο ότι τα άτομα αυτά δεν έχουν ιδιαίτερη οικονομική άνεση, και

πραγματοποιούν έρευνα αγοράς πάνω στην τιμή των καταναλωτικών προϊόντων είναι σε θέση επομένως να συγκρίνουν το κόστος ενός αγαθού και πόση αύξηση δέχεται μέσα σε κάποιο χρονικό διάστημα.

Στην επόμενη πρόταση, φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό, αυτό της τάξης του 67,5%, συμφωνεί απόλυτα ότι οι ευκαιρίες απασχόλησης στον τομέα του τουρισμού αυξάνονται μόνο εποχιακά, ενώ το 3,8% του συνόλου διαφωνεί απόλυτα με την παραπάνω θέση. Τα 92 άτομα που συμφώνησαν απόλυτα, αποτελούνται από άντρες, τα 122 από γυναίκες. Από το σύνολο των ερωτηθέντων που συμφώνησαν απόλυτα, τα 101 άτομα ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 18 έως 35, ενώ 113 άτομα είναι ηλικίας 36 έως 50 και όλα τα άτομα της ηλικιακής ομάδας 51 και άνω. Επίσης τα άτομα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ανέρχονται στα 130 και υπερτερούν των ατόμων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που ανέρχονται στα 80, σε αντίθεση με τα άτομα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που είναι μόλις 4. Τέλος φαίνεται ότι οι ερωτηθέντες χαμηλού εισοδήματος συμφωνούν περισσότερο με την πρόταση αυτή και ανέρχονται στα 164 άτομα έναντι των 13 ατόμων του μέσου ετησίου εισοδήματος και των 19 ατόμων του υψηλού εισοδήματος. Τα άτομα που δεν απάντησαν τι ετήσιο εισόδημα έχουν και συμφώνησαν απόλυτα είναι μόλις 18.

Πάλι παρουσιάζεται σημαντικότητα στην ηλικία και στο ετήσιο εισόδημα. Άτομα ηλικίας 36 έως 50 θεωρούνται το target group το οποίο ενδιαφέρεται περισσότερο για τις διαθέσιμες θέσεις εργασίας καθώς οι υποχρεώσεις τους στην ηλικία αυτή είναι αυξημένες. Η πλειοψηφία αυτή είναι οικογενειάρχες οι οποίοι ενδιαφέρονται για σταθερή εργασία και όχι για κάτι παροδικό και εφήμερο, σε αντίθεση με τις άλλες ηλικιακές ομάδες οι οποίες αποτελούνται από εφήβους. Αυτοί οι τελευταίοι έχουν χρόνο για να ψάξουν και να δοκιμάσουν διάφορες θέσεις εργασίας καθώς οι υποχρεώσεις τους είναι μικρότερες. Τέλος, τα μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα όπου κατά βάση έχουν καταλήξει όσον αφορά τον εργασιακό τομέα. Ακόμη, η σημαντικότητα που προκύπτει στο ετήσιο εισόδημα, είναι λογικό να υφίσταται και μπορεί να συμβαίνει επειδή άτομα με υψηλό εισόδημα ενδεχομένως να απασχολούν υπαλλήλους τους οποίους χρειάζονται μόνο εποχιακά, για τουριστικές επιχειρήσεις ή κέντρα διασκέδασης που ανοίγουν κατά την τουριστική περίοδο.

Στην συνέχεια παρατηρείται στον πίνακα 4.3, ότι οι περισσότεροι ερωτώμενοι (103 άτομα) βρέθηκαν απόλυτα σύμφωνοι με το ότι οι νέοι των Χανίων και κυρίως οι άντρες προτιμούν να ασχοληθούν με τον τουρισμό ως μισθωτοί υπάλληλοι, ενώ μόλις 46 άτομα διαφώνησαν απόλυτα. Περισσότερο φαίνεται να συμφωνούν οι γυναίκες με 60 άτομα σε αντίθεση με τους άντρες που απόλυτα σύμφωνοι βρέθηκαν 43. Ακόμη η ηλικιακή ομάδα 36 έως 50 με 67 άτομα και τα όλα τα άτομα του δείγματος ηλικίας 51 και άνω βρέθηκαν να συμφωνούν. Τα 67 άτομα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και τα 57 άτομα με ετήσιο εισόδημα 15,001 έως 30,000, όπως επίσης και οι περισσότεροι ερωτώμενοι που δεν απάντησαν τι ετήσιο εισόδημα έχουν, τείνουν να συμφωνήσουν περισσότερο. Η σημαντικότητα που παρουσιάζεται εδώ ίσως να οφείλεται στο ότι πιθανόν να μην έχουν σταθερό ετήσιο εισόδημα και ψάχνουν τις διαθέσιμες θέσεις εργασίας ενώ τους ενδιαφέρει αρκετά να εργαστούν ως μισθωτοί στον τουριστικό τομέα.

Η επόμενη πρόταση, ότι η προσέλκυση περισσότερων επενδύσεων λόγω του τουρισμού ενισχύει συνολικά την τοπική οικονομία, βρίσκει απόλυτα σύμφωνα 177 άτομα (55,8% του συνόλου) ενώ ένα χαμηλότερο ποσοστό της τάξης του 3,2% (10 άτομα) διαφωνεί απόλυτα. Τα άτομα που συμφωνούν απόλυτα αποτελούνται από 86 άντρες και 91 γυναίκες. Επίσης φαίνεται η παραπάνω πρόταση να υποστηρίζεται περισσότερο από την ηλικιακή ομάδα 36 έως 50 με 104 άτομα να συμφωνούν απόλυτα και 99 άτομα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθώς επίσης άτομα με χαμηλό εισόδημα που ανέρχονται στα 124 και όλα τα άτομα που δεν απάντησαν σε τι κλίμακα ανέρχεται το ετήσιο εισόδημα τους.

Σημαντικότητα παρατηρείται στο ετήσιο εισόδημα. Είναι γεγονός, ότι το νησί στηρίζει την οικονομία του στον τουρισμό και ίσως αυτός να είναι ο λόγος για τον οποίο παρουσιάζεται και η σημαντικότητα στο ετήσιο εισόδημα. Άτομα καλής οικονομικής κατάστασης θεωρούν ότι οι τουρίστες που επισκέπτονται την περιοχή καταναλώνουν χρήματα τα οποία μένουν στον νομό, ενώ τα άτομα μέσου εισοδήματος, στα οποία παρουσιάζεται και μεγάλη διαφορά απαντήσεων, θεωρούν ότι οι τουρίστες να μην μπορεί να καταναλώνουν χρήματα στην περιοχή στην συνέχεια όμως τα χρήματα αυτά καταναλώνονται για την ικανοποίηση των ίδιων (των τουριστών) - με την κατασκευή ξενοδοχείων, κέντρων διασκέδασης, κτλ – προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες τους.

Πίνακας 4.3: Προτάσεις για τις Οικονομικές Επιπτώσεις

	Περαιτέρω Ανάπτυξη	Βελτίωση Ποιότητας Ζωής	Αύξηση Τιμών	Αύξηση Ευκαιριών Απασχόλησης	Προτίμηση Νέων	Ενίσχυση Τοπικής Οικονομίας	Παραμονή Ντόπιου Πληθυσμού
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	4,1167	4,2082	4,7192	4,3533	3,5110	4,1861	4,2271
ΤΥΠΙΚΗ ΑΠΟΚΛΙΣΗ	1,23847	0,93501	0,55693	1,13688	1,37704	1,10525	0,99627
ΦΥΛΟ							
ΑΝΔΡΑΣ	4,1680	4,1280	4,7360	4,4160	3,5600	4,2960	4,1440
ΓΥΝΑΙΚΑ	4,0833	4,2604	4,7083	4,3125	3,4792	4,1146	4,2813
T Ratio	0,594	-1,164	0,432	0,792	0,510	1,431	-1,133
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,739	0,000	0,238	0,867	0,756	0,082	0,002
ΗΛΙΚΙΑ							
18 – 35	3,7977	4,0289	4,7514	4,1098	3,0809	4,0520	4,0520
36 – 50	4,5899	4,4029	4,6691	4,6691	3,9928	4,4676	4,4173
51 και άνω	2,0000	5,0000	5,0000	4,0000	5,0000	1,0000	5,0000
T Ratio	-6,198	-3,520	1,292	-4,597	-6,255	-3,537	-3,312
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,000	0,034	0,004	0,000	0,080	0,962	0,337
ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ							
Πρωτοβάθμια	4,6429	3,0000	5,0000	4,2857	3,1429	3,9286	3,8571
Δευτεροβάθμια	4,3333	4,3036	4,6310	4,5952	3,7917	4,2560	4,3810
Τριτοβάθμια	3,7926	4,2148	4,8000	4,0593	3,2000	4,1259	4,0741
T Ratio	1,044	-17,509	2,206	-2,170	-1,677	-1,384	-1,037
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,010	0,000	0,000	0,194	0,245	0,212	0,000
ΕΤΗΣΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ							
0 – 15,000	-	-	-	-	-	-	-
15,001 – 30,000	4,3689	4,2172	4,7418	4,2541	3,3279	4,1885	4,1516
30,001 – 50,000	2,8261	3,9130	5,0000	4,5652	4,1304	2,8261	3,6957
50,000 +	4,1053	4,5263	4,7368	5,0000	3,5263	4,4737	5,0000
Δεν απαντήθηκε	3,0968	4,1613	4,3226	4,5806	4,4839	5,0000	4,7419
T Ratio	-2,885	-1,713	2,797	-4,114	1,401	-3,841	-4,114
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,003	0,001	0,000	0,000	0,018	0,000	0,000

Τέλος, σε συνέχεια του πίνακα 4.3, παρατηρείται ότι το 54,6% (173 άτομα) συμφωνεί απόλυτα ότι οι θέσεις εργασίας που δημιουργούνται εξαιτίας του τουρισμού κρατούν τον νέο ντόπιο πληθυσμό στα Χανιά, ενώ 63 άτομα (19,9%) κρατούν ουδέτερη στάση. Τα άτομα που συμφωνούν απόλυτα φαίνεται να είναι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με 101 άτομα και χαμηλού ετησίου εισοδήματος με 118 άτομα. Επίσης η ηλικιακή ομάδα 36 έως 50 με 92 άτομα και όλα τα άτομα του δείγματος που είναι 51 και άνω συμφώνησαν απόλυτα. Τους καλοκαιρινούς μήνες κατά τους οποίους οι τουριστικές επιχειρήσεις χρειάζονται προσωπικό πολλοί νέοι καταφεύγουν σε αυτή την λύση με αποτέλεσμα να μένουν και να εργάζονται στο νησί.

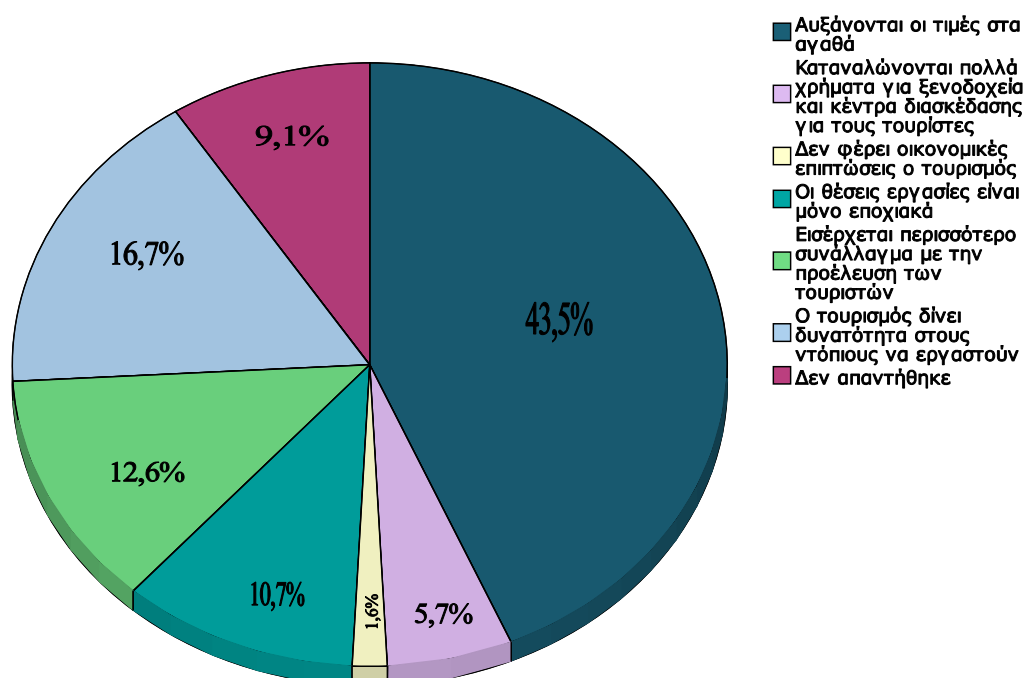
Σε συνέχεια της παραπάνω πρότασης φαίνεται ότι οι γυναίκες (103 γυναίκες από το συνολικό δείγμα έναντι των 70 αντρών) τείνουν να συμφωνήσουν περισσότερο, γεγονός που πιθανόν να οφείλεται στο ότι είναι περισσότερο ευαίσθητες ως ιδιοσυγκρασία και ίσως θα δυσκολεύονταν περισσότερο από τους άντρες να αφήσουν το σπίτι τους προκειμένου να εργαστούν σε άλλο μέρος, πράγμα το οποίο πιθανόν να συμβαίνει και λόγω αυξημένων υποχρεώσεων, και ίσως για αυτό να παρουσιάζεται σημαντικότητα στο φύλο. Ακόμη 101 άτομα μέσης εκπαίδευσης που θέλουν να εργαστούν σε επιχειρήσεις αντάξιες των σπουδών τους, επιθυμούν την δημιουργία θέσεων εργασίας στην περιοχή τους προκειμένου να παραμείνουν σε αυτήν. Τα άτομα με υψηλό ετήσιο εισόδημα (50,000+) θέλουν να δημιουργούνται θέσεις εργασίας στον τουρισμό γιατί μπορούν να προσλάβουν άτομα νεαρής ηλικίας (όπως σπουδαστές) ως εποχιακούς υπαλλήλους, οι οποίοι σαφώς έχουν λιγότερες απαιτήσεις από τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας που επιζητούν κάτι μόνιμο. Εξαιτίας των παραπάνω παρατηρείται και σημαντικότητα στο επίπεδο εκπαίδευσης και στο ετήσιο εισόδημα.

Στο Σχεδιάγραμμα 4.3 που ακολουθεί, περιγράφονται οι απαντήσεις των ερωτηθέντων στην ανοικτού τύπου ερώτηση «Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι σημαντικότερες οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού στα Χανιά».

Φαίνεται λοιπόν ότι η πλειοψηφία του δείγματος 138 άτομα, θεωρούν ότι η σημαντικότερη οικονομική επίπτωση του τουρισμού είναι η αύξηση των καταναλωτικών αγαθών. Αρκετά σημαντικό ποσοστό καταλαμβάνουν και αυτοί που πιστεύουν ότι ο τουρισμός δίνει την

δυνατότητα στους ντόπιους πολίτες να εργαστούν (53 άτομα). Το ποσοστό αυτό έρχεται σε σύγκριση με τα 34 άτομα τα οποία θεωρούν ότι οι θέσεις εργασίας που δημιουργούνται κατά την τουριστική περίοδο είναι μόνο εποχιακές. Τρίτο σε κατάταξη έρχεται το ποσοστό με 40 άτομα που σύμφωνα με την γνώμη του, σημαντικότερη οικονομική επίπτωση αποτελεί η εισαγωγή ξένου συναλλάγματος με την προσέλευση των τουριστών. Τα 5 άτομα υποστηρίζουν ότι ο τουρισμός δεν προκαλεί τουριστικές επιπτώσεις και 29 άτομα δεν απάντησαν στην ερώτηση.

Σχεδιάγραμμα 4.3: Σημαντικότερες Οικονομικές Επιπτώσεις Εξαιτίας του Τουρισμού στον Νομό Χανίων

4.3.1 Εστίαση της Πολιτείας σε Άλλους Τομείς για Βελτίωση Οικονομικών Επιπτώσεων

Στον ακόλουθο πίνακα (Πίνακας 4.3.1), φαίνονται οι απαντήσεις σε κάποιες προτάσεις που δόθηκαν στους ερωτώμενους για το που πιστεύουν ότι πρέπει να εστιαστεί η πολιτεία ώστε να βελτιωθούν οι οικονομικές επιπτώσεις.

Η αποφυγή συναλλάγματος και η προτίμηση στις ντόπιες ύλες, βρίσκει σύμφωνο το μεγαλύτερο ποσοστό του συνόλου, 55,2% με 175 άτομα, θεωρώντας ότι είναι η καλύτερη λύση για βελτίωση της οικονομίας του νομού. Οι γυναίκες που συμφώνησαν απόλυτα με την

παραπάνω πρόταση είναι 107 ενώ οι άντρες ανέρχονται στους 68. Επίσης όλα τα άτομα ηλικιακής ομάδας 51 και άνω βρίσκονται απόλυτα σύμφωνα. Ακόμα, όλα τα άτομα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης συμφωνούν απόλυτα ενώ 73 άτομα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και 88 άτομα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ομοίως συμφωνούν. Τα άτομα με χαμηλό ετήσιο εισόδημα (15,001 έως 30,000) που συμφωνούν απόλυτα είναι 132. Αντί να προωθούνται τα εισερχόμενα προϊόντα, μια λύση είναι οι ντόπιοι ξενοδόχοι και όσοι ασχολούνται με τουριστικές επιχειρήσεις, να προωθούν τα προϊόντα του νησιού στους τουρίστες.

Η σημαντικότητα που παρατηρείται στο φύλο, ίσως να οφείλεται στο ότι οι γυναίκες προσέχουν περισσότερο τις διατροφικές τους συνήθειες και ξέρουν ότι τα ντόπια προϊόντα είναι καλύτερα σε σύγκριση με τα εισαγόμενα. Τα εισαγόμενα αναψυκτικά για παράδειγμα, κατηγορούνται από τις γυναίκες ότι επιβαρύνουν την υγεία και το σώμα τους, ενώ τα αναψυκτικά που δεν εισάγονται από τις χώρες του εξωτερικού είναι πιο υγιεινά. Επίσης, τα άτομα που βρίσκονται σε αναπαραγωγική ηλικία (18 έως 35) έχουν προτίμηση στα εισερχόμενα προϊόντα (όπως για παράδειγμα αναψυκτικά) και είναι πιο ευάλωτα στο να τα δοκιμάσουν. Φαίνεται επίσης να μην προτιμούν ιδιαίτερα της ντόπιες ύλες, μη γνωρίζοντας ενδεχομένως τη σημασία της προώθησης και ενίσχυσης των ντόπιων προϊόντων. Ίσως για αυτό παρουσιάζεται σημαντικότητα στην ηλικία. Ακόμη, η σημαντικότητα που υπάρχει στο επίπεδο εκπαίδευσης, πιθανόν να προκαλείται επειδή τα άτομα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, είναι πιθανόν να έχουν επιχειρήσεις που παρασκευάζουν ντόπιες ύλες και για το λόγο αυτό να υποστηρίζουν την άποψη αυτή. Επίσης θεωρούν ότι η προτίμηση σε ντόπιες ύλες θα ενισχύσει κατά πολύ την τοπική οικονομία.

Τα 153 άτομα (48,3%) από το δείγμα, θεωρούν ότι πρέπει να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας ώστε να αποφεύγεται η μετανάστευση σε μητροπολιτικές περιοχές, ενώ κανένα άτομο δε διαφώνησε. Από το συνολικό δείγμα 68 άντρες και 85 γυναίκες συμφώνησαν απόλυτα με την παραπάνω πρόταση. Οι ηλικιακές ομάδες 18 έως 35 με 77 άτομα, τα άτομα ηλικιακής ομάδας 36 έως 50 με 71 άτομα και όλα τα άτομα ηλικιακής ομάδας 51 και άνω φαίνεται να συμφωνούν απόλυτα. Τα άτομα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που συμφωνούν απόλυτα ανέρχονται στα 95 σε αντίθεση με τα 9 άτομα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και 49 άτομα δευτεροβάθμιας. Στο ετήσιο εισόδημα απόλυτα σύμφωνα βρέθηκαν 110 άτομα ετησίου εισοδήματος 15,001 έως 30,000.

Πίνακας 4.3.1: Εστίαση Πολιτείας σε Άλλους Τομείς για Βελτίωση των Οικονομικών
Επιπτώσεων

	Αποφυγή Συναλλάγματος/Προτίμηση Ντόπιων Υλών	Δημιουργία Θέσεων Εργασίας	Θέσεις Εργασίας Χωρίς Υψηλές Επενδύσεις	Τουρισμός Δωδεκάμηνης Διάρκειας
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	4,0662	4,2997	3,7571	4,4069
ΤΥΠΙΚΗ ΑΠΟΚΛΙΣΗ	1,24982	0,76002	1,27077	0,97517
ΦΥΛΟ				
ΑΝΔΡΑΣ	3,9280	4,3280	3,5280	4,4080
ΓΥΝΑΙΚΑ	4,1563	4,2812	3,9062	4,4063
T Ratio	-1,496	0,535	-2,603	0,016
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,001	0,018	0,368	0,605
ΗΛΙΚΙΑ				
18 – 35	4,3064	4,3179	4,0405	4,4220
36 – 50	3,7338	4,2518	3,3597	4,3669
51 και άνω	5,0000	5,0000	5,0000	5,0000
T Ratio	4,109	0,762	4,871	0,493
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,000	0,000	0,001	0,499
ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ				
Πρωτοβάθμια	5,0000	4,2857	5,0000	4,6429
Δευτεροβάθμια	3,8452	4,0476	3,3571	4,1726
Τριτοβάθμια	4,2444	4,6148	4,1259	4,6741
T Ratio	3,402	1,134	4,632	1,754
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,000	0,006	0,000	0,066
ΕΤΗΣΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ				
0 – 15,000	-	-	-	-
15,001 – 30,000	4,0697	4,2664	3,6189	4,4918
30,001 – 50,000	4,3478	4,7826	4,7826	4,7826
50,000 +	3,6842	4,7368	4,0000	4,7368
Δεν απαντήθηκε	4,0645	3,9355	3,9355	3,2581
T Ratio	1,449	0,339	4,280	0,339
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,121	0,505	0,129	0,505

Σε συνέχεια του πίνακα 4.3.1 και της παραπάνω πρότασης, οι άντρες θεωρούνται περισσότερο δυναμικοί από τις γυναίκες και πιο εύκολα θα άλλαζαν τον τόπο παραμονής τους προκειμένου να εργαστούν. Ενδεχομένως η σημαντικότητα που παρουσιάζεται στο φύλο να οφείλεται στο ότι αν και πιο δυναμικοί οι άντρες, η μετανάστευση δεν είναι εύκολη και ο καθένας προτιμά να εργάζεται στον τόπο που διαμένει. Λογική είναι η σημαντικότητα η οποία παρουσιάζεται στην ηλικία. Νεαρά άτομα ηλικίας 18 έως 35 θεωρούν ότι δύσκολα βρίσκουν να εργαστούν στον τόπο διαμονής τους και η δημιουργία θέσεων εργασίας θα ήταν ένα καλό κίνητρο για την παραμονή τους στην περιοχή. Όσον αφορά στη σημαντικότητα που παρουσιάζεται στο επίπεδο εκπαίδευσης, αυτή οφείλεται στην επιθυμία των ατόμων υψηλού μορφωτικού επιπέδου να εργαστούν σε επιχειρήσεις αντάξιες των σπουδών τους, και η δημιουργία θέσεων εργασίας στην περιοχή τους φέρει ως αποτέλεσμα και την παραμονή τους σε αυτήν.

Στην πρόταση δημιουργίας θέσεων εργασίας χωρίς την απαίτηση υψηλών επενδύσεων συμφωνεί απόλυτα το 38,2% του συνόλου (121 άτομα), ενώ 20 άτομα (6,3%) διαφωνούν απόλυτα. Από τα απόλυτα σύμφωνα άτομα τα 34 αποτελούνται από άντρες και από 87 οι γυναίκες. Επίσης όλα τα άτομα ηλικιακής ομάδας 51 και άνω συμφώνησαν απόλυτα με την παραπάνω πρόταση όπως επίσης και 62 άτομα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ακόμη 87 άτομα εισοδήματος 15,001 έως 30,000 βρέθηκαν απόλυτα σύμφωνα.

Σημαντικότητα παρουσιάζεται στην ηλικία και στο επίπεδο εκπαίδευσης, και ίσως να οφείλεται στο ότι άτομα ηλικίας 51 και άνω, από το συνολικό δείγμα τείνουν να συμφωνήσουν περισσότερο εφόσον παλαιότερα οι τουρίστες μπορούσαν να αρκεστούν σε λιγότερες παροχές. Επίσης τα άτομα χαμηλής εκπαίδευσης ίσως να πιστεύουν ότι οι τουρίστες θα πρέπει να συμβιβαστούν με ότι προσφέρει ο νομός και οι επενδύσεις πρέπει να γίνονται για τους ντόπιους κατοίκους και όχι για τους τουρίστες που έρχονται για λίγο στην περιοχή.

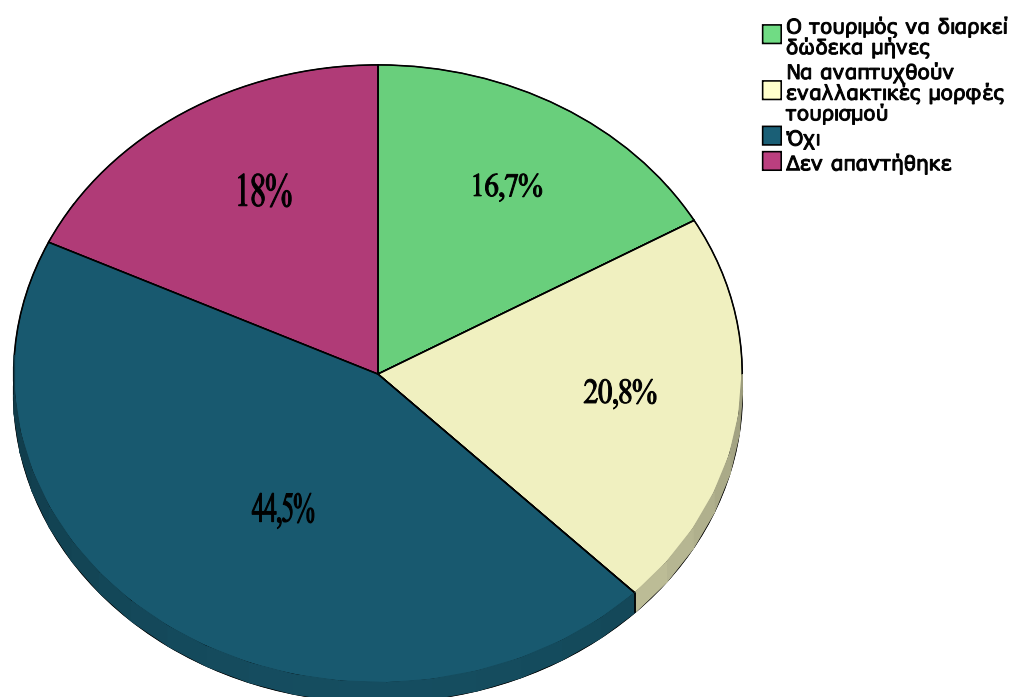
Φαίνεται ότι ακόμα μεγαλύτερο ποσοστό 62,8% συμφωνεί με την προσπάθεια επίτευξης τουρισμού δωδεκάμηνης διάρκειας, καθώς πιστεύει ότι εκεί πρέπει να εστιαστεί η πολιτεία και ότι αυτή είναι η πιο σωστή λύση. Από το συνολικό δείγμα, 118 γυναίκες και 81 άντρες βρέθηκαν να συμφωνούν απόλυτα. Άτομα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που ανέρχονται σε 112,

υποστηρίζουν την άποψη αυτή καθώς πιστεύουν πως με την επίτευξη τουρισμού δωδεκάμηνης διάρκειας θα έχει το νησί περισσότερα τουριστικά έσοδα.

Λογική είναι η απάντηση αυτή, καθώς το νησί σχεδόν κατά ένα μεγάλο βαθμό, στηρίζει την οικονομία του στον τουρισμό. Διακρίνεται ότι στην πρόταση αυτή δεν υπάρχει εξάρτηση από κανέναν παράγοντα, αν και πιθανόν να ήταν λογικό, μια διαφορά μεταξύ των δύο φύλων, καθώς οι άντρες πολιτεύονται περισσότερο από τις γυναίκες και ενδεχομένως να βοηθούσαν περισσότερο στην υλοποίηση της παραπάνω πρότασης.

Στο παρακάτω σχεδιάγραμμα (Σχεδιάγραμμα 4.3.1), αποτυπώνονται οι απαντήσεις που δόθηκαν σε μια ερώτηση ανοικτού τύπου, σύμφωνα με την οποία οι ερωτηθέντες καλούνται να απαντήσουν πάνω στο σε ποιους τομείς κατά τη γνώμη τους θα έπρεπε να εστιαστεί η πολιτεία, ώστε να βελτιωθούν οι οικονομικές επιπτώσεις που προκύπτουν από τον τουρισμό.

Σχεδιάγραμμα 4.3.1: Εστίαση Πολιτείας σε Άλλους Τομείς ώστε να Βελτιωθούν οι Οικονομικές Επιπτώσεις

Η πλειοψηφία του δείγματος (141 άτομα), απάντησε ότι κατά την γνώμη της η πολιτεία δεν χρειάζεται να εστιαστεί σε άλλους τομείς. Το αμέσως μικρότερο ποσοστό, με 66 άτομα,

πιστεύει ότι η βελτίωση των οικονομικών επιπτώσεων θα επέλθει με την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού στο νομό και εκεί θα πρέπει να στοχεύει η πολιτεία για την επίτευξη αυτών. Τα 57 άτομα του δείγματος, δεν απάντησαν στην ερώτηση, ενώ 53 άτομα πιστεύουν ότι με την κατοχύρωση του δωδεκάμηνου τουρισμού θα βελτιωθούν οι οικονομικές επιπτώσεις.

Παρατηρείται, ότι οι ντόπιοι των Χανίων φαίνεται να επιθυμούν την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής και να θεωρούν ότι οι τουρίστες ανεβάζουν την ποιότητα ζωής τους. Οι επενδύσεις που γίνονται λόγω του τουρισμού ενισχύουν την τοπική οικονομία των Χανίων και κρατούν τον ντόπιο πληθυσμό στον νομό. Παράλληλα όμως δαπανώνται αρκετά χρήματα για την δημιουργία καταλυμάτων και κέντρων διασκέδασης για τους τουρίστες πράγμα που φαίνεται να δυσμενεί τον ντόπιο πληθυσμό. Επίσης, κατά την τουριστική περίοδο αυξάνονται οι τιμές των αγαθών στην περιοχή ενώ κατά την ίδια περίοδο αυξάνονται να μεν οι θέσεις εργασίας αυτό όμως συμβαίνει μόνο εποχιακά. Παρόλα αυτά πολλά άτομα νεαρής ηλικίας και περισσότερο οι άντρες του δείγματος φαίνεται να προτιμούν να εργαστούν ως μισθωτοί υπάλληλοι σε επαγγέλματα που σχετίζονται με τον τουρισμό. Για να βελτιωθούν οι οικονομικές επιπτώσεις, οι ερωτώμενοι πιστεύουν ότι η πολιτεία πρέπει να εστιαστεί στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών ενέργειας.

4.4 Κοινωνικές Επιπτώσεις

Στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 4.4) διατυπώνεται η γνώμη των ερωτώμενων σχετικά με κάποιες προτάσεις που δόθηκαν αναφορικά με τις κοινωνικές επιπτώσεις του τουρισμού.

Πολλοί από τους ερωτωμένους θεωρούν ότι η επαφή με τους τουρίστες είναι μια πολύτιμη εμπειρία, καθώς το ποσοστό που συμφώνησε με αυτή την άποψη είναι 61,5%, δηλαδή 195 άτομα και διαφώνησαν μόνο 16 άτομα (5%). Οι 125 γυναίκες από το συνολικό δείγμα, 110 άτομα ηλικίας 36 έως 50 και 122 δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπως επίσης 164 άτομα με χαμηλό ετήσιο εισόδημα (15,001-30,000) θεωρούν ότι η επαφή με τους τουρίστες, δίνει τη δυνατότητα σε δύο πολιτισμούς να έρθουν κοντά, καθώς μπορούν να ανταλλάξουν απόψεις και να γνωρίσουν ήθη και έθιμα άλλων πολιτισμών – πολύτιμη κατά αυτούς εμπειρία.

Επίσης άτομα με χαμηλό ετήσιο εισόδημα που δεν τους δίνεται εύκολα η δυνατότητα να ταξιδέψουν σε άλλες χώρες και να γνωρίσουν άλλους πολιτισμούς, τείνουν να συμφωνήσουν περισσότερο με την πρόταση αυτή, εφόσον είναι μια ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με άλλες χώρες. Ακόμα, άτομα ηλικίας 36 έως 50, λόγω αυξημένων υποχρεώσεων, καθώς ως επί το πλείστον είναι οικογενειάρχες, δεν είναι εύκολο να ταξιδέψουν στο εξωτερικό και έτσι η επαφή που αποκτούν με τους τουρίστες, θεωρείται για αυτούς πολύτιμη εμπειρία. Πιθανόν στα παραπάνω να οφείλεται η σημαντικότητα που παρατηρείται στην ηλικία και στο ετήσιο εισόδημα.

Φαίνεται επίσης ότι οι ντόπιοι του νομού, δεν αποδίδουν την τυχόν αύξηση εγκληματικότητας στον τουρισμό, καθώς διαφωνούν απόλυτα με αυτήν την άποψη 104 άτομα και συμφωνούν μόλις 40. Από τα άτομα που συμφωνούν τα 35 είναι άντρες και τα 5 γυναίκες, ενώ 46 άντρες και 58 γυναίκες διαφώνησαν απόλυτα. Επίσης περισσότερο σύμφωνα βρίσκονται 21 άτομα ηλικιακής ομάδας 36 έως 50, 20 άτομα τριτοβάθμια εκπαίδευσης και 17 άτομα με ετήσιο εισόδημα 15,001 έως 30,000.

Σημαντικότητα παρατηρείται στο φύλο και στην ηλικία. Αναμενόμενη είναι η ύπαρξη σημαντικότητας, καθώς άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (51 και άνω) θεωρούν ότι ο τουρισμός προκαλεί αύξηση την εγκληματικότητας καθώς είναι άτομα διαφορετικής νοοτροπίας που πιστεύουν ότι οι ξένοι παρασέρνουν τους ντόπιους. Αυτό θεωρείται εν μέρει λογικό να το υποστηρίζουν τη στιγμή που στο παρελθόν και ο νομός δε δεχόταν τόσους τουρίστες, τα επίπεδα εγκληματικότητας ήταν χαμηλότερα. Επίσης οι άντρες, που θεωρούνται περισσότερο «τολμηρό φύλο» από τις γυναίκες, είναι και αυτοί που πιστεύουν ότι εξαιτίας του τουρισμού αυξάνεται η εγκληματικότητα. Πιθανόν εξαιτίας του δυναμισμού αυτού του φύλου να εξηγείται και η σημαντικότητα που παρουσιάζεται.

Παρόλα αυτά, 87 άτομα συμφωνούν απόλυτα ότι ο τουρισμός αυξάνει την ζήτηση ναρκωτικών ουσιών (όπου παρατηρείται σημαντικότητα στο φύλο και στο ετήσιο εισόδημα). Τα άτομα που βρίσκονται απόλυτα σύμφωνα αποτελούνται από 41 άντρες και 46 γυναίκες, άτομα ηλικίας 36 έως 50 με 56 άτομα και όλα τα άτομα της ηλικιακής ομάδας 51 και άνω του συνολικού δείγματος, καθώς επίσης 63 άτομα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και 69 άτομα ετησίου εισοδήματος από 15,001 έως 30,000. Παρουσιάζεται σημαντικότητα στο φύλο και

στο ετήσιο εισόδημα και πιθανόν να είναι οι λόγοι που αναφέρθηκαν και στην παραπάνω πρόταση.

Επίσης, 154 άτομα συμφωνούν απόλυτα ότι κατά την τουριστική περίοδο αυξάνεται η ζήτηση αλκοολούχων ποτών. Με την πρόταση αυτή βρέθηκαν απόλυτα σύμφωνοι 59 άντρες και 95 γυναίκες. Ακόμη, περισσότερο συμφωνούν τα άτομα ηλικίας 36 έως 50 (86 άτομα), 89 άτομα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και 131 άτομα με ετήσιο εισόδημα 15,001 έως 30,000. Η σημαντικότητα που παρατηρείται εδώ είναι στο φύλο, στο επίπεδο εκπαίδευσης και στο ετήσιο εισόδημα. Και εδώ την ύπαρξη σημαντικότητας ίσως δικαιολογούν αυτά που αναφέρθηκαν παραπάνω, δηλαδή, εξαιτίας του δυναμισμού των αντρών να εξηγείται και η σημαντικότητα που παρουσιάζεται.

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων κρατά ουδέτερη στάση για την ποιότητα ζωής των κατοίκων που διαμένουν σε τουριστική περιοχή. Απόλυτα σύμφωνοι βρέθηκαν 31 άντρες και καμία γυναίκα. Επίσης τείνουν να συμφωνήσουν περισσότερο 18 άτομα ηλικίας 36 έως 50, 18 άτομα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και 18 άτομα χαμηλού ετησίου εισοδήματος.

Σημαντικότητα παρουσιάζεται στην εκπαίδευση, καθώς άτομα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης θεωρούν πως οι ντόπιοι έχουν χαμηλότερη ποιότητα ζωής εφόσον ζουν σε τουριστική περιοχή. Από την άλλη πλευρά, άτομα υψηλότερης εκπαίδευσης θεωρούν ότι η επαφή με τους τουρίστες είναι πολύτιμη εμπειρία και ο τουρισμός γενικότερα αναβαθμίζει μια περιοχή.

Επίσης ουδέτερη στάση κρατούν οι ερωτηθέντες και στην άποψη ότι ο τρόπος κατανάλωσης των τουριστών οδηγεί τους ντόπιους σε μιμητισμό των καταναλωτικών προτύπων, ενώ ακριβώς ίδιος αριθμός ατόμων συμφωνούν απόλυτα και διαφωνούν λίγο. Απόλυτα σύμφωνοι είναι 26 άντρες και 38 γυναίκες. Επίσης περισσότερο τείνουν να συμφωνήσουν τα άτομα νεαρής ηλικίας (18 έως 35 με 35 άτομα) και άτομα χαμηλού ετησίου εισοδήματος τα οποία ανέρχονται σε 31.

Πίνακας 4.4: Προτάσεις για τις Κοινωνικές Επιπτώσεις

	Πολύτιμη Εμπειρία	Αύξηση Εγκληματικότητας	Αύξηση Ναρκωτικών	Αύξηση Αλκοολούχων Ποτών	Ποιότητα Ζωής	Μιμητισμός Καταναλωτικών Προτύπων	Εμπορευματοποίηση Ηθών & Εθίμων
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	4,2587	2,6215	3,4132	4,0252	2,7697	3,0978	3,5741
ΤΥΠΙΚΗ ΑΠΟΚΛΙΣΗ	1,15121	1,41486	1,36510	1,21149	1,30504	1,31684	1,29447
ΦΥΛΟ							
ΑΝΔΡΑΣ	4,1520	2,8800	3,9760	4,2960	3,4320	3,1600	3,9680
ΓΥΝΑΙΚΑ	4,3281	2,4531	3,0469	3,8490	2,3385	3,0573	3,3177
T Ratio	-1,305	2,650	6,271	3,259	7,981	0,678	4,502
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,356	0,000	0,000	0,000	0,183	0,236	0,000
ΗΛΙΚΙΑ							
18 – 35	3,9249	2,8844	3,0347	3,8497	2,5723	3,1272	3,4971
36 – 50	4,7914	2,2806	3,8633	4,3165	3,0072	3,0647	3,6906
51 και άνω	1,0000	3,0000	4,0000	2,0000	3,0000	3,0000	3,0000
T Ratio	-8,361	3,799	-5,610	-3,532	-2,909	0,412	-1,332
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,000	0,000	0,137	0,078	0,495	0,899	0,018
ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ							
Πρωτοβάθμια	3,0714	3,5714	3,9286	4,6429	3,3571	3,1429	4,6429
Δευτεροβάθμια	4,5357	2,6190	3,9107	4,1012	2,8571	2,8036	3,7024
Τριτοβάθμια	4,0370	2,5259	2,7407	3,8667	2,6000	3,4593	3,3037
T Ratio	-6,286	2,398	0,059	1,692	1,393	1,103	2,926
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,950	0,268	0,263	0,010	0,001	0,042	0,000
ΕΤΗΣΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ							
0 – 15,000	-	-	-	-	-	-	-
15,001 – 30,000	4,3730	2,4057	3,3934	4,0984	2,6352	2,8484	3,4959
30,001 – 50,000	4,1304	3,9130	4,1304	3,9130	3,6957	3,6957	3,6957
50,000 +	4,2632	2,3158	4,2632	4,5263	3,5263	4,7368	4,0000
Δεν απαντήθηκε	3,4516	3,5484	2,5161	3,2258	2,6774	3,6129	3,8387
T Ratio	-0,362	3,436	-0,484	-2,060	0,512	-4,565	-1,146
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,000	0,372	0,001	0,000	0,085	0,000	0,005

Σε συνέχεια της παραπάνω πρότασης, η σημαντικότητα που παρατηρείται στο επίπεδο εκπαίδευσης με 48 άτομα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να συμφωνούν απόλυτα και στο ετήσιο εισόδημα με τα περισσότερα άτομα που έχουν υψηλό ετήσιο εισόδημα να συμφωνούν απόλυτα, οφείλεται στο ότι άτομα υψηλού εισοδήματος και κυρίως υψηλής εκπαίδευσης είναι ίσως πιο ικανά να αντιληφθούν ότι οι ντόπιοι οδηγούνται σε μιμητισμό των καταναλωτικών προτύπων εξαιτίας του τουρισμού. Όσο πιο πολλούς τουρίστες δέχεται ένας προορισμός, τόσο περισσότερο επηρεάζεται και ο ντόπιος πληθυσμός της περιοχής.

Το μεγαλύτερο ποσοστό, 29,7%, με 38 άντρες και 56 γυναίκες, 51 άτομα ηλικίας 18 έως 35 και 43 άτομα ηλικίας 36 έως 50, 14 άτομα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, 59 δευτεροβάθμιας και 26 τριτοβάθμιας καθώς επίσης 70 άτομα με χαμηλό ετήσιο εισόδημα (15,001 έως 30,000) συμφωνούν απόλυτα ότι ο τουρισμός οδηγεί στην εμπορευματοποίηση των ηθών και εθίμων της πόλης των Χανίων.

Στην πρόταση αυτή παρουσιάζεται σημαντικότητα στο φύλο, την ηλικία, στο επίπεδο εκπαίδευσης και στο ετήσιο εισόδημα και αυτό ίσως να συμβαίνει επειδή οι γυναίκες, ως πιο παραδοσιακές υποστηρίζουν την παραπάνω πρόταση πράγμα που δημιουργεί την ύπαρξη σημαντικότητας στο φύλο. Επίσης άτομα ηλικίας 36 έως 50, πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και υψηλού ετησίου εισοδήματος, κρίνουν ότι στην σημερινή εποχή, στο βωμό του εύκολου και γρήγορου κέρδους εμπορευματοποιούνται και προσαρμόζονται τα ήθη και τα έθιμα ενός λαού, ώστε να προσελκύει η κάθε περιοχή περισσότερους τουρίστες.

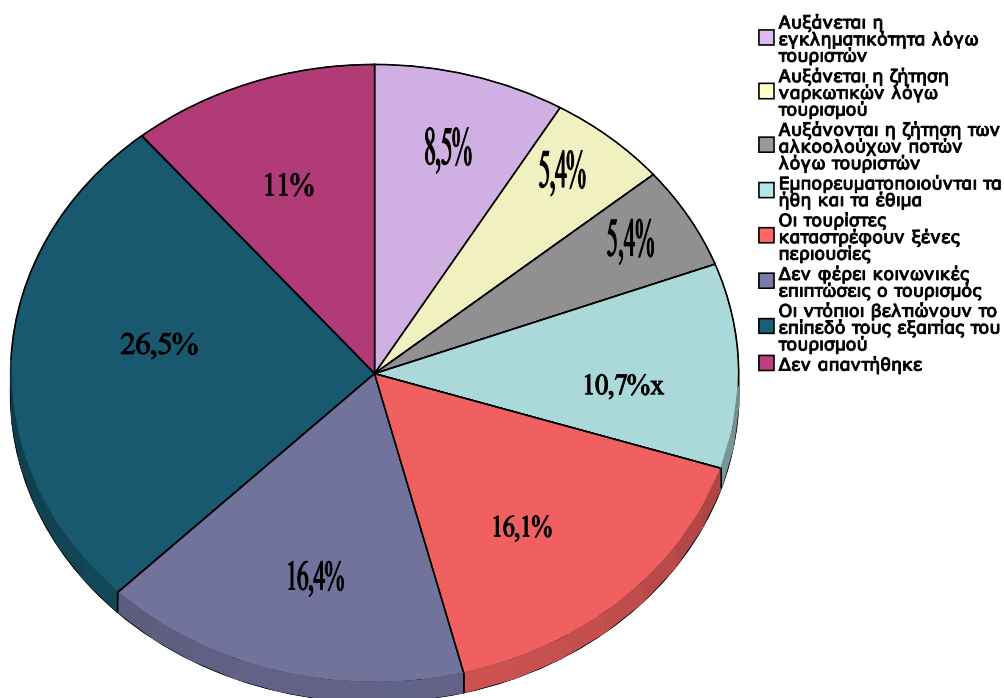
Στο σχεδιάγραμμα που ακολουθεί (Σχεδιάγραμμα 4.4), περιγράφονται οι απαντήσεις των ερωτηθέντων στην ανοικτού τύπου ερώτηση «Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι σημαντικότερες κοινωνικές επιπτώσεις του τουρισμού στα Χανιά»

Το μεγαλύτερο ποσοστό του συνόλου, 84 άτομα, πιστεύει πως η σημαντικότερη κοινωνική επίπτωση που επιφέρει ο τουρισμός στην περιοχή είναι ότι οι ντόπιοι βελτιώνουν το επίπεδό τους εφόσον συναναστρέφονται με τους τουρίστες καθώς (βάσει των παραπάνω ερωτήσεων), θεωρείται πολύτιμη εμπειρία η επικοινωνία με αυτούς. Το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό σε σειρά κατάταξης, με 52 άτομα, θεωρεί ότι ο τουρισμός δεν επιφέρει κοινωνικές επιπτώσεις,

ενώ, αντίθετα, το αμέσως επόμενο, με 51 άτομα, θεωρεί ότι κατά την διαμονή τους στον νομό οι τουρίστες καταστρέφουν ξένες περιουσίες.

Τα 35 άτομα του συνολικού δείγματος δεν απάντησαν στην ερώτηση, ενώ 34 άτομα πιστεύουν ότι ο τουρισμός εμπορευματοποιεί τα ήθη και τα έθιμα της περιοχής. Η αύξηση της εγκληματικότητας προέρχεται από τους τουρίστες, πιστεύουν 27 άτομα, ενώ 17 άτομα θεωρούν ότι εξαιτίας των τουριστών αυξάνεται η ζήτηση ναρκωτικών ουσιών ενώ τα ίδια (άτομα) πιστεύουν ότι και η ζήτηση αλκοολούχων ποτών αυξάνεται κατά την τουριστική περίοδο.

Σχεδιάγραμμα 4.4: Σημαντικότερες Κοινωνικές Επιπτώσεις Εξαιτίας του Τουρισμού στον Νομό Χανίων

Σύμφωνα με τα παραπάνω λοιπόν, οι ντόπιοι θεωρούν πολύτιμη εμπειρία την συναναστροφή τους με τους τουρίστες καθώς συγχρόνως βελτιώνουν το επίπεδο ζωής τους. Παρόλα αυτά, ο τρόπος κατανάλωσης των τουριστών οδηγεί τους ντόπιους σε μιμητισμό των καταναλωτικών προτύπων, ενώ για την ικανοποίηση των τουριστών εμπορευματοποιούνται τα ήθη και τα

έθιμα της περιοχής. Αρνητικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης, θεωρούνται επίσης σύμφωνα με το δείγμα, η αύξηση σε αλκοολούχα ποτά και ναρκωτικά που παρατηρείται κατά την τουριστική περίοδο. Ακόμα, η καταστροφή ξένων περιουσιών από τους τουρίστες αποτελεί γεγονός που ανησυχεί ιδιαίτερα τους κατοίκους των Χανίων.

4.4.1 Εστίαση Πολιτείας σε Άλλους Τομείς για Βελτίωση των Κοινωνικών Επιπτώσεων

Στον επόμενο πίνακα (Πίνακας 4.4.1) φαίνονται οι απαντήσεις που δόθηκαν από τους ερωτώμενους σε προτάσεις που έγιναν σχετικά με τους τομείς στους οποίους θα έπρεπε να εστιαστεί η πολιτεία ώστε να βελτιωθούν οι κοινωνικές επιπτώσεις.

Στην πρώτη πρόταση, σύμφωνα με την οποία η πολιτεία πρέπει να εστιαστεί στην ανάδειξη των τοπικών παραδόσεων εκτός της τουριστικής περιόδου, συμφωνούν απόλυτα 198 άτομα (με 79 άντρες και 119 γυναίκες και τα χαρακτηριστικά των ατόμων αυτών είναι 67 άτομα ηλικίας 36 έως 50 και όλα τα άτομα ηλικιακής ομάδας 51 και άνω, όλα τα άτομα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και 148 άτομα με ετήσιο εισόδημα από 15,001 έως 30,000) και μόνο 10 άτομα διαφωνούν. Σημαντικότητα παρουσιάζεται στο φύλο και στο επίπεδο εκπαίδευσης. Ίσως οφείλεται στο ότι οι άντρες και τα άτομα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης πιστεύουν ότι με την ανάδειξη των τοπικών παραδόσεων και εκτός της τουριστικής περιόδου, θα ενδιαφερθούν πρωτίστως οι ίδιοι ντόπιοι κάτοικοι με αποτέλεσμα τα ήθη και τα έθιμα του νομού να μην ξεχαστούν και να συνεχιστούν οι τοπικές παραδόσεις.

Σύμφωνα με 238 άτομα από το συνολικό δείγμα, εκ των οποίων τα 89 άντρες και τα 149 γυναίκες, όλα τα άτομα ηλικιακής ομάδας 51 και άνω όπως επίσης 119 άτομα ηλικίας 18 έως 35 και 114 άτομα ηλικίας 36 έως 50, η πολιτεία πρέπει να στοχεύει στην ενθάρρυνση διεξαγωγής πολιτιστικών εκδηλώσεων εκτός της τουριστικής περιόδου, ενώ μόνο 5 άτομα διαφωνούν με την πρόταση αυτή.

Η σημαντικότητα που παρουσιάζεται στην ηλικία ίσως να οφείλεται στο ότι άτομα 51 και άνω, θεωρούν ότι η διεξαγωγή πολιτιστικών εκδηλώσεων εκτός της τουριστικής περιόδου ωφελεί τους ντόπιους κατοίκους, καθώς είναι ένα κίνητρο για να μη λησμονούνται τα ήθη και τα έθιμα της περιοχής ενώ ταυτόχρονα προσελκύει και τουρίστες. Ακόμα, εντύπωση

κάνει η σημαντικότητα που παρουσιάζεται στο ετήσιο εισόδημα, καθώς τα 31 άτομα που δεν απάντησαν και τα άτομα με ετήσιο εισόδημα 30,001 έως 50,000 με 23 άτομα φαίνεται να έχουν την ίδια γνώμη και να συμφωνούν περισσότερο με την πρόταση αυτή.

Ακόμα η σωστή προβολή της πόλης των Χανίων βρίσκει σύμφωνα 230 άτομα, από τα οποία 107 αποτελούν οι άντρες και τα 123 οι γυναίκες, εκ των οποίων τα 119 άτομα είναι ηλικίας 18 έως 35 και όλα τα άτομα ηλικιακής ομάδας 51 και άνω, 119 άτομα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και 102 άτομα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και 175 άτομα με ετήσιο εισόδημα 15,001 έως 30,000, οι οποίοι πιστεύουν ότι εκεί πρέπει να εστιαστεί η κοινωνία. Συνήθως τα ταξιδιωτικά γραφεία δίνουν άλλη εντύπωση στους νεαρούς τουρίστες για το νησί και υπόσχονται διασκέδαση άνευ όρων. Για αυτό το λόγο οι κάτοικοι πιστεύουν ότι πρέπει να γίνεται σωστή προβολή του νομού ώστε να προσελκύνονται τουρίστες ανώτερης τάξης.

Εδώ παρουσιάζεται σημαντικότητα στο φύλο, στην ηλικία και στο επίπεδο εκπαίδευσης. Λογικό είναι ότι τα άτομα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θεωρούν ότι η προβολή της πόλης των Χανίων δεν γίνεται σωστά με αποτέλεσμα να δίδεται λάθος εντύπωση στους τουρίστες. Για την βελτίωση επομένως των κοινωνικών επιπτώσεων αυτό πρέπει να διορθωθεί. Άτομα υψηλής εκπαίδευσης έχουν μεγαλύτερη ικανότητα αντίληψης σε σύγκριση με άτομα χαμηλότερου επιπέδου εκπαίδευσης. Επίσης στα παλαιότερα χρόνια, κατά τα οποία η δυνατότητα διαφήμισης κάποιου προορισμού δεν ήταν τόσο εύκολη, το νησί δεν είχε δώσει τη “λάθος εντύπωση”, όπως πιστεύουν τα μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα και ίσως αυτός να είναι ο λόγος που παρουσιάζεται σημαντικότητα.

Τα 154 άτομα του συνολικού δείγματος θεωρούν ότι η πολιτεία πρέπει να εστιαστεί στην ενίσχυση της συμμετοχής των ντόπιων κατοίκων του νομού για την λήψη αποφάσεων που σχετίζονται με τον τουρισμό στην περιοχή τους. Οι γυναίκες αποτελούν 86 άτομα και 68 άτομα είναι οι άντρες. Επίσης τα άτομα που τείνουν να συμφωνήσουν περισσότερο είναι 103 ηλικιακής ομάδας 18 έως 35 και όλα τα άτομα ηλικιακής ομάδας 51 και άνω. Επίσης τείνουν να συμφωνήσουν περισσότερο 83 άτομα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και 99 άτομα χαμηλού ετησίου εισοδήματος.

Πίνακας 4.4.1: Εστίαση Πολιτείας σε Άλλους Τομείς για Βελτίωση των Κοινωνικών
Επιπτώσεων

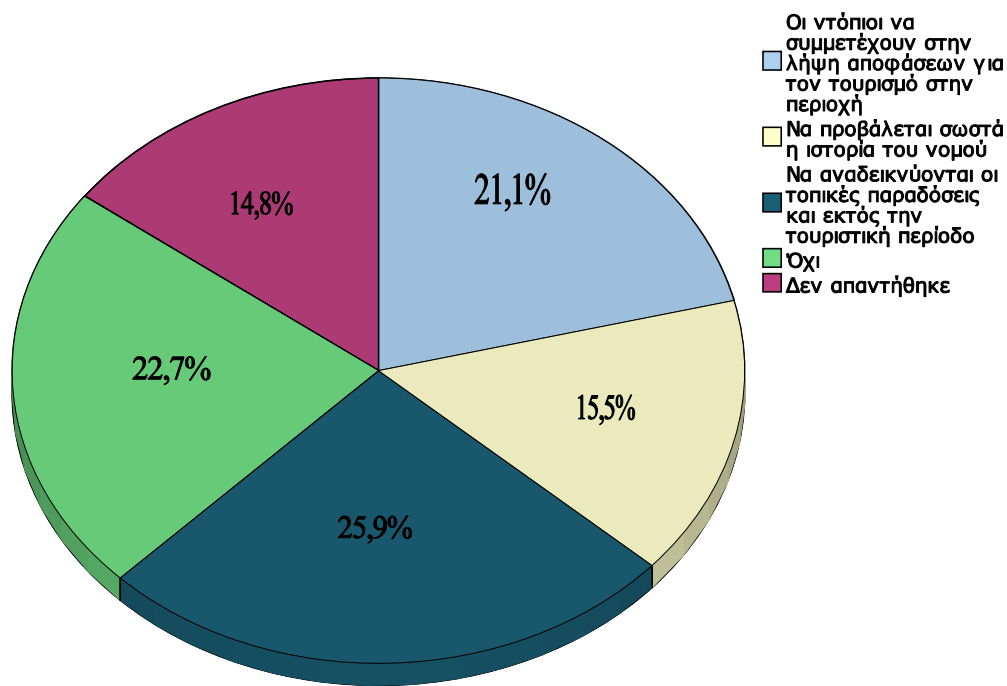
	Ανάδειξη Τοπικών Παραδόσεων	Διεξαγωγή Πολιτιστικών Εκδηλώσεων	Σωστή Προβολή Νομού	Συμμετοχή Ντόπιων
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	4,4479	4,6498	4,5994	3,9401
ΤΥΠΙΚΗ ΑΠΟΚΛΙΣΗ	0,81596	0,68003	0,70289	1,26524
ΦΥΛΟ				
ΑΝΔΡΑΣ	4,5200	4,6320	4,7920	4,0560
ΓΥΝΑΙΚΑ	4,4010	4,6615	4,4740	3,8646
T Ratio	1,270	-0,375	4,031	1,318
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,006	0,977	0,000	0,610
ΗΛΙΚΙΑ				
18 – 35	4,5260	4,5607	4,4798	3,9480
36 – 50	4,3309	4,7482	4,7338	3,8921
51 και άνω	5,0000	5,0000	5,0000	5,0000
T Ratio	2,101	-2,494	-3,364	0,386
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,387	0,000	0,000	0,000
ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ				
Πρωτοβάθμια	5,0000	4,6429	4,2857	3,9286
Δευτεροβάθμια	4,2083	4,6250	4,6012	3,7976
Τριτοβάθμια	4,6889	4,6815	4,6296	4,1185
T Ratio	3,254	0,084	-1,165	0,399
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,000	0,363	0,001	0,016
ΕΤΗΣΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ				
0 – 15,000	-	-	-	-
15,001 – 30,000	4,3770	4,5656	4,5533	3,6967
30,001 – 50,000	4,7826	5,0000	4,7826	4,7826
50,000 +	4,7368	4,7368	4,7368	4,7368
Δεν απαντήθηκε	4,5806	5,0000	4,7419	4,7419
T Ratio	0,339	2,797	0,339	0,339
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,505	0,000	0,505	0,505

Τέλος, σε συνέχεια του πίνακα 4.4.1 και της παραπάνω πρότασης, σημαντικότητα παρουσιάζεται στην ηλικία και στο επίπεδο εκπαίδευσης, καθώς άτομα ηλικίας 51 και άνω και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κυρίως, θεωρούν ότι η συμμετοχή στην λήψη αποφάσεων είναι σημαντική για μια περιοχή και βοηθά στην αναβάθμισή της και στη βελτίωση ζωής των κατοίκων της. Είναι λογική η ύπαρξη της σημαντικότητας, εφόσον άτομα μεγαλύτερης ηλικίας και υψηλής εκπαίδευσης έχουν περισσότερη πείρα και είναι περισσότερο ικανά να σκεφτούν ότι η άποψη των ντόπιων θα βοηθήσει πολύ την περιοχή. Τα άτομα υψηλής εκπαίδευσης λόγω των σπουδών τους, κατανοούν ότι ο διάλογος φέρει σαφώς καλύτερα αποτελέσματα ενώ τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας γνωρίζουν και αντιμετωπίζουν με σοβαρότητα τις ανάγκες που έχει η περιοχή τους καθώς και το πως θα δοθούν λύσεις στα προβλήματά τους.

Στο ακόλουθο σχεδιάγραμμα (4.4.1), αποτυπώνονται οι απαντήσεις των ερωτηθέντων για το πού θα πρέπει να εστιαστεί η πολιτεία ώστε να βελτιωθούν οι κοινωνικές επιπτώσεις.

Η πλειοψηφία του δείγματος της έρευνας με 82 άτομα, πιστεύει ότι οι κοινωνικές επιπτώσεις θα βελτιωθούν με την εστίαση της πολιτείας στις τοπικές παραδόσεις και την ανάδειξή τους και εκτός της τουριστικής περιόδου. Τα 72 άτομα θεωρούν ότι η πολιτεία δεν χρειάζεται να στοχεύει κάπου ιδιαίτερα για την βελτίωση των κοινωνικών επιπτώσεων. Η συμμετοχή των ντόπιων στην λήψη αποφάσεων για τον τουρισμό στην περιοχή τους, είναι σημαντική και εκεί πρέπει να επικεντρωθεί το κράτος ώστε να βελτιωθούν οι κοινωνικές επιπτώσεις, όπως υποστηρίζουν 67 άτομα. Η απάντηση αυτή ήταν αναμενόμενη καθώς τις καλύτερες λύσεις αναφορικά με τις επιπτώσεις του τουρισμού μπορούν να τις δώσουν οι κάτοικοι που ζουν σε τουριστικές περιοχές. Τα 49 άτομα πιστεύουν ότι για την βελτίωση των κοινωνικών επιπτώσεων, το καλύτερο θα ήταν να εστιαστεί η πολιτεία στην σωστή προβολή της ιστορίας του νομού Χανίων και, τέλος, 47 άτομα δεν απάντησαν στην ερώτηση.

Σχεδιάγραμμα 4.4.1: Εστίαση Πολιτείας και σε Άλλους Τομείς ώστε να Βελτιωθούν οι Κοινωνικές Επιπτώσεις

4.5 Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις

Στον παρακάτω πίνακα 4.5, διατυπώνεται η γνώμη των ερωτώμενων σχετικά με κάποιες προτάσεις που δόθηκαν αναφορικά με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού.

Το ότι οι απαιτήσεις των τουριστών για έργα υποδομής είναι παράλληλα και προς όφελος των ντόπιων κατοίκων, βρίσκει να συμφωνούν 133 άτομα και να διαφωνούν απόλυτα μόλις 5. Οι γυναίκες φαίνεται να συμφωνούν περισσότερο με την άποψη αυτή, καθώς απόλυτα συμφώνησαν 84 γυναίκες, και να υπερτερούν των αντρών καθώς οι άντρες που συμφώνησαν ανέρχονται στους 49. Τα άτομα των ηλικιακών ομάδων 18 έως 35 (66 άτομα συμφώνησαν απόλυτα) και 36 έως 50 (67 άτομα συμφώνησαν απόλυτα) τείνουν να συμφωνήσουν περισσότερο, σε αντίθεση με τα άτομα ηλικίας 51 και άνω που κανένα δεν βρέθηκε να συμφωνεί. Όπως φαίνεται στο επίπεδο εκπαίδευσης τα άτομα δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης συμφωνούν περισσότερο μεταξύ τους αφού ανέρχονται σε 59 και 65 άτομα αντίστοιχα, ενώ τα άτομα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που συμφώνησαν απόλυτα

με την παραπάνω πρόταση είναι μόλις 9. Τέλος στο ρυθμό των απαντήσεων, παρατηρείται ότι στο ετήσιο εισόδημα τα άτομα χαμηλού εισοδήματος συμφωνούν περισσότερο με την παραπάνω πρόταση καθώς αυτά που βρέθηκαν απόλυτα σύμφωνα ανέρχονται στα 87, σε αντίθεση με τις άλλες ομάδες που τα άτομα μέσου εισοδήματος (30,001 έως 50,000) είναι 8 και τα άτομα 50,000 και άνω και που δεν απάντησαν τι ετήσιο εισόδημα έχουν ανέρχονται στα 19 αντίστοιχα.

Η σημαντικότητα στην ηλικία που παρουσιάζεται στην πρόταση αυτή είναι λογική, εφόσον νεαρά άτομα ηλικίας 18 έως 35 επωφελούνται από τα έργα που γίνονται για χάρη των τουριστών, καθώς, εκτός από τα ξενοδοχειακά καταλύματα, κατασκευάζονται και κέντρα διασκέδασων τα οποία ενδιαφέρουν περισσότερο τα άτομα αυτής της ηλικιακής ομάδας. Εντύπωση προκαλεί ότι τα άτομα ηλικίας 51 και άνω διαφωνούν περισσότερο με την πρόταση αυτή, θεωρώντας ότι όλα αυτά τα έργα είναι περιττά και καταστρέφουν το περιβάλλον. Ο ίδιος λόγος πιθανόν να οφείλεται και στην σημαντικότητα που προκύπτει στο επίπεδο εκπαίδευσης. Άτομα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, βλέποντας τα έργα που γίνονται προς ευχαρίστηση των τουριστών, θεωρούν ότι είναι και προς όφελος των ντόπιων καθώς μπορούν και αυτοί να τα απολαύσουν, χωρίς όμως να λαμβάνουν υπόψιν το μέγεθος των επενδύσεων που απαιτούνται για την υλοποίηση των έργων αυτών. Η σημαντικότητα που παρατηρείται στο ετήσιο εισόδημα συνδέεται με τα παραπάνω, καθώς άτομα με υψηλό εισόδημα, που συμφωνούν περισσότερο με την πρόταση αυτή, έχουν την δυνατότητα να απολαύσουν αυτά τα έργα. Δεν αναλογίζονται επίσης ότι αυτές οι επενδύσεις θα μπορούσαν να γίνουν για καθαρισμό της περιοχής ή για έργα αναγκαία για τον τόπο, σε αντίθεση με τα άτομα χαμηλότερου εισοδήματος που σκέπτονται περισσότερο το όφελος της περιοχής που διαμένουν και όχι την ευχαρίστηση των τουριστών.

Επίσης τα περισσότερα άτομα (84 άτομα εκ των οποίων τα 40 είναι άντρες και τα 44 γυναίκες), κρατούν ουδέτερη στάση όσον αφορά στο ότι τα χρήματα που καταναλώνουν οι τουρίστες, μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για τον καθαρισμό του περιβάλλοντος, ενώ 36 άτομα συμφωνούν απόλυτα και 54 άτομα διαφωνούν απόλυτα. Φαίνεται ότι τα άτομα ηλικίας 36 έως 50 τείνουν να συμφωνήσουν περισσότερο από ότι οι άλλες ηλικιακές ομάδες καθώς τα άτομα που συμφώνησαν απόλυτα είναι 24. Επίσης τα άτομα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης υπερτερούν στις άλλες ομάδες με αριθμό 23 ατόμων, σε αντίθεση με τα άτομα

πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που κανένα δεν συμφώνησε απόλυτα και τα άτομα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που συμφώνησαν μόλις 13. Τα άτομα με ετήσιο εισόδημα από 15,001 έως 30,000 φαίνεται να κρατούν ουδέτερη στάση με 73 άτομα και απόλυτα να συμφωνούν τα 15. Στις υπόλοιπες ομάδες εισοδήματος, απόλυτα συμφωνούν 8 άτομα με ετήσιο εισόδημα 30,001 έως 50,000, 5 άτομα με 50,000 και άνω και 8 άτομα που δεν απάντησαν σε τι κλίμακα ανέρχεται το ετήσιο εισόδημά τους. Το ετήσιο εισόδημα παρουσιάζει σημαντικότητα και ίσως αυτό να οφείλεται στο ότι άτομα με υψηλό εισόδημα είναι διατεθειμένα να διαθέσουν κάποια χρήματα για το καθαρισμό του περιβάλλοντος, σε αντίθεση με τα άτομα χαμηλότερου εισοδήματος, τα οποία προτιμούν να δαπανήσουν τα χρήματα τους προκειμένου να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες.

Οι ντόπιοι κάτοικοι διαφωνούν ότι η μόλυνση του αέρα αυξάνεται εξαιτίας του τουρισμού, αφού 132 άτομα απάντησαν αρνητικά, εκ των οποίων τα 36 είναι άντρες και τα 96 γυναίκες. Παρόλα αυτά φαίνεται ότι με την άποψη αυτή να συμφωνούν περισσότερο οι άντρες (33 άτομα σε αντίθεση με τις 29 γυναίκες), άτομα νεαρής ηλικίας (18 έως 35) με 47 άτομα, άτομα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με 30 άτομα, άτομα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που δεν έχουν μεγάλη διαφορά και ανέρχονται στα 27 άτομα, και τέλος τα άτομα με ετήσιο εισόδημα 15,001 έως 30,000 με 44 άτομα. Η σημαντικότητα που παρουσιάζεται στην ηλικία, πιθανόν να οφείλεται στο ότι άτομα 51 και άνω θυμούνται ότι στα παλιότερα χρόνια ο αέρας ήταν πιο καθαρός ενώ στη σημερινή εποχή με την κίνηση που υπάρχει και άλλους παράγοντες φυσικά, η ατμοσφαιρική ρύπανση είναι γεγονός. Σημαντικότητα παρουσιάζεται και στο ετήσιο εισόδημα.

Απόλυτα σύμφωνα όμως βρέθηκαν 202 άτομα στην αύξηση του κυκλοφοριακού προβλήματος εξαιτίας του τουρισμού. Οι γυναίκες υποστηρίζουν περισσότερο την άποψη αυτή καθώς ανέρχονται στις 111, ενώ οι άντρες που συμφώνησαν απόλυτα είναι 91. Η ηλικιακή ομάδα 18 έως 35 βρίσκει απόλυτα σύμφωνα 84 άτομα, η ηλικιακή ομάδα 36 έως 50 113 άτομα και η ηλικιακή ομάδα 51 και άνω βρίσκει σύμφωνα όλα τα άτομα του δείγματος που ανήκουν σε αυτή την ηλικιακή ομάδα. Επίσης περισσότερο συμφωνούν τα άτομα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με 117 άτομα σε σχέση με τις άλλες εκπαιδευτικές κλίμακες και τα άτομα που το ετήσιο εισόδημα τους ανέρχεται σε 15,001 έως 30,000 με 160 απόλυτα

σύμφωνα άτομα, όπως επίσης και όλα τα άτομα του δείγματος με κλίμακα εισοδήματος 50,000 και άνω.

Σημαντικότητα παρατηρείται στο φύλο, στην ηλικία, στο επίπεδο εκπαίδευσης και στο ετήσιο εισόδημα. Η σημαντικότητα αυτή ίσως να οφείλεται στο ότι οι άντρες ενδεχομένως έβγαιναν περισσότερο σε σχέση με τις γυναίκες στο παρελθόν και έτσι να μπορούν να συγκρίνουν τα αυτοκίνητα που κυκλοφορούσαν τότε με αυτά που κυκλοφορούν την σημερινή εποχή, κάτι που ισχύει και για τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας όπου έχουν και αυτά μέτρο σύγκρισης. Τα άτομα με υψηλό εισόδημα, έχουν την δυνατότητα απόκτησης περισσότερων μεταφορικών μέσων από άλλα άτομα, και ίσως εδώ οφείλεται η σημαντικότητα που παρουσιάζεται στο ετήσιο εισόδημα.

Ο τουρισμός βοηθά στην διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς των Χανιών, και με την πρόταση αυτή συμφωνούν απόλυτα 128 άτομα. Τα άτομα ηλικίας 36 έως 50 τείνουν να συμφωνήσουν περισσότερο με 76 άτομα όπως επίσης η ηλικιακή ομάδα 51 και άνω βάσει της οποίας όλα τα άτομα του δείγματος με αυτήν την ηλικία συμφώνησαν απόλυτα. Ακόμη, τα άτομα με ετήσιο εισόδημα 15,001 έως 30,000 συμφωνούν περισσότερο και ανέρχονται στα 83. Παρατηρείται επίσης ότι οι γυναίκες υποστηρίζουν περισσότερο την παραπάνω πρόταση καθώς ανέρχονται στα 67 άτομα έναντι των αντρών που ανέρχονται στους 61 και τα άτομα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που ανέρχονται στα 83, όπου σε αυτά παρουσιάζεται και σημαντικότητα.

Παρατηρείται ότι άτομα δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας (40 άτομα) εκπαίδευσης συμφωνούν περισσότερο μεταξύ τους και θεωρείται λογική η ύπαρξη της σημαντικότητας. Άτομα μέσης και υψηλής εκπαίδευσης έχουν μεγαλύτερη αντίληψη και μπορούν ευκολότερα να κατανοήσουν ότι εφόσον το νησί στηρίζει μεγάλο μέρος της οικονομίας του στον τουρισμό, πρέπει να προσφέρει στους τουρίστες και φυσική ομορφιά για να τους προσελκύσει, και έτσι η διατήρηση της κληρονομιάς του νομού θεωρείται αναγκαία.

Απόλυτα σύμφωνα βρίσκονται 108 άτομα του συνολικού δείγματος με το ότι η μόλυνση της θάλασσας είναι αποτέλεσμα της τουριστικής ανάπτυξης. Και σε αυτήν την πρόταση οι γυναίκες φαίνεται να συμφωνούν περισσότερο με 57 άτομα ενώ οι άντρες είναι 51. Επίσης τα

άτομα ηλικίας 36 έως 50 τείνουν να συμφωνήσουν περισσότερο (71 άτομα) όπως επίσης και τα άτομα ηλικίας 51 και άνω που όλα όσα ανήκουν σε αυτήν την ηλικία συμφώνησαν απόλυτα με την παραπάνω θέση. Τα άτομα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (82 άτομα) όπως επίσης και τα άτομα με ετήσιο εισόδημα από 15,001 έως 30,000 τείνουν να συμφωνήσουν περισσότερο.

Σε συνέχεια της παραπάνω πρότασης σημαντικότητα παρουσιάζεται στην ηλικία καθώς άτομα 51 και άνω βάσει εμπειρίας συγκρίνουν παλαιότερα τις θάλασσες που ήταν πιο καθαρές σε σχέση με σήμερα. Είναι επόμενο όμως ότι στη σημερινή εποχή η μόλυνση των θαλασσών θα είναι περισσότερο αυξημένη αφού είναι και πολύ περισσότερα πλέον τα άτομα που τις επισκέπτονται. Εδώ ίσως να οφείλεται η σημαντικότητα αυτή καθώς επίσης και στο λόγο που προαναφέρθηκε και που σχετίζεται με το ότι η εμπειρία των εν λόγω ατόμων τα καθιστά σε θέση να κάνουν αυτή τη σύγκριση παρελθόντος - παρόντος.

Τέλος, 119 άτομα στην επόμενη πρόταση κρατούν ουδέτερη στάση σχετικά με την ευθύνη της τουριστικής ανάπτυξης για την μείωση των υδάτινων πόρων. Εντύπωση προξενεί ότι οι γυναίκες που φαίνεται να είναι ουδέτερες ανέρχονται στις 90 ενώ οι άντρες είναι μόλις 29. Ενώ λοιπόν οι γυναίκες φαίνεται να κρατούν ουδέτερη στάση, οι περισσότεροι άντρες τείνουν να συμφωνήσουν με την παραπάνω πρόταση και ανέρχονται σε 40. Τα 64 άτομα από το συνολικό δείγμα συμφωνούν απόλυτα με την προαναφερθείσα πρόταση και 61 άτομα διαφωνούν απόλυτα. Φαίνεται ότι τα άτομα ηλικίας 36 έως 50 (31 άτομα) και 51 και άνω (όλα τα άτομα αυτής της ηλικίας από το δείγμα συμφώνησαν απόλυτα με την παραπάνω πρόταση) συμφωνούν περισσότερο όπως επίσης τα άτομα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (44 άτομα). Τα άτομα με ετήσιο εισόδημα 15,001 έως 30,000 (34 άτομα) τείνουν να συμφωνήσουν περισσότερο από ότι στις άλλες κλίμακες εισοδήματος.

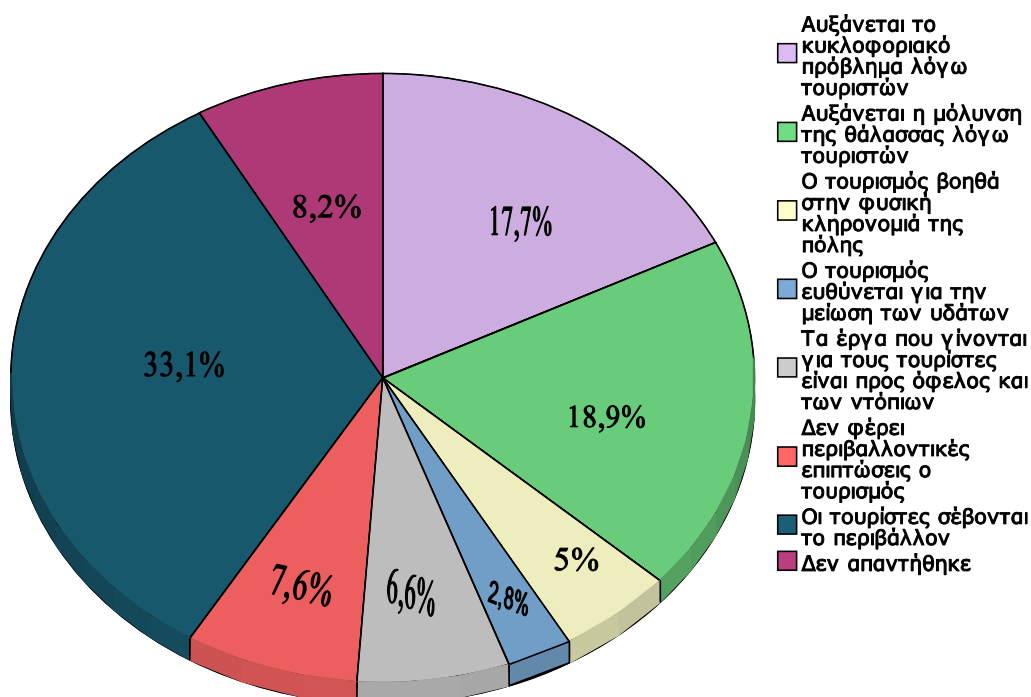
Σημαντικότητα παρουσιάζεται στο φύλο και στο ετήσιο εισόδημα, καθώς άντρες και άτομα μέσου ετήσιου εισοδήματος τείνουν να συμφωνήσουν περισσότερο. Ίσως τα άτομα με ετήσιο εισόδημα 30,001 έως 50,000 καταλαβαίνουν την μείωση των υδάτινων πόρων λόγω της αύξησης που παρουσιάζει τα τελευταία χρόνια ο λογαριασμός για την απόκτηση νερού σε κάθε νοικοκυριό.

Πίνακας 4.5: Προτάσεις για τις Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις

	Απαιτήσεις Τουριστών	Καθαρισμός Περιβάλλοντος	Μόλυνση Αέρα	Κυκλοφοριακό	Φυσική Κληρονομιά	Μόλυνση Θάλασσας	Μείωση Υδάτινων Πόρων
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	4,0915	2,7922	2,5065	4,2492	3,6814	3,4290	3,1167
ΤΥΠΙΚΗ ΑΠΟΚΛΙΣΗ	0,95193	1,25132	1,55778	1,26705	1,32027	1,58079	1,34150
ΦΥΛΟ							
ΑΝΔΡΑΣ	3,9680	2,8966	3,0000	4,7280	3,9440	3,4800	3,4480
ΓΥΝΑΙΚΑ	4,1719	2,7292	2,2083	3,9375	3,5104	3,3958	2,9010
T Ratio	-1,788	1,138	4,452	5,692	2,891	0,463	3,615
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,103	0,636	0,456	0,000	0,035	0,394	0,001
ΗΛΙΚΙΑ							
18 – 35	4,2254	2,8786	2,9306	3,7746	3,3584	2,9538	2,9075
36 – 50	4,0000	2,7077	1,9231	4,8129	4,0360	3,9640	3,3094
51 και άνω	2,0000	2,0000	3,0000	5,0000	5,0000	5,0000	5,0000
T Ratio	2,160	1,172	5,825	-8,608	-4,721	-6,005	-2,684
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,000	0,112	0,003	0,000	0,140	0,000	0,494
ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ							
Πρωτοβάθμια	4,6429	2,0000	3,1429	3,9286	3,0000	3,1429	2,7857
Δευτεροβάθμια	3,8631	2,7321	2,2917	4,6964	3,8988	3,9821	3,4286
Τριτοβάθμια	4,3185	2,9603	2,7222	3,7259	3,4815	2,7704	2,7630
T Ratio	2,707	-2,882	2,067	-1,918	-1,882	-2,152	-1,845
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,011	0,094	0,765	0,000	0,017	0,367	0,768
ΕΤΗΣΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ							
0 – 15,000	-	-	-	-	-	-	-
15,001 – 30,000	4,0533	2,5779	2,3238	4,1967	3,5902	3,3770	3,0369
30,001 – 50,000	3,6957	3,4783	3,9130	4,7826	3,9130	3,9130	3,6957
50,000 +	5,0000	4,5000	3,5000	5,0000	4,2105	2,5263	3,5263
Δεν απαντήθηκε	4,1290	3,4194	2,5806	3,8065	3,9032	4,0323	3,0645
T Ratio	-5,281	-3,077	0,956	-2,472	-0,647	2,793	0,397
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,000	0,000	0,000	0,000	0,695	0,901	0,001

Στο σχεδιάγραμμα (4.5) που ακολουθεί φαίνονται οι απαντήσεις του δείγματος σχετικά με τις σημαντικότερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις που οφείλονται στον τουρισμό του νομού Χανίων.

Σχεδιάγραμμα 4.5: Σημαντικότερες Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις Εξαιτίας του Τουρισμού στον Νομό Χανίων

Το μεγαλύτερο ποσοστό του συνόλου, με 105 άτομα, δεν αποδίδει ευθύνες στον τουρισμό για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις στον νομό καθώς πιστεύει ότι οι τουρίστες σέβονται το περιβάλλον σε αντίθεση με τους ντόπιους κατοίκους. Συμφωνούν επίσης 24 άτομα, καθώς υποστηρίζουν ότι ο τουρισμός δεν επιφέρει περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Τα 21 άτομα, πιστεύουν ότι τα έργα που γίνονται για τους τουρίστες ωφελούν και τους ντόπιους παράλληλα και έτσι ο τουρισμός έχει θετικές επιπτώσεις στον νομό. Υποστηρίζεται από 16 άτομα ότι ο τουρισμός είναι σημαντικός για τον νομό καθώς βοηθά να διατηρηθεί η φυσική κληρονομιά της πόλης. Από την άλλη μεριά, 9 άτομα του συνόλου, θεωρούν ότι για την μείωση των υδάτινων πόρων ευθύνεται ο τουρισμός, καθώς κατά την καλοκαιρινή περίοδο υπάρχει πολύ μεγαλύτερη κατανάλωση. Τα 60 άτομα υποστηρίζουν ότι ο τουρισμός αυξάνει

τη μόλυνση της θάλασσας εφόσον μαζεύονται πολλοί τουρίστες οι οποίοι δεν προσέχουν τις παραλίες. Τα 56 άτομα απάντησαν ότι ο τουρισμός αυξάνει το κυκλοφοριακό πρόβλημα καθώς κυκλοφορούν περισσότερα αυτοκίνητα με την μετακίνηση των τουριστών και κατά συνέπεια υπάρχει και μόλυνση του αέρα. Υπήρχαν και τα 26 άτομα του συνόλου τα οποία δεν απάντησαν στην ερώτηση.

4.5.1 Εστίαση Πολιτείας σε Άλλους Τομείς για Βελτίωση των Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων

Ο πίνακας 4.5.1 που ακολουθεί δείχνει ότι η πολιτεία θα πρέπει να επικεντρωθεί στην θέσπιση αυστηρών μέτρων και κανόνων ελέγχου για τη χρήση γης, ώστε να βελτιωθούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις, όπως υποστηρίζεται από το 61,8% του συνολικού δείγματος, το οποίο συμφωνεί απόλυτα με την πρόταση αυτή, ενώ το 2,2% διαφωνεί απόλυτα. Φαίνεται ότι οι γυναίκες τείνουν να συμφωνήσουν περισσότερο καθώς οι 133 του συνολικού δείγματος συμφώνησαν απόλυτα με την παραπάνω πρόταση. Οι άντρες που συμφώνησαν απόλυτα είναι 63. Επίσης με σημαντική διαφορά φαίνεται να συμφωνεί περισσότερο η ηλικιακή ομάδα 18 έως 35 με 118 άτομα, σε αντίθεση με την ηλικία 36 έως 50 που συμφώνησαν 77, και με την ηλικία 51 και άνω που απόλυτα σύμφωνο βρέθηκε μόλις 1 άτομο. Τα άτομα δευτεροβάθμιας (91 άτομα συμφώνησαν απόλυτα) και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (100 άτομα συμφώνησαν απόλυτα) παρατηρείται ότι συμφωνούν περισσότερο μεταξύ τους σε αντίθεση με τα άτομα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που απόλυτα σύμφωνα βρεθήκαν μόνο 5. Τέλος τα άτομα με ετήσιο εισόδημα 15,001 έως 30,000 που βρέθηκαν απόλυτα σύμφωνα με την παραπάνω πρόταση ανέρχονται στα 147 όπως επίσης και όλα τα άτομα με ετήσιο εισόδημα 50,000 και άνω που βρέθηκαν να υποστηρίζουν απόλυτα την πρόταση αυτή.

Παρουσιάζεται σημαντικότητα στο φύλο, στην ηλικία και στο ετήσιο εισόδημα. Ίσως η σημαντικότητα αυτή να οφείλεται στο ότι νεαρά άτομα σκέπτονται με βάση τις ανάγκες της σημερινής εποχής. Όσον αφορά στο φύλο, οι γυναίκες όντας περισσότερο αυστηρές από ότι οι άντρες, τείνουν να συμφωνήσουν περισσότερο με την άποψη αυτή, και εδώ οφείλεται η σημαντικότητα. Η ύπαρξη σημαντικότητας στο ετήσιο εισόδημα, μπορεί να οφείλεται στο ότι άτομα υψηλού εισοδήματος, έχοντας την οικονομική δυνατότητα μπορούν εύκολα να κατασκευάσουν μη αναγκαία κτίσματα με αποτέλεσμα η χρήση γης για αυτό το σκοπό να

είναι επιβλαβής για το περιβάλλον. Τείνουν επίσης να συμφωνήσουν περισσότερο στο να γίνεται έλεγχος σε αυτούς που δεν ενδιαφέρονται για την προστασία του περιβάλλοντος.

Η περαιτέρω βελτίωση του οδικού δικτύου της πόλης των Χανίων, φαίνεται να βρίσκει απόλυτα σύμφωνους τους περισσότερους ερωτηθέντες της έρευνας με ποσοστό 73,2% ενώ μόλις το 0,3% διαφωνεί απόλυτα. Οι άντρες που βρέθηκαν απόλυτα σύμφωνοι ανέρχονται στους 101 ενώ οι γυναίκες υπερτερούν και ανέρχονται στις 131. Παρατηρείται ότι με την παραπάνω πρόταση περισσότερο συμφωνούν τα άτομα ηλικίας 36 έως 50 με 123 άτομα (αξίζει να σημειωθεί ότι δεν έχει μεγάλη διαφορά και η ηλικιακή ομάδα 18 έως 36 με 108 άτομα σε αντίθεση με τα άτομα ηλικίας 51 και άνω που απόλυτα σύμφωνα βρέθηκε μόλις 1 άτομο), τα άτομα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που είναι 117 άτομα, και τα άτομα με ετήσιο εισόδημα 15,001 έως 30,000 με 180 άτομα, όπως επίσης τα άτομα με ετήσιο εισόδημα 50,000 και άνω που όλα τα άτομα του δείγματος με αυτή την κλίμακα ετησίου εισοδήματος βρέθηκαν απόλυτα σύμφωνα με την παραπάνω πρόταση.

Παρουσιάζεται και εδώ σημαντικότητα στο επίπεδο εκπαίδευσης και στο ετήσιο εισόδημα. Τα άτομα υψηλής εκπαίδευσης κατανοούν ευκολότερα ότι για την βελτίωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η βελτίωση του οδικού δικτύου είναι το λιγότερο καθώς περισσότερο αναγκαίο θεωρείται η προστασία των υδάτινων πόρων και της θάλασσας. Σε αντίθεση με αυτούς έρχονται τα άτομα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που υποστηρίζουν περισσότερο την πρόταση αυτή και θεωρούν ότι με τον τρόπο αυτόν θα βελτιωθούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού. Αυτό πιθανόν να οφείλεται στο ότι βιώνουν καθημερινά την κακή κατάσταση του οδικού δικτύου και επομένως θέτουν αυτό ως προτεραιότητα. Προφανώς δεν αντιλαμβάνονται άμεσα ότι το νερό είναι αναγκαίο συστατικό για τον άνθρωπο και ότι αν μειωθούν ακόμα περισσότερο οι υδάτινοι πόροι θα υπάρξει μεγάλο πρόβλημα στην περιοχή. Η ύπαρξη της σημαντικότητας στο ετήσιο εισόδημα είναι επειδή τα άτομα με υψηλό ετήσιο εισόδημα έχοντας προφανώς μεταφορικά μέσα - και ιδίως ακριβά πολλές φορές - επιθυμούν τη βελτίωση του οδικού δικτύου προς όφελος όχι μόνο δικό τους αλλά και της περιοχής γενικότερα, καθώς με ένα προσεγμένο οδικό δίκτυο αποφεύγονται και τα ατυχήματα.

Ίσως η πολιτεία θα πρέπει να εστιαστεί και στη θέσπιση κανόνων ανώτατης κατανάλωσης νερού ανά τουρίστα στα ξενοδοχεία για τη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Με αυτήν την πρόταση το 45,1% συμφωνεί απόλυτα, ενώ το 5% δείχνει να μην το θεωρεί αναγκαίο καθώς διαφωνεί απόλυτα. Οι γυναίκες (74 απόλυτα σύμφωνα άτομα) φαίνεται να συμφωνούν περισσότερο από ότι οι άντρες που είναι 69 άτομα. Η ηλικιακή ομάδα 18 έως 35 τείνει να συμφωνήσει περισσότερο από ότι οι άλλες με 100 άτομα, ενώ άτομα τριτοβάθμιας κυρίως εκπαίδευσης που ανέρχονται στα 86, βρέθηκαν απόλυτα σύμφωνα με την παραπάνω πρόταση. Ακόμη 108 άτομα με ετήσιο εισόδημα 15,001 έως 30,000 υποστηρίζουν περισσότερο την παραπάνω πρόταση.

Το φύλο, η ηλικία και το επίπεδο εκπαίδευσης παρουσιάζει μια σημαντικότητα. Ίσως η σημαντικότητα στο φύλο να οφείλεται στο ότι οι άντρες είναι περισσότερο δυναμικοί και λαμβάνουν μέρος περισσότερο στις αποφάσεις για θέσπιση κανόνων. Επίσης τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας είναι πιο ικανά να κρίνουν τι θα ωφελούσε περισσότερο την περιοχή, εφόσον έχουν την εμπειρία να διακρίνουν τις ανάγκες του νομού. Όσον αφορά στην σημαντικότητα που προκύπτει στο επίπεδο εκπαίδευσης, τα άτομα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης πιστεύουν ότι αυτή είναι μια καλή λύση για την βελτίωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, με την διαφορά όμως ότι ορισμένοι στο βωμό του κέρδους δεν είναι διατεθειμένοι να επιβάλουν κανόνες σε όσους τους αφήνουν πολλά χρήματα.

Η σωστή υποδομή του νομού για την διαχείριση απορριμμάτων, φαίνεται να είναι τελικά το σημείο στο οποίο πρέπει να εστιαστεί η πολιτεία προκειμένου να βελτιωθούν οι αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού απέναντι στο περιβάλλον, καθώς η πλειοψηφία του δείγματος συμφώνησε με την πρόταση, με ποσοστό 78,5% και μόνο το 0,6% διαφώνησε απόλυτα. Την παραπάνω πρόταση υποστηρίζουν περισσότερο οι γυναίκες (152 γυναίκες βρέθηκαν απόλυτα σύμφωνες) έναντι των αντρών (με 97 άντρες να συμφωνούν απόλυτα). Ακόμη η πρόταση υποστηρίζεται περισσότερο από την ηλικιακή ομάδα 18 έως 35 με 139 άτομα, από 119 άτομα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (που συμφωνούν αρκετά με τα 116 άτομα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης), από 191 άτομα με ετήσιο εισόδημα 15,001 έως 30,000 και από όλα τα άτομα του δείγματος με κλίμακα ετησίου εισοδήματος 50,000 και άνω. Το φύλο, η ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης και το ετήσιο εισόδημα παρουσιάζει σημαντικότητα στην πρόταση αυτή.

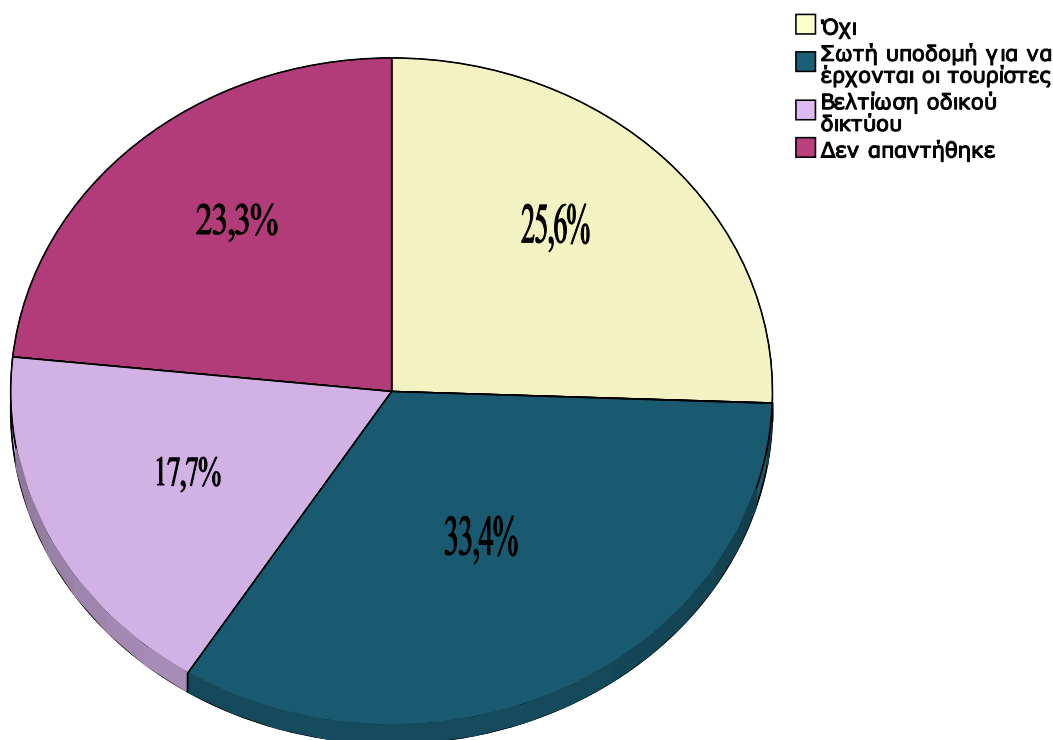
Πίνακας 4.5.1: Εστίαση Πολιτείας σε Άλλους Τομείς για Βελτίωση των Περιβαλλοντικών
Επιπτώσεων

	Θέσπιση Αυστηρών Μέτρων	Βελτίωση Οδικού Δικτύου	Θέσπιση Κανόνων	Διαχείριση Απορριμμάτων
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	4,4164	4,6278	4,0315	4,6782
ΤΥΠΙΚΗ ΑΠΟΚΛΙΣΗ	0,88774	0,70279	1,11333	0,71419
ΦΥΛΟ				
ΑΝΔΡΑΣ	4,1440	4,6320	4,0400	4,5920
ΓΥΝΑΙΚΑ	4,5937	4,6250	4,0260	4,7344
T Ratio	-4,116	0,087	0,109	-1,583
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,000	0,104	0,000	0,000
ΗΛΙΚΙΑ				
18 – 35	4,5838	4,5838	4,3584	4,7746
36 – 50	4,2806	4,7338	3,6115	4,6259
51 και άνω	2,4000	3,2000	4,4000	2,8000
T Ratio	3,234	-1,935	6,217	2,057
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,000	0,324	0,001	0,000
ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ				
Πρωτοβάθμια	4,0714	5,0000	4,6429	5,0000
Δευτεροβάθμια	4,3512	4,6012	3,6786	4,5476
Τριτοβάθμια	4,5333	4,6222	4,4074	4,8074
T Ratio	-1,213	2,174	3,054	2,143
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,751	0,000	0,009	0,000
ΕΤΗΣΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ				
0 – 15,000	-	-	-	-
15,001 – 30,000	4,4713	4,6926	4,0451	4,7172
30,001 – 50,000	3,5652	3,7391	4,2174	3,8696
50,000 +	5,0000	5,0000	4,2105	5,0000
Δεν απαντήθηκε	4,2581	4,5484	3,6774	4,7742
T Ratio	-3,663	-4,575	0,017	-3,380
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ	0,000	0,000	0,706	0,000

Τέλος σε συνέχεια του πίνακα 4.5.1 και της παραπάνω πρότασης, οι γυναίκες ως επί τον πλείστον δίνουν περισσότερη σημασία στο ποια είναι η καθαριότητα του νομού, και πιθανόν εδώ να οφείλεται η ύπαρξη σημαντικότητας. Επίσης, άτομα υψηλής εκπαίδευσης θεωρούν ότι αυτή η πρόταση ναι μεν είναι καλή λύση για την βελτίωση των επιπτώσεων, υπάρχουν όμως και άλλα θέματα τα οποία επείγουν περισσότερο, ενώ τα άτομα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης συμφωνούν περισσότερο με την πρόταση αυτή. Επίσης, νεαρά άτομα ηλικίας 18 έως 35 κυκλοφορούν περισσότερο και βλέπουν ότι η πόλη χρειάζεται να καθαριστεί, όχι μόνο για τους τουρίστες αλλά και για τους ντόπιους κατοίκους. Εδώ οφείλεται η ύπαρξη σημαντικότητας στην ηλικία.

Στο Σχεδιάγραμμα 4.5.1 παρουσιάζονται οι απαντήσεις των ερωτηθέντων για το πού θα πρέπει να εστιαστεί η πολιτεία ώστε να βελτιωθούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Σχεδιάγραμμα 4.5.1: Εστίαση Πολιτείας σε Άλλους Τομείς ώστε να Βελτιωθούν οι Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις

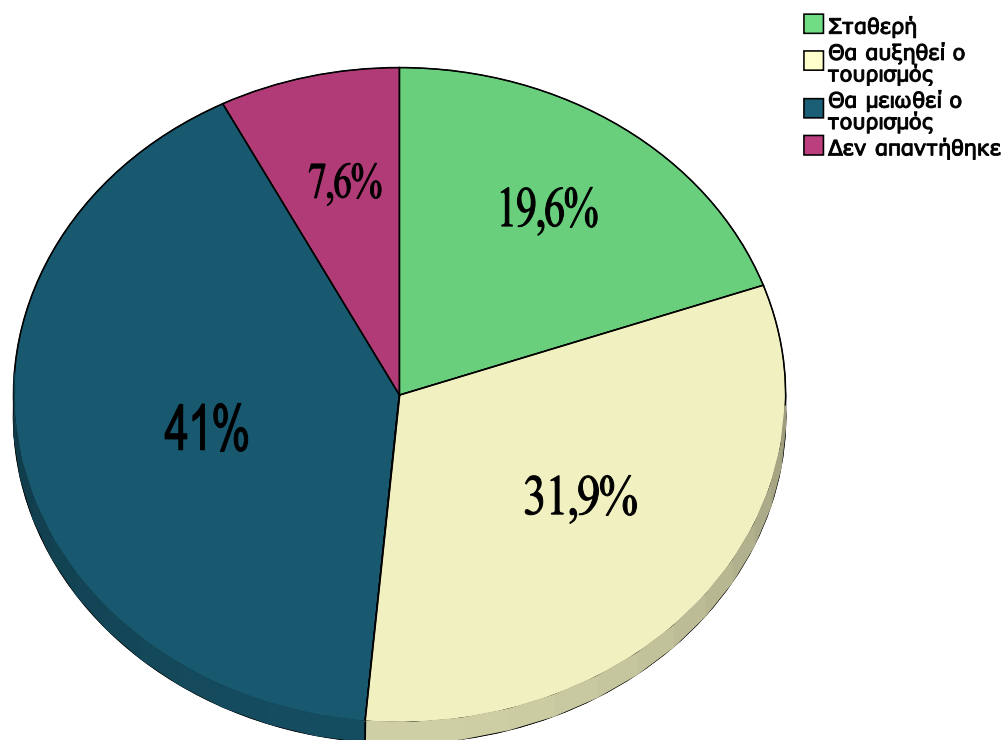
Σύμφωνα με 106 άτομα του συνολικού δείγματος της έρευνας, εκεί που πρέπει να εστιάσει η πολιτεία είναι στη σωστή υποδομή της περιοχής, ώστε να είναι κατάλληλη να υποδέχεται τον όγκο των τουριστών που φιλοξενεί. Τα 56 άτομα του συνόλου του δείγματος θεωρούν ότι η βελτίωση του οδικού δικτύου θα πρέπει να αποτελεί βασικό μέλημα της πολιτείας, για να μπορεί να μειωθεί το κυκλοφοριακό πρόβλημα και να αποφεύγονται τα ατυχήματα. Τα 81 άτομα δεν πιστεύουν ότι για την βελτίωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που προκύπτουν από τον τουρισμό πρέπει να στοχεύει κάπου η πολιτεία, αντιθέτως, σύμφωνα με την γνώμη τους, οι ίδιοι οι πολίτες είναι εκείνοι που πρέπει να δείξουν το αντίστοιχο ενδιαφέρον όντας πιο φιλόξενοι και προσεκτικοί απέναντι στους τουρίστες και το περιβάλλον. Τα 76 άτομα του συνολικού δείγματος δεν απάντησαν στην ερώτηση.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι Χανιώτες υποστηρίζουν πως οι τουρίστες σέβονται περισσότερο το περιβάλλον από ότι οι ίδιοι οι κάτοικοι και δεν ευθύνονται εκείνοι για την ατμοσφαιρική ρύπανση. Επίσης, ο τουρισμός συντελεί στη διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς των Χανίων καθώς αυτή αποτελεί πόλο έλξης για πολλούς τουρίστες με αποτέλεσμα να είναι αναγκαίο να διατηρείται κάτι που κατά επέκταση επωφελεί και τους ντόπιους κατοίκους. Ακόμα, τα έργα υποδομής που δημιουργούνται για την ευχαρίστηση των τουριστών είναι παράλληλα και προς όφελος των ντόπιων κατοίκων. Δυσανεστημένοι φαίνονται οι μόνιμοι κάτοικοι εξαιτίας του κυκλοφοριακού προβλήματος το οποίο αυξάνεται κατά την τουριστική περίοδο ενώ επιρρίπτουν ευθύνες στους τουρίστες και για την μόλυνση της θάλασσας. Για την βελτίωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων η πολιτεία πρέπει να εστιαστεί στη σωστή υποδομή της περιοχής ώστε αυτή να είναι έτοιμη και σε θέση να ανταπεξέλθει στον όγκο τουριστών που δέχεται. Επίσης η θέσπιση αυστηρών μέτρων και κανόνων ελέγχου γης και η βελτίωση του οδικού δικτύου της πόλης, αποτελούν λύσεις που προτείνουν οι ερωτώμενοι για βελτίωση των επιπτώσεων αυτών.

4.6 Εκτίμηση Εξέλιξης Τουρισμού στην Περιοχή την Επόμενη Δεκαετία

Την εξέλιξη της τουριστικής ανάπτυξης για την επόμενη δεκαετία στον νομό Χανίων παρουσιάζει το παραπάνω σχεδιάγραμμα (Σχεδιάγραμμα 4.6), σύμφωνα με την γνώμη του δείγματος.

Σχεδιάγραμμα 4.6: Εκτίμηση Εξέλιξης του Τουρισμού στον Νομό Χανίων την Επόμενη Δεκαετία

Οι Χανιώτες πιστεύουν πως την επόμενη δεκαετία θα μειωθεί ο τουρισμός στο νομό όπως φαίνεται και από τη σχετική απάντηση που κατείχε και το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος με 130 άτομα, το οποίο έρχεται σε αντίθεση με τα 101 άτομα του συνολικού δείγματος, τα οποία πιστεύουν ότι ο τουρισμός θα μειωθεί κατά την επόμενη δεκαετία. Σταθερή θα παραμείνει η πορεία του τουρισμού σύμφωνα με τα 62 άτομα του συνόλου, ενώ 24 άτομα αρνήθηκαν να απαντήσουν στην ερώτηση.

Πιθανόν οι λόγοι που οδήγησαν τους ερωτώμενους στο συμπέρασμα ότι ο τουρισμός θα μειωθεί κατά την επόμενη δεκαετία να είναι ότι γενικότερα ο νομός χρειάζεται καλύτερη υποδομή για τον όγκο τουριστών που δέχεται. Το οδικό δίκτυο της πόλης των Χανίων χρήζει βελτίωσης καθώς τους καλοκαιρινούς ιδιαίτερα μήνες, τα μεταφορικά μέσα αυξάνονται κατά πολύ και δημιουργείται κυκλοφοριακό πρόβλημα. Επίσης παρατηρείται αύξηση των

τροχαίων ατυχημάτων (στο δρόμο) και αυτό ίσως αποτρέπει τους τουρίστες να επισκεφτούν τα Χανιά.

Η διαχείριση απορριμμάτων είναι επίσης ένας τομέας που προβληματίζει τους ντόπιους κατοίκους. Ο κόσμος που επισκέπτεται τον νομό, ως επί το πλείστον, τον προτιμά για το «πράσινο» που διαθέτει, την ιστορική του αξία, τα παραδοσιακά εδέσματα, τις παραλίες του και άλλα, και με αυτό ως δεδομένο, η πολιτεία καλείται να δώσει λύση ώστε το περιβάλλον και γενικότερα η περιοχή να παραμένει καθαρή. Σύμφωνα μάλιστα με τις απαντήσεις του δείγματος οι τουρίστες φαίνεται να σέβονται περισσότερο το περιβάλλον και να επιζητούν μια καθαρή περιοχή.

Επιπλέον λύση θα πρέπει να δοθεί στην αύξηση των τιμών των καταναλωτικών αγαθών η οποία παρατηρείται ιδίως τους καλοκαιρινούς μήνες, και δεδομένου της οικονομικής κρίσης που υφίσταται η παγκόσμια οικονομία, η άνοδος αυτή αποτρέπει τους τουρίστες να προτιμήσουν τα Χανιά ως τουριστικό προορισμό.

4.7 Συμπεράσματα

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας παρατηρείται ότι οι γυναίκες είναι περισσότερο θετικές για να απαντήσουν σε μία έρευνα. Επίσης φαίνεται ότι ο ερωτώμενος δεν είναι διατεθειμένος να απαντήσει σε προσωπικές ερωτήσεις όπως για παράδειγμα στο ποιο είναι το ετήσιο εισόδημά του.

Φαίνεται ότι οι ντόπιοι επιθυμούν την περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη στο νομό καθώς η τοπική οικονομία του νησιού στηρίζεται κατά βάση στον τουρισμό. Στις αρνητικές επιπτώσεις συγκαταλέγονται τόσο οι εποχιακές θέσεις που δημιουργεί ο τουρισμός όσο και η αύξηση των καταναλωτικών αγαθών, ιδίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες που αυξάνεται η τουριστική κίνηση. Από την άλλη μεριά οι μόνιμοι κάτοικοι θεωρούν ότι οι νέες θέσεις που δημιουργούνται κρατάνε το νέο πληθυσμό στην περιοχή. Λύση για τις οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού αποτελεί, σύμφωνα με τα άτομα που απαντήσανε, η προσπάθεια δωδεκάμηνης διάρκειας του και η αποφυγή ξένου συναλλάγματος σε συνδυασμό με την προτίμηση των ντόπιων αγαθών.

Όσον αφορά στις κοινωνικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης έχει θεωρηθεί ότι η επαφή με τους τουρίστες είναι μια πολύτιμη εμπειρία καθώς υπάρχει δυνατότητα γνωριμίας με άλλους πολιτισμούς, ήθη και έθιμα. Σε αντίθεση όμως βρίσκεται το γεγονός της εμπορευματοποίησης των ηθών και των εθίμων του νομού. Επίσης υποστηρίζεται ότι το επίπεδο ζωής των ντόπιων έχει βελτιωθεί εξαιτίας των τουριστών παρά το γεγονός ότι την τουριστική περίοδο αυξάνεται και η εγκληματικότητα. Οι ντόπιοι επιθυμούν την ενίσχυση της συμμετοχής των ντόπιων κατοίκων στην λήψη αποφάσεων σχετικά με τον τουρισμό στην περιοχή τους και την σωστή προβολή του νομού. Ακόμη, θεωρείται ότι η πολιτεία είναι αναγκαίο να εστιαστεί στην ανάδειξη των τοπικών παραδόσεων και εκτός τουριστικής περιόδου για βελτίωση των κοινωνικών επιπτώσεων.

Οι ντόπιοι πιστεύουν πως οι τουρίστες σέβονται περισσότερο το περιβάλλον και πως οι απαιτήσεις των τουριστών για έργα υποδομής λειτουργούν παράλληλα και προς όφελος των μόνιμων κατοίκων. Πάλι όμως εδώ εντοπίζονται αντικρουόμενες απόψεις αφού εντείνεται το πρόβλημα της ατμοσφαιρικής ρύπανσης καθώς και το κυκλοφοριακό που υπάρχει στην περιοχή, ενώ ευθύνη φέρει ο τουρισμός και για τη μείωση των υδάτινων πόρων. Λύσεις για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις φαίνεται να αποτελούν η θέσπιση κανόνων χρήσης γης και η βελτίωση του οδικού δικτύου. Τέλος, σύμφωνα με το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων ο τουρισμός θα μειωθεί στην επόμενη δεκαετία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

5.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει μια προσπάθεια ανακεφαλαίωσης όλων όσων έχουν αναφερθεί στα προηγούμενα κεφάλαια και θα παρουσιαστούν αναλυτικότερα τα στοιχεία που προέκυψαν κατά την διεξαγωγή της έρευνας μέσω των ερωτηματολογίων και της δευτερογενούς έρευνας. Με σκοπό την ολοκλήρωση της έρευνας, είναι εξίσου σημαντικό να εξαχθούν κάποια συμπεράσματα που προέκυψαν από την έρευνα καθώς και να προταθούν κάποιες λύσεις πάνω στα προβλήματα και στις αρνητικές συνέπειες που προκαλούνται από τον τουρισμό.

Αρχικά στο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ανάλυση της πρωτογενούς έρευνας σε συνδυασμό με την δευτερογενή. Έπειτα ακολουθούν προτάσεις για να βελτιωθούν και να μειωθούν όσο το δυνατόν περισσότερο οι οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις που επιφέρει ο τουρισμός. Τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται παρακάτω, προέκυψαν από τις απαντήσεις των ερωτώμενων οι οποίοι αποτελούνται και από τα δύο φύλα, όλων των ηλικιών, των τριών βαθμίδων εκπαίδευσης και της στάθμης του ετησίου εισοδήματος.

5.2 Τουριστική Ανάπτυξη και Τουριστική Υποδομή του Νομού

Είναι γεγονός ότι η τουριστική ανάπτυξη, υφίσταται στον νομό Χανίων και η περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη του νησιού είναι επιθυμητή από τους κατοίκους. Ο νομός Χανίων φαίνεται να είναι ιδιαίτερα δημοφιλής (με στοιχεία που προέκυψαν από την δευτερογενή έρευνα), καθώς έρχεται τέταρτος ως τουριστικός προορισμός προσελκύοντας τουρίστες υψηλής οικονομικής τάξης.

Παρόλα αυτά όμως, οι ντόπιοι πιστεύουν ότι ο τουρισμός επιφέρει συνέπειες στην περιοχή, οι οποίες θα αναλυθούν παρακάτω. Αρκετό φαίνεται να είναι το ποσοστό που επιθυμεί την περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη του νομού και θεωρεί πως η ενίσχυση της τουριστικής προβολής θα βοηθούσε στην ανάλογη τουριστική αναβάθμισή του.

Η τουριστική υποδομή στο νησί είναι αρκετά ικανοποιητική, καθώς όπως προέκυψε από την δευτερογενή έρευνα, το νησί βρίσκεται σε υψηλή θέση στην προτίμηση των τουριστών σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα. Όσον αφορά στην ποιότητα των ξενοδοχειακών

εγκαταστάσεων, διαθέτει το 32% των υπέρ πολυτελών ξενοδοχείων ενώ παράλληλα αντιπροσωπεύει το 21% του συνόλου των ξενοδοχειακών κλινών της χώρας

5.3 Επιπτώσεις του Τουρισμού

Όπως προκύπτει από την πρωτογενή και δευτερογενή έρευνα, ο τουρισμός εκτός από θετικά, συμβάλει και αρνητικά στην περιοχή. Οι επιπτώσεις του σε οικονομικό, κοινωνικό, ακόμα και περιβαλλοντικό επίπεδο θα αναλυθούν παρακάτω όπως επίσης και ο τρόπος που αντιλαμβάνονται οι μόνιμοι κάτοικοι του νομού τις συνέπειες αυτές.

5.3.1 Οικονομικές Επιπτώσεις

Αρνητική επίπτωση, η οποία προκαλείται από τον τουρισμό αποτελεί η καθοριστική συμβολή του στην αύξηση των τιμών των αγαθών. Το μεγαλύτερο ποσοστό του συνολικού δείγματος υποστηρίζει ότι κατά την τουριστική περίοδο, οι τιμές ορισμένων αγαθών, παρουσιάζουν αυξητική πορεία. Γεγονός αποτελεί ότι τα εστιατόρια και τα κέντρα διασκέδαστων αυξάνουν τις τιμές τους όταν ο νομός γεμίζει από τουρίστες, με αποτέλεσμα να επηρεάζονται οι ντόπιοι κάτοικοι.

Οι εποχιακές θέσεις που δημιουργεί ο τουρισμός, φαίνεται να είναι ακόμα μια αρνητική επίπτωση. Από την άλλη μεριά, οι νέοι των Χανίων προτιμούν να εργαστούν στον τουρισμό ως μισθωτοί υπάλληλοι ενώ πολλοί πιστεύουν ότι οι θέσεις οι οποίες δημιουργούνται κρατάνε τον νέο πληθυσμό στην περιοχή. Πολλοί νέοι ψάχνουν να εργαστούν στον τόπο διαμονής τους και εξαιτίας των περιορισμένων διαθέσιμων θέσεων εργασίας αναγκάζονται να μεταναστεύσουν σε άλλες περιοχές.

Θετική επίπτωση αποτελεί η πρόταση που υποστηρίζουν οι ντόπιοι ότι ο τουρισμός βελτιώνει την ποιότητα ζωής τους. Επίσης, η ενίσχυση της τοπικής οικονομίας με την προσέλκυση περισσότερων επενδύσεων λόγω του τουρισμού καταχωρείται στις θετικές συνέπειες. Το γεγονός ότι ο νομός δέχεται κάθε χρόνο πολλούς τουρίστες, γίνεται κίνητρο για πολλούς επιχειρηματίες να επενδύσουν στην περιοχή και έτσι στον νομό ενισχύεται η τοπική οικονομία. Συγχρόνως όμως το δείγμα κρίνει ότι δαπανώνται αρκετά χρήματα για τη δημιουργία καταλυμάτων και κέντρων διασκέδασης για τους τουρίστες γεγονός που φαίνεται να δυσχεραίνει τον ντόπιο πληθυσμό.

5.3.2 Κοινωνικές Επιπτώσεις

Η επαφή με τους τουρίστες είναι μια πολύτιμη εμπειρία, γεγονός που συγκαταλέγεται στις θετικές επιπτώσεις του τουρισμού, καθώς η επαφή με τους τουρίστες, φέρει δύο πολιτισμούς κοντά, ανταλλάσσοντας απόψεις και μαθαίνοντας ήθη και έθιμα άλλων λαών.

Την τυχόν αύξηση εγκληματικότητας, τα περισσότερα άτομα του δείγματος δεν την χρεώνουν στον τουρισμό ως ακόμα μια αρνητική επίπτωσή του καθώς το ίδιο συμβαίνει και στην αύξηση ζήτησης ναρκωτικών ουσιών. Στο σημείο αυτό, πρέπει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με το δείγμα, σε αντίθεση με τα παραπάνω, μία από τις κοινωνικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης είναι η ολοένα αυξανόμενη ζήτηση αλκοολούχων ποτών. Κατά τους θερινούς ιδιαίτερα μήνες παρατηρείται μεγάλη κατανάλωση αλκοολούχων ποτών με σοβαρές επιπτώσεις στην περιοχή, καθώς δεν είναι λίγες οι φορές που μεθυσμένοι τουρίστες προβαίνουν στην καταστροφή της περιουσίας των ντόπιων κατοίκων. Αυτό υποστηρίζουν οι κάτοικοι της περιοχής παρά το γεγονός ότι ισχυρίζονται πως ο τουρισμός δεν αυξάνει την εγκληματικότητα ούτε και τη ζήτηση ναρκωτικών ουσιών.

Βάσει του δείγματος διαπιστώνεται ότι εμπορευματοποιούνται τα ήθη και τα έθιμα του νομού. Οι ντόπιοι κάτοικοι υποστηρίζουν ότι ορισμένοι κερδοσκόποι επιχειρηματίες εμπορευματοποιούν τα ήθη και τα έθιμα της περιοχής με σκοπό να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των ξένων, ώστε να επωφεληθούν και να κερδίσουν περισσότερα χρήματα.

Επίσης, σύμφωνα από προσωπικές μαρτυρίες των ντόπιων κατοίκων, γεγονός αποτελεί το φαινόμενο με τους οδηγούς ταξί όπου κατά τους καλοκαιρινούς μήνες εκμεταλλεύονται τους τουρίστες και ζητούν αρκετά αυξημένο αντίτιμο για τις υπηρεσίες τους, από ότι πραγματικά τους αντιστοιχεί με αποτέλεσμα αυτό να έχει αντίκτυπο και στους ντόπιους.

5.3.3 Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις

Μια θετική επίπτωση του τουρισμού είναι ότι από τις απαιτήσεις των τουριστών για έργα υποδομής, ωφελούνται παράλληλα και οι ντόπιοι κάτοικοι. Δημιουργούνται κέντρα διασκέδασης, οικήματα που ο στόχος τους είναι εκπαιδευτικού χαρακτήρα και έτσι οι ντόπιοι κάτοικοι έχουν περισσότερες επιλογές.

Επίσης μια θετική επίπτωση του τουρισμού αποτελεί το γεγονός ότι ο τουρισμός συντελεί στην διατήρηση της φυσικής της κληρονομιάς της πόλης των Χανίων. Από το δείγμα υποστηρίζεται επίσης ότι για να διατηρήσει μια περιοχή την φυσική κληρονομιά της σημαντικό κίνητρο αποτελεί και η προσέλκυση τουριστών. Ο τουρίστας θα επιλέξει την διαμονή του στα Χανιά για το κλίμα, τις ωραίες παραλίες, τα πολιτιστικά μνημεία και τα φυσικά τοπία που έχει τα οποία συν τοις άλλοις συνδυάζουν βουνό και θάλασσα. Έτσι για την προσέλκυση τουριστών είναι απαραίτητο να διατηρηθεί αυτή η φυσική ομορφιά σε καλή κατάσταση.

Η ατμοσφαιρική ρύπανση αποτελεί μια σοβαρή περιβαλλοντική επίπτωση του τουρισμού. Αυξάνεται το κυκλοφοριακό πρόβλημα εξαιτίας των τουριστών, διοχετεύονται στην ατμόσφαιρα περισσότερα καυσαέρια και ως φυσικό επακόλουθο επιβαρύνεται το περιβάλλον. Σύμφωνα με το δείγμα, μια ακόμα περιβαλλοντική συνέπεια αποτελεί και η μόλυνση της θάλασσας εξαιτίας της πολυκοσμίας και των απορριμμάτων που αφήνουν σε αυτήν οι άνθρωποι που την επισκέπτονται. Επίσης, η δημιουργία για παράδειγμα γηπέδων γκολφ, κέντρων διασκέδασεων και ψυχαγωγίας με νεροτσουλήθρες και άλλα, απαιτούν κατανάλωση μεγάλου ποσού νερού με αποτέλεσμα να υπάρχει κακοδιαχείριση των υδάτινων πόρων. Μερίδιο ευθύνης φέρει ο τουρισμός και για τη μείωση ενέργειας καθώς κατά την τουριστική περίοδο και ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες αυξάνεται η χρήση των air condition.

Εντύπωση προκαλεί ότι οι ντόπιοι κάτοικοι να μεν «χρεώνουν» στον τουρισμό κάποιες περιβαλλοντικές επιπτώσεις, παρόλα αυτά όμως το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος υποστηρίζει ότι οι τουρίστες σέβονται το περιβάλλον περισσότερο από τους ίδιους.

5.4 Περαιτέρω Τουριστική Ανάπτυξη

Ο τουρισμός είναι σημαντικός για μια περιοχή. Στην Κρήτη παίζει κυρίαρχο ρόλο, καθώς το νησί οικονομικά στηρίζεται σε μεγάλο ποσοστό σε αυτόν. Έχει όμως αρκετές αρνητικές επιπτώσεις όπου πρέπει να δοθούν λύσεις για την αποφυγή αυτών. Επίσης είναι αρκετοί οι τομείς εκείνοι στους οποίους οφείλει να εστιάσει η πολιτεία ώστε να βελτιωθούν οι επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στο νομό.

5.4.1 Προτάσεις για Περαιτέρω Οικονομική Ανάπτυξη

Οι μόνιμοι κάτοικοι θεωρούν ότι η πολιτεία οφείλει να παρέμβει για να βελτιωθούν οι επιπτώσεις οι οποίες προκαλούνται από τον τουρισμό. Η προσπάθεια επίτευξης τουρισμού δωδεκάμηνης διάρκειας, βρίσκει σύμφωνους τους κατοίκους και θεωρείται μια πολύ καλή κίνηση οικονομικής εξυγίανσης. Το νησί στηρίζει στον τουρισμό ένα μεγάλο ποσοστό της οικονομίας του με αποτέλεσμα οι ντόπιοι κάτοικοι να επιθυμούν έντονα ο τουρισμός να έχει δωδεκάμηνη διάρκεια. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί με την ανάπτυξη νέων εναλλακτικών μορφών τουρισμού στο νομό, όπως για παράδειγμα χιονοδρομικό τουρισμό. Η ανάπτυξη αυτή, αποτελεί ένα κίνητρο για την προσέλκυση νέων τουριστικών αγορών. Το παραπάνω μπορεί να πραγματοποιηθεί, δημιουργώντας προγράμματα τουριστικής προβολής, απευθυνόμενα σε στοχευόμενες ομάδες πληθυσμού.

Επίσης η δημιουργία θέσεων εργασίας είναι απαραίτητη. Με τον τρόπο αυτό θα επιτευχθεί η αποφυγή μετανάστευσης των κατοίκων σε μητροπολιτικές περιοχές. Οι θέσεις εργασίας που θα ανοίξουν θα πρέπει να είναι αρκετές και να μην απαιτούνται υψηλές επενδύσεις σε αυτές. Ακόμη, για την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας καλό θα ήταν να προτιμώνται τα ντόπια προϊόντα που θα στηρίζουν τους τοπικούς παραγωγούς και να αποφεύγονται τα εισαγόμενα.

Σχετικά με την τουριστική υποδομή του νησιού, θα έπρεπε να δοθούν οικονομικά κίνητρα τα οποία να κεντρίζουν το ενδιαφέρον των επιχειρηματιών. Κίνητρο για την παραπάνω πρόταση θα μπορούσε να αποτελέσει η χορήγηση επιδότησης από το κράτος ώστε να αναβαθμιστούν οι ήδη υπάρχουσες υποδομές, να αναπαλαιωθούν, ακόμα και να δημιουργηθούν νέες.

5.4.2 Προτάσεις για Μεγαλύτερη Κοινωνική Συνοχή

Για την βελτίωση των κοινωνικών επιπτώσεων, η πλειοψηφία του δείγματος θεωρεί ότι η αποτελεσματικότερη λύση είναι η ενίσχυση συμμετοχής των ντόπιων κατοίκων για την λήψη αποφάσεων σχετικά με τον τουρισμό. Οι ντόπιοι γνωρίζουν και βιώνουν καθημερινά τα προβλήματα που προκαλούνται από τον τουρισμό και που υπάρχουν στην περιοχή τους. Το να προτείνουν οι ίδιοι λύσεις είναι η πιο σωστή και αποτελεσματική σκέψη, καθώς οι ντόπιοι είναι εκείνοι που γνωρίζουν από τι επείγεται ο νομός και τι χρειάζεται και έτσι η κάθε τους ενέργεια για βελτίωση των επιπτώσεων που επιφέρει ο τουρισμός, θα ωφελούσε και τους τουρίστες που επιλέγουν τον νομό ως τουριστικό προορισμό. Απαραίτητη λοιπόν κρίνεται η

συμβολή των ΟΤΑ με την δημιουργία αρμόδιων επιτροπών οι οποίες θα λειτουργούν σε δικό τους χώρο με δικά τους επικοινωνιακά μέσα προκειμένου να μεταφέρουν ελλείψεις, παράπονα και λοιπά προβλήματα των ντόπιων πολιτών στην καθεαυτή υπηρεσία έτσι ώστε να πραγματοποιούνται συγκεντρώσεις μεταξύ αυτών και των αρμόδιων φορέων ώστε να εκφράζονται και να συζητούνται οι απόψεις και των δύο πλευρών. Επίσης η πραγματοποίηση έρευνας από τους αρμόδιους φορείς μέσω ερωτηματολογίων ή προσωπικών συνεντεύξεων στους ντόπιους θεωρείται ένα μέσο έκφρασης των παραπόνων και των σκέψεων που έχουν οι μόνιμοι κάτοικοι για βελτίωση των επιπτώσεων του τουρισμού.

Εξίσου σωστή λύση αποτελεί η ανάδειξη των τοπικών παραδόσεων εκτός της τουριστικής περιόδου. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η εμπορευματοποίηση των ηθών και των εθίμων του νομού στο βωμό του κέρδους, είναι γεγονός. Έτσι θα πρέπει να διοργανώνονται εκδηλώσεις με σκοπό την προβολή των τοπικών παραδόσεων ώστε να μην λησμονούνται από τους ντόπιους. Οπότε η ενθάρρυνση διεξαγωγής πολιτιστικών εκδηλώσεων εκτός της τουριστικής περιόδου, θεωρείται λύση για την βελτίωση των κοινωνικών επιπτώσεων.

Ακόμα, στον νομό, παρατηρείται κάποιο ποσοστό εγκληματικότητας κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, και για τον λόγο αυτό, χρήζεται αναγκαία η ενίσχυση της τουριστικής αστυνομίας. Με σωστή και τακτική αστυνόμευση στους δρόμους θα περιοριστούν οι εγκληματικές πράξεις και έτσι οι πολίτες θα νιώθουν περισσότερο ασφαλείς. Επίσης ο σωστός έλεγχος για είσοδο και τα μέτρα ασφαλείας είναι αναγκαίο να υπάρχουν σε ξενοδοχειακές μονάδες ή κέντρα ψυχαγωγίας. Με την μείωση της εγκληματικότητας θα επωφεληθούν οι ντόπιοι κάτοικοι, και εκτός από αυτό, περισσότεροι τουρίστες θα επιλέγουν τον νομό ως τουριστικό προορισμό.

5.4.3 Αντιμετώπιση Αρνητικών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων

Η μόλυνση του περιβάλλοντος στον νομό υφίσταται γενικά και χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή. Ιδιάζουσα σημασία επίσης πρέπει να δοθεί στο πρόβλημα της υπερκατανάλωσης των υδάτινων πόρων. Είναι γεγονός ότι οι υδάτινοι πόροι μειώνονται εξαιτίας της κακοδιαχείρισης τους, η θάλασσα μολύνεται, ο αέρας ρυπαίνεται και ως εκ τούτου ο καθαρισμός του περιβάλλοντος είναι αναγκαίος. Η θέσπιση κανόνων ανώτατης κατανάλωσης νερού ανά τουρίστα στα ξενοδοχεία είναι ένα μέτρο το οποίο μπορεί να

εφαρμοστεί σε συνδυασμό με την αποφυγή της υπερβολικής κατανάλωσης ενέργειας, φαινόμενα και τα δύο εξίσου επιβλαβή για ντόπιους και τουρίστες.

Παρόλο που τα Χανιά σήμερα θεωρείται ότι διαθέτουν το πιο ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης στερεών αποβλήτων (για παράδειγμα έχει ΧΥΤΑ, έχει εργοστάσιο επεξεργασίας απορριμμάτων - μηχανοδιαλογή και χειροδιαλογή -, ΚΔΑΥ - εργοστάσιο ανακύκλωσης - και άλλα), άμεση αντιμετώπιση χρήζει το πρόβλημα με τα απορρίμματα στους κοινόχρηστους χώρους και στις παραλίες. Η Κρήτη διαθέτει ένα πολύ καλό και ελκυστικό κλίμα για τους τουρίστες και οι παραλίες της αποτελούν σπουδαίο κίνητρο ώστε κάποιος να επισκεφθεί το νησί. Θα πρέπει λοιπόν η πολιτεία να εστιάσει στην σωστή υποδομή του νομού για την διαχείριση απορριμμάτων. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί με έλεγχο από τους αρμόδιους φορείς και πρόσληψη περισσότερων υπαλλήλων, ώστε να καθαρίζεται η περιοχή. Επίσης, η τοποθέτηση ακόμα περισσότερων κάδων, ειδικά στις παραλίες, θα αποτελούσε μια καλή λύση. Οι τουρίστες σέβονται περισσότερο το περιβάλλον, σύμφωνα με τους ερωτηθέντες και θα ήθελαν να δουν μια καθαρή και προσεγμένη περιοχή. Ένα υγιές περιβάλλον θα ωφελούσε και τους ντόπιους κατοίκους αλλά και του τουρίστες του νομού.

Για τις ανάγκες του τουρισμού και την ικανοποίηση των τουριστών γενικότερα, πολλές εκτάσεις γης καταστρέφονται ώστε να κτιστούν κέντρα ψυχαγωγίας. Η πολιτεία θα πρέπει να λάβει τα απαραίτητα μέτρα ώστε να θεσπιστούν αυστηροί κανόνες ελέγχου της χρήσης γης και να αποφεύγεται η καταστροφή του περιβάλλοντος για την δημιουργία μη αναγκαίων ψυχαγωγικών κέντρων.

Ακόμη, αναγκαία θεωρείται η βελτίωση του οδικού δικτύου της πόλης των Χανίων. Ο νομός έχει κάθε χρόνο πολλά ατυχήματα στο οδικό του δίκτυο και σαφώς αποτελεί αρνητικό στοιχείο για την προτίμηση του ως τουριστικό προορισμό. Τόσο οι κεντρικοί όσο και η περιφερειακοί δρόμοι του νομού χρήζουν άμεσης βελτίωσης. Λύσεις για την αποφυγή ατυχημάτων αποτελεί η βελτίωση του οδικού δικτύου με τοποθέτηση φωτεινών σηματοδοτών και ρήξη ασφαλτικού υποστρώματος.

Οι αρμόδιοι φορείς θα μπορούσαν να μεριμνήσουν, έτσι ώστε μερικά χρήματα που καταναλώνουν οι τουρίστες στον νομό, να διατεθούν για τον καθαρισμό του περιβάλλοντος

της περιοχής, που ωφελεί τους τουρίστες και σαφώς και τους ντόπιους κατοίκους αφού επιζητούν ένα υγιές περιβάλλον. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με κάποιον μικρό φόρο που θα μπορούσε να επιβληθεί στις ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις, στα ταξιδιωτικά γραφεία και στα τουριστικά πακέτα με προορισμό τα Χανιά έτσι ώστε μερικά χρήματα που καταναλώνουν οι τουρίστες να προορίζονται για τις ανάγκες της περιοχής και για τον καθαρισμό αυτής.

5.4.4 Τουριστική Διαφήμιση στο Νομό Χανίων

Οι ντόπιοι κάτοικοι, σύμφωνα με το δείγμα, θεωρούν ότι ναι μεν η προβολή της πόλης των Χανίων είναι αναγκαία για την προσέλκυση τουριστών, αλλά η πολιτεία θα πρέπει να εστιαστεί όχι στον οποιονδήποτε τρόπο προβολής του νομού, αλλά στην σωστή προβολή του. Η προβολή που γίνεται τώρα για το νομό αναδεικνύει το κλίμα, τις παραλίες και τα τοπικά εδέσματά του. Οι τουρίστες όμως ενδιαφέρονται και για την ιστορία ενός τόπου. Έτσι η ανάδειξη της ιστορίας των Χανίων θα αποτελούσε κίνητρο για να επισκεφθεί κάποιος το νησί.

Επίσης, πρέπει να μην δίδονται «ψεύτικες υποσχέσεις» από τις διαφημίσεις στους τουρίστες, αντιθέτως να προβάλλεται σωστά ο νομός και κατά συνέπεια να προσελκύονται τουρίστες υψηλότερης οικονομικής τάξης και ενδεχομένως μεγαλύτερης ηλικίας που είναι περισσότερο υπεύθυνα άτομα απέναντι στον τόπο και στο περιβάλλον που επιλέγουν να πάνε διακοπές, και δεν είναι αρχικός τους στόχος η κατανάλωση αλκοόλ και διάφορων άλλων ουσιών.

5.5 Εξέλιξη Τουρισμού την Επόμενη Δεκαετία

Η πλειοψηφία του δείγματος, θεωρεί ότι κατά την επόμενη δεκαετία ο τουρισμός θα μειωθεί. Πιθανόν οι λόγοι που οδήγησαν τους ερωτώμενους στο συμπέρασμα αυτό να είναι ότι ο νομός χρειάζεται καλύτερη υποδομή για τον όγκο τουριστών που δέχεται. Η Κρήτη αποτελεί τουριστικό προορισμό για πολλούς τουρίστες και θα πρέπει να μπορεί να ανταπεξέλθει. Το οδικό δίκτυο της πόλης των Χανίων είναι ένας λόγος που οδηγεί τους ερωτώμενους να πιστεύουν ότι θα επακολουθήσει μείωση τουρισμού, καθώς γίνονται πολλά ατυχήματα και πρέπει να δοθεί λύση άμεσα.

Ένας ακόμα τομέας που βάζει σε σκέψεις τους ντόπιους κατοίκους είναι η διαχείριση απορριμμάτων. Οι τουρίστες που προτιμούν τον νομό, προσελκύονται από το «πράσινο» που

διαθέτει, τις παραλίες του, την ιστορική του αξία, τα παραδοσιακά εδέσματά του και άλλα. Επίσης κατά την γνώμη των ερωτηθέντων οι τουρίστες σέβονται περισσότερο το περιβάλλον από τους ντόπιους κατοίκους και εξαιτίας αυτού, αν δεν δοθεί λύση στο πρόβλημα που υπάρχει με τα απορρίμματα, θα γίνει ακόμα ένας λόγος για να μειωθεί η τουριστική κίνηση στο νησί. Λύσεις για το συγκεκριμένο θέμα, είναι νέες προοπτικές μέσω συνεργασιών με υφιστάμενες μονάδες διαχείρισης ΑΣΑ στην Ελλάδα.

Επίσης, τα επόμενα χρόνια θα πρέπει να μειωθούν οι τιμές των καταναλωτικών αγαθών με αποτέλεσμα να αποτελέσει ο νομός ανταγωνιστικό προορισμό. Δεδομένου της οικονομικής κρίσης που υπάρχει παγκοσμίως, οι τουρίστες ψάχνουν για έναν τουριστικό προορισμό ο οποίος να μην είναι ακριβός. Στο νομό, ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες, παρατηρείται αύξηση τιμών στα καταναλωτικά αγαθά. Αυτό βέβαια, έχει ως αποτέλεσμα την αποτροπή των τουριστών από το να προτιμήσουν τα Χανιά για να κάνουν τις διακοπές τους.

5.6 Προτάσεις για Περαιτέρω Έρευνα

Η διεξαγωγή ανάλογων ερευνών είναι απαραίτητη καθώς η μελέτη των απόψεων των ντόπιων κατοίκων για τις κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού θα βοηθήσουν την πολιτεία να θέσει στόχους που χρειάζονται για την καλύτερη λειτουργία της περιοχής και την αποφυγή των επιπτώσεων αυτών.

Αρχικά, θα πρέπει να πραγματοποιηθεί έρευνα όμοια με την παρούσα προς τον ντόπιο πληθυσμό. Με τον τρόπο αυτό, οι αρμόδιοι φορείς θα έχουν μια ξεκάθαρη εικόνα για το πώς βιώνουν οι ντόπιοι τις επιπτώσεις του τουρισμού και σε ποια σημεία μειονεκτεί ο νομός. Στην συνέχεια, καλό θα ήταν να λάβει μέρος μια έρευνα στους τουρίστες έτσι ώστε να εντοπιστούν και να ληφθούν υπόψιν οι δικές τους ανάγκες. Στην συνέχεια, μια ακόμα έρευνα θα πρέπει να πραγματοποιηθεί με κοινό τους επιχειρηματίες στον κλάδο του τουρισμού. Οι αρμόδιοι φορείς θα πρέπει να εστιάσουν επίσης στις δικές τους ανάγκες και παράπονα. Τα άτομα αυτά ζουν από τον τουρισμό και κατά συνέπεια επιθυμούν την περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη του νομού. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας θα βοηθήσουν τους αρμόδιους φορείς να επικεντρωθούν στις ανάγκες των τουριστικών επιχειρήσεων, καθώς επίσης και στην σωστή προβολή του νομού.

Μέσω των τριών τύπων έρευνας, θα μπορέσουν να συγκεντρωθούν συμπεράσματα σχετικά με τις ανάγκες του νομού για βελτίωση των επιπτώσεων του τουρισμού προς όφελος των ντόπιων, τις επιθυμίες των τουριστών προς ευχαρίστησή τους με αποτέλεσμα να επιλέγεται ο νομός ως τουριστικός προορισμός, αλλά και των επιχειρηματιών στον κλάδο του τουρισμού για ικανοποίηση και των δικών τους αναγκών.

Τέλος, τα αποτελέσματα της κάθε έρευνας αντιπροσωπεύουν την άποψη του κοινού για συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Οι παραπάνω έρευνες θα πρέπει να πραγματοποιούνται σε τακτά χρονικά διαστήματα έτσι ώστε να υπάρχει έλεγχος της μεταβολής των απόψεων των ντόπιων, των τουριστών και των επιχειρηματιών. Έτσι θα είναι εύκολη η εκτίμηση των αλλαγών και της ανάπτυξης που έχει σημειωθεί, ενώ παράλληλα θα τείθονται νέοι στόχοι με βάση τις εκάστοτε ανάγκες του κοινού.

5.7 Επίλογος

Για την επίτευξη των παραπάνω προτάσεων θα πρέπει η πολιτεία να επικεντρωθεί στις επιπτώσεις του τουρισμού και να πραγματοποιηθούν κινήσεις τόσο σε τοπικό, όσο και σε περιφερειακό επίπεδο για την βελτίωση αυτών. Οι κινήσεις που θα γίνουν με σκοπό την βελτίωση τους, θα ωφελήσουν τόσο τους ντόπιους κατοίκους όσο και τους τουρίστες που επιλέγουν την Κρήτη ως τουριστικό προορισμό. Ακόμη, θα βελτιωθεί η λειτουργία της κοινωνίας, η τοπική της οικονομία θα ενισχυθεί, θα διατηρηθεί η φυσική ομορφιά του νησιού και θα ωφεληθεί το περιβάλλον του οποίου η προστασία και διατήρηση κρίνεται σήμερα αναγκαία.

Η αναπαλαίωση, αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός των ήδη υπαρχόντων ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων, θεωρούνται αναγκαία. Η δημιουργία νέων εγκαταστάσεων για την τουριστική υποδομή της περιοχής θα ήταν μια καλή κίνηση, όπως επίσης και η δημιουργία περισσότερων κέντρων ψυχαγωγίας, φροντίδας (spa) και άλλα, και η ενσωμάτωση αυτών στα ξενοδοχεία, θα αποτελούσε κίνητρο για ακόμη μεγαλύτερη προσέλκυση τουριστών. Η πρόβλεψη σημασία θα πρέπει να δοθεί και στον οδικό άξονα της Κρήτης για την αποφυγή ατυχημάτων.

Ο τουρισμός αποτελεί για τον νομό έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες της τοπικής οικονομίας ο οποίος όμως μέχρι σήμερα λαμβανόταν ως κάτι δεδομένο. Στην σημερινή εποχή όμως οι τουριστικοί προορισμοί είναι πολλοί και μερικοί προσφέρουν εξίσου ελκυστικά τουριστικά προϊόντα με αυτά που προσφέρουν τα Χανιά και μάλιστα σε χαμηλότερες τιμές, με αποτέλεσμα να υπάρχει μεγάλη ανταγωνιστικότητα. Οι αρμόδιοι φορείς θα πρέπει να μεριμνήσουν για την σωστή προβολή του νομού και την προσφορά υπηρεσιών που ικανοποιούν τους τουρίστες.

Απαραίτητη είναι και η προσπάθεια να αναπτυχθεί η κατάλληλη υποδομή η οποία θα ελαχιστοποιήσει - αν όχι εξαλείψει - όλα τα τυχόν προβλήματα που μπορεί να προκύψουν από τον τουρισμό. Το φαινόμενο του τουρισμού και της τουριστικής ανάπτυξης αδιαμφισβήτητα συμβάλλει στην αναβάθμιση και στον εκσυγχρονισμό μιας περιοχής, επομένως πρέπει να δίδεται η αναγκαία σημασία για την διατήρησή του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1.ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Aaker, D. & Day, G. (1990). *Marketing Research*, (4th eds). New York: Wiley. Στο: Παπαθανασίου, Μ. (2007). *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού και Προοπτικές Ανάπτυξης Αγροτουρισμού και Οινοτουρισμού: Η περίπτωση της Ιεράπετρας*, Πτυχιακή εργασία: Κρήτη: Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, Ιεράπετρα.

Adriotis, K. (2000). *Local Community Perceptions of the Tourism as a Development Tool*. Στο: Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., 52.

Andriotis, K. (2000) *Local Community Perceptions of Tourism as a Development Tool: The Island of Crete*. Στο: Παππάς, Ν. (2006) *Οι Οικονομικές, Κοινωνικές και Χωρικές Διαστάσεις του Τουρισμού στη Ρόδο μέσω των Αντιλήψεων των Πληροφορητών*. Δημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή, Χίος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Adriotis, K. (2003). *Host, Guests and Transformation of the Coast. Implications for Sustainable Tourism Development in Crete*. Στο: Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., 115.

Adriotis, K. (2004). *Dependency on Tour Operators. Problem Faced by the Cretan Tourism Business and the Views of their Owners/Managers*. Στο: Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., 52.

Britton, S.G. (1982). *The Political Economy of Tourism in the Third World*. Στο: Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., 53-55.

Britton, S.G. (1989). *Tourism, Dependency and Development: A Model of Analysis*. Στο: Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., 52.

Butler, R.W. (1980). *The Concept of Tourism Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources*. Στο: Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., 102-106.

Butler, R. (1996). *Problem and Possibilities of Sustainable Tourism: The Case of the Shetland Islands*. Στο: Παππάς, Ν. (2006). *Σημειώσεις Μαθήματος Σχεδιασμός Τουριστικής Ανάπτυξης*. Κρήτη: ΑΤΕΙ Κρήτης Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, 21-22.

Christaller, W. (1964). *Some Considerations of Tourism Location in Europe: The Peripheral Regions – Underdeveloped Countries – Recreation Areas*. Στο: Παππάς, Ν. (2006). *Σημειώσεις Μαθήματος Σχεδιασμός Τουριστικής Ανάπτυξης*. Κρήτη: ΑΤΕΙ Κρήτης Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, 25.

Cooper, C., Flether, J., Gilbert, D. & Wanhill, S. (1999). *Tourism Principles and Practice*. Στο: Παππάς, Ν. (2006). *Σημειώσεις Μαθήματος Σχεδιασμός Τουριστικής Ανάπτυξης*. Κρήτη: ΑΤΕΙ Κρήτης Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, 20.

Defert, P. (1954). *Essai de Localisation Touristique*. Στο: Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., 102.

de Albuquerque, K. & McElroy, J. (1999). *Tourism and Crime in the Caribbean*. Στο: Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., 154.

Doxey, G. (1975). *A Causation Theory of Visitor Residents Irritants*. Στο: Παππάς, Ν. (2006). *Σημειώσεις Μαθήματος Σχεδιασμός Τουριστικής Ανάπτυξης*. Κρήτη: ΑΤΕΙ Κρήτης Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, 26.

Doxey, G. (1976). *When Enough: The Natives are Restless in Old Niagara*. Στο: Παππάς, Ν. (2006). *Σημειώσεις Μαθήματος Σχεδιασμός Τουριστικής Ανάπτυξης*. Κρήτη: ΑΤΕΙ Κρήτης Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, 26-27.

Erisman, M. (1983). *Tourism and Cultural Dependency in the West Indies*. Στο: Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., 52.

Fennel, D., (2001). *Οικοτουρισμός*. Στο: Παπαθανασίου, Μ. (2007). *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού και Προοπτικές Ανάπτυξης Αγροτουρισμού και Οινοτουρισμού: Η περίπτωση της Ιεράπετρας*, Πτυχιακή εργασία: Κρήτη: Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, Ιεράπετρα,3

Friedmann, J. (1980). *An Alternative Development? In : Friedmann, J., Wheelwright, E. & Connell, J. (eds). Development Strategies in the Eighties. Development Studies*. Στο: Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., 36.

Gartner, W. (2001). *Τουριστική Ανάπτυξη, Αρχές, Διαδικασίες Και Πολιτικές*. Αθήνα : Εκδόσεις ΕΛΛΗΝ

Gilbert, E. W. (1939). *The Growth of Inland and Seaside Health Resorts in England*. Στο: Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., 102.

Harrison, D. (1992). *International Tourism and the Less Developed Countries*. Στο: Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., 51.

Leiper, N. (1981). *Towards a Cohesive Curriculum in Tourism: The Case for a Distinct Discipline*. Στο: Παπαθανασίου, Μ. (2007). *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού και Προοπτικές Ανάπτυξης Αγροτουρισμού και Οινοτουρισμού: Η περίπτωση της Ιεράπετρας*, Πτυχιακή εργασία: Κρήτη: Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, Ιεράπετρα., 3.

Miller, J. & Twining-Ward, F. (2005). *Sustainable Tourism Development*. Στο: Παππάς, Ν. (2006). *Σημειώσεις Μαθήματος Σχεδιασμός Τουριστικής Ανάπτυξης*. Κρήτη: ΑΤΕΙ Κρήτης Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, 10.

Noronha, R. (1976). *Review of the Sociological Literature on Tourism*. Στο: Gartner, W. (2001). *Τουριστική Ανάπτυξη, Αρχές, Διαδικασίες Και Πολιτικές*. Αθήνα : Εκδόσεις ΕΛΛΗΝ, 28.

Schumacher, E.F. (1974). *Small is Beautiful*. Στο: Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., 134-135.

Smith, A. (1776). *The Wealth of the Nations*. Στο: Παππάς, Ν. (2006). *Σημειώσεις Μαθήματος Σχεδιασμός Τουριστικής Ανάπτυξης*. Κρήτη: ΑΤΕΙ Κρήτης Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, 10.

Todaro, M.P. (1994). *Economic Development*. Στο: Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., 36-37.

Wall, G. (1997). *Sustainable Tourism – Unsustainable Development*. Στο: Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., 51-52.

Weaver, D. (1993). *Model of Urban Tourism for Small Caribbean Islands*. Στο: Παππάς, Ν. (2006). *Σημειώσεις Μαθήματος Σχεδιασμός Τουριστικής Ανάπτυξης*. Κρήτη: ΑΤΕΙ Κρήτης Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, 34-35.

Weaver, D. (1993). *Model of Urban Tourism for Small Caribbean Islands*. Στο: Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., 96-97.

Young, B. (1983). *Touristisation of Traditional Maltese Fishing-Farming Villages*. Στο: Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., 110-111.

Denzin, K. & Lincoln, S. (1998) *Collecting and Interpreting Qualitative Materials*. Στο: Παπαθανασίου, Μ. (2007). *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού και Προοπτικές Ανάπτυξης Αγροτουρισμού και Οινοτουρισμού: Η περίπτωση της Ιεράπετρας*, Πτυχιακή εργασία: Κρήτη: Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, Ιεράπετρα.

Fontana, A & Frey, H. (1994) *Interviewing the Art of Science*. Στο: Παπαθανασίου, Μ. (2007). *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού και Προοπτικές Ανάπτυξης Αγροτουρισμού και Οινοτουρισμού: Η περίπτωση της Ιεράπετρας*, Πτυχιακή εργασία: Κρήτη: Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, Ιεράπετρα.

Malhorta, K. (1996) *Marketing Research: An Applied Analysis*. Στο: Παππάς, Ν. (2006) *Οι Οικονομικές, Κοινωνικές και Χωρικές Διαστάσεις του Τουρισμού στη Ρόδο μέσω των Αντιλήψεων των Πληροφορητών*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή, Χίος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

McDaniel, D. & Gates, R. (1993) *Contemporary Marketing Research*. Στο: Παππάς, Ν. (2006) *Οι Οικονομικές, Κοινωνικές και Χωρικές Διαστάσεις του Τουρισμού στη Ρόδο μέσω των Αντιλήψεων των Πληροφορητών*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή, Χίος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Norusis, M. (2005). *Οδηγός Ανάλυσης Δεδομένων με το SPSS 12.0*. Αθήνα: Κλειδάριθμος. Στο: Παπαθανασίου, Μ. (2007). *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού και Προοπτικές Ανάπτυξης Αγροτουρισμού και Οινοτουρισμού: Η περίπτωση της Ιεράπετρας*, Πτυχιακή εργασία: Κρήτη: Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, Ιεράπετρα.

Patton, Q. (1999) *Utilization – Focused Evaluation in Africa: Evaluation Training Lectures Delivered to the Inaugural Conference of the African Evaluation Association*. Στο: Παπαθανασίου, Μ. (2007). *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού και Προοπτικές Ανάπτυξης Αγροτουρισμού και Οινοτουρισμού: Η περίπτωση της Ιεράπετρας*, Πτυχιακή εργασία: Κρήτη:

Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, Ιεράπετρα.

Pizam, A (1994) *Planning a Tourist Research Investigation*. Στο: Παπαθανασίου, Μ. (2007). *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού και Προοπτικές Ανάπτυξης Αγροτουρισμού και Οινοτουρισμού: Η περίπτωση της Ιεράπετρας*, Πτυχιακή εργασία: Κρήτη: Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, Ιεράπετρα.

Punch, F. (1998) *Introduction to Social Research: Quantitative and Qualitative Approaches*. Στο: Παπαθανασίου, Μ. (2007). *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού και Προοπτικές Ανάπτυξης Αγροτουρισμού και Οινοτουρισμού: Η περίπτωση της Ιεράπετρας*, Πτυχιακή εργασία: Κρήτη: Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, Ιεράπετρα.

Sekaran, U. (2000) *Research Methods for Business: A Skill – Building Approach*. Στο: Παππάς, Ν. (2006) *Οι Οικονομικές, Κοινωνικές και Χωρικές Διαστάσεις του Τουρισμού στη Ρόδο μέσω των Αντιλήψεων των Πληροφορητών*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή, Χίος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Singleton, A., Straits, C. & Straits, M. (1993) *Approaches to Social Research*. Στο: Παππάς, Ν. (2006) *Οι Οικονομικές, Κοινωνικές και Χωρικές Διαστάσεις του Τουρισμού στη Ρόδο μέσω των Αντιλήψεων των Πληροφορητών*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή, Χίος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Veal, J. (1997) *Research Methods for Leisure and Tourism: A Practical Guide..* Στο: Παππάς, Ν. (2006) *Οι Οικονομικές, Κοινωνικές και Χωρικές Διαστάσεις του Τουρισμού στη Ρόδο μέσω των Αντιλήψεων των Πληροφορητών*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή, Χίος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

2. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε.

Κοκκώσης, Χ. & Τσάρτας, Π. (2001). *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική

Παπαθανασίου, Μ. (2007). *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού και Προοπτικές Ανάπτυξης Αγροτουρισμού και Οινοτουρισμού: Η περίπτωση της Ιεράπετρας*, Πτυχιακή εργασία: Κρήτη: Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, Ιεράπετρα..

Παππάς, Ν. (2006). *Σημειώσεις Μαθήματος Σχεδιασμός Τουριστικής Ανάπτυξης*. Κρήτη: ΑΤΕΙ Κρήτης Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης.

Παππάς, Ν. (2006) *Οι Οικονομικές, Κοινωνικές και Χωρικές Διαστάσεις του Τουρισμού στη Ρόδο μέσω των Αντιλήψεων των Πληροφορητών*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή, Χίος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Ρέππας, Π. (2002). *Οικονομική Ανάπτυξη: Θεωρίες και Στρατηγικές*. Στο: Παππάς, Ν. (2006). *Σημειώσεις Μαθήματος Σχεδιασμός Τουριστικής Ανάπτυξης*. Κρήτη: ΑΤΕΙ Κρήτης Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, 11.

Σφακιανάκης, Μ. (2000). *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΛΛΗΝ.

3.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Chania Crete. (2008). *Τοπικές Γιορτές και Διασκέδαση*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.chaniacrete.gr/gr/index.php?option=com_content&task=view&id=56&Itemid=72

, ανακτήθηκε στις 1 Νοεμβρίου 2008

Holiday. (2008). *ΦΑΡΑΓΓΙ ΣΑΜΑΡΙΑΣ*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.holiday.gr/gr/page.php?page_id=15, ανακτήθηκε στις 23 Οκτωβρίου 2008

Ionianguide. (2008). *Η Άλλη Όψη του Τουρισμού στις Τοπικές Κοινωνίες*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.ionianguide.com/pegasus/h007/faq11.php?code=2948&pcode=H901_CD2948,

ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2008

Rose, N. (2008). *Περιβαλλοντικός Τουρισμός στην Κρήτη*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.stigmes.gr/gr/grpages/articles/TOURISM_1.html, ανακτήθηκε στις 22

Οκτωβρίου 2008

Αβδελλή, Θ. (2008). *Σύγχρονος Τουρισμός και Εναλλακτικές Τουριστικές Συμπεριφορές*.

Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.oikologos.gr/News2004/0108.html>, ανακτήθηκε στις 5 Οκτωβρίου 2008

Αγγελίδης, Μ. & Οικονόμου, Α. (2005). *Χρήσεις Γης και Επιπτώσεις στον Παράκτιο Χώρο της Ελλάδος*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://library.tee.gr/digital/m2045/m2045_aggelidis.pdf, ανακτήθηκε στις 8 Οκτωβρίου 2008

Αγώνας της Κρήτης. (2008). *ΣΕΤΕ: Ο Ελληνικός τουρισμός σταθεροποιείται σε χαμηλά επίπεδα*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.agonaskritis.gr/2008/08/08/4207#more-4207>, ανακτήθηκε στις 8 Ιανουαρίου 2009

Ανδριώτης, Κ. (2004). *Ο εναλλακτικός τουρισμός και τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.uehr.panteion.gr/topos/gr/pdf/7_andriotis.pdf, ανακτήθηκε στις 3 Μαρτίου 2009

Ανδριώτης, Κ. (2006). *Επιπτώσεις Τουριστικών Επενδύσεων Μεγάλης Κλίμακας*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.ecocrete.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=2165&Itemid=32, ανακτήθηκε στις 20 Φεβρουαρίου 2009

Αντωνάκης, Γ. (2009). *Εναλλακτικές μορφές τουρισμού2*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.chaniainfo.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=272&Itemid=142, ανακτήθηκε στις 07 Ιουνίου 2009

Αντωνογιαννάκη, Μ. (2008). *Γιατί Πεθαίνει ο Κρητικός Τουρισμός*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.neakriti.gr/news/newsf.php?goid=33565>, ανακτήθηκε στις 20 Οκτωβρίου 2008

Αρβανίτης. (2006). *Ο Χατζημιχάλης Νταλιάνης και οι Δροσουλίτες*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://iansta.blogspot.com/2006/05/blog-post_114622172845127434.html, ανακτήθηκε στις 25 Οκτωβρίου 2008

Αρχοντάκης, Γ. (2009). *Στα Χανιά Αναμένεται ο Υπουργός Τουρισμού. Η Νομαρχία Χανίων σε Εκθέσεις Τουρισμού*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.kirikas.net/news/content/view/2267/1/lang./>, ανακτήθηκε στις 16 Φεβρουαρίου 2009

Βασσάλου, Κ. (2007). *Χανιά: Χειμωνιάτικη επίσκεψη στην Κρήτη*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://trans.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_taxgreece_13_17/12/2007_215702, ανακτήθηκε στις 26 Οκτωβρίου 2008

Βικιπαιδεία, (2009). *Το ελεύθερο λεξικό*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://el.wiktionary.org/wiki/%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%B4%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%82>, ανακτήθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 2009

Βλοντάκης, Γ. (2008). *Τουριστική επένδυση μαμούθ υλοποιείται σύντομα στην ανατολική Κρήτη...* Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.agonaskritis.gr/?p=1763>, ανακτήθηκε 12 Δεκεμβρίου 2008.

Βουτυράκης, Μ. (2005). *Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις από την Κατασκευή και Δημιουργία Γηπέδων Γκολφ στην Κρήτη*. Πηγή από το Διαδίκτυο: http://www.ecocrete.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=1522&Itemid=89, ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2008

Γκίνης, Σ. (2008). *Οι Έλληνες ξενοδόχοι αποκαλύπτουν τις πληγές του τουρισμού μας*. Στο: GreekInshight (2008). *Οι Έλληνες ξενοδόχοι αποκαλύπτουν τις πληγές του τουρισμού μας*. Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.greekinsight.com/?conID=14844>, ανακτήθηκε 12 Ιουνίου 2009

ΕΟΤ και Περιφέρεια Κρήτης. (2003). *Ο Τουρισμός στην Κρήτη (Στατιστικά Στοιχεία – Πορεία Επιχειρήσεων)*. Στο: Ζοπουνίδης, Κ. & Γαγάνης, Χ. (2004). *Ο Τουρισμός στην Κρήτη (Στατιστικά Στοιχεία – Πορεία Επιχειρήσεων)*. Πηγή από το Διαδίκτυο: http://dir.icap.gr/news/index_gr_6853.asp, ανακτήθηκε στις 25 Ιανουαρίου 2009

ΕΣΥΕ. (2005). *Ξενοδοχειακό Δυναμικό Κρήτης 2005*. Στο: ΚΕΤΑ. (2007). *Αναπτυξιακή Φυσιογνωμία της Περιφέρειας Κρήτης 2007*. Πηγή από το Διαδίκτυο: http://www.chania.eu/docs/attachments/893_anaptiksi_kye_2_10_07_ketakritis_2007_final.pdf, ανακτήθηκε στις 5 Φεβρουαρίου 2009

ΕΣΥΕ. (2006). *Ξενοδοχειακό Δυναμικό Κρήτης 2006*. Στο: ΚΕΤΑ. (2007). *Αναπτυξιακή Φυσιογνωμία της Περιφέρειας Κρήτης 2007*. Πηγή από το Διαδίκτυο: http://www.chania.eu/docs/attachments/893_anaptiksi_kye_2_10_07_ketakritis_2007_final.pdf, ανακτήθηκε στις 5 Φεβρουαρίου 2009

ΕΣΥΕ. (2007). *Διανυκτερεύσεις στα ξενοδοχειακά καταλύματα και camping, κατά Νομό*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A2001/Other/A2001_STO12_TB_MM_00_2007_04_F_GR.pdf, ανακτήθηκε στις 25 Ιανουαρίου 2009

ΕΣΥΕ. (2007). *Αφίξεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου και κάμπινγκ, κατά Νομό*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A2001/Other/A2001_STO12_TB_MM_00_2007_03_F_GR.pdf, ανακτήθηκε στις 25 Ιανουαρίου 2009

Ευαγγέλου, Γ. (2008). *Η Άλλη Όψη του Τουρισμού στις Τοπικές Κοινωνίες*. Στο: *ionianguide*, (2008). *Η Άλλη Όψη του Τουρισμού στις Τοπικές Κοινωνίες*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.ionianguide.com/pegasus/h007/faq11.php?code=2948&pcode=H901_CD2948, ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2008

ΕΥΠΛΟΙΑ. (2008). *Τουρισμός: Μύκονος, Αναγκαία η Δημιουργία Τουριστικού Παρατηρητηρίου*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://eyploia.aigaio-net.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=136>, ανακτήθηκε στις 8 Οκτωβρίου 2008

Ζοπουνίδης, Κ. & Γαγάνης, Χ. (2004). *Ο Τουρισμός στην Κρήτη (Στατιστικά Στοιχεία – Πορεία Επιχειρήσεων)*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://dir.icap.gr/news/index_gr_6853.asp, ανακτήθηκε στις 25 Ιανουαρίου 2009

Ηγουμενάκης, Ν., Κραβαρίτης, Κ., & Λύτρας, Π. (2005). *Εισαγωγή στον Τουρισμό*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.interbooks.gr/product_info.php?cPath=140&products_id=355, ανακτήθηκε στις 8 Οκτωβρίου 2008

ΙΤΕΠ. (2008). *Δελτίο Τύπου Επίδοση του Ελληνικού Τουριστικού Τομέα Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2008*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.itep.gr/pdfs/Anakoinosi32_October2008.pdf, ανακτήθηκε 11 Αυγούστου 2009

Καμπούρογλου, Ο. (2009). *Στα Χανιά Αναμένεται ο Υπουργός Τουρισμού. Η Νομαρχία Χανίων σε Εκθέσεις Τουρισμού*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.kirikas.net/news/content/view/2267/1/lang./>, ανακτήθηκε στις 16 Φεβρουαρίου 2009

Καρακατσάνης, Γ. (2008). *Μάλια Κρήτης: Η ξέφρενη διασκέδαση και τα ερωτικά έκτροπα συνεχίζονται*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.xblog.gr/?p=2217>, ανακτήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2008

ΚΗΡΥΚΑΣ. (2008). *Έρχεται περίοδος «ισχνών αγελάδων» στον τουρισμό;* Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.aera.gr/gr/content/view/1425/10255/>, ανακτήθηκε στις 24 Οκτωβρίου 2008

Κοινά και Λαϊκά. (2009). *3η ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΦοΔΣΑ*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://chantzoplakis.blogspot.com/2009/07/2009.html>, ανακτήθηκε στις 18 Ιουλίου 2009

Κοκκώνης, Χ., Αρναούτογλου, Ε., & Κοκκώνη, Ρ. (2008). *Τουριστικοί Προορισμοί και Νησί Λέρος. Η Εξέλιξη του Τουρισμού και η Συμβολή του στην Εθνική Οικονομία*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://gdias.teipir.gr/emagazine/tefxos%20tourismos/touristikoi_proorismoι-Leros.htm,

ανακτήθηκε στις 8 Οκτωβρίου 2008

Κονσολάκη, Ε. (2009). *Στα Χανιά Αναμένεται ο Υπουργός Τουρισμού. Η Νομαρχία Χανίων σε Εκθέσεις Τουρισμού*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.kirikas.net/news/content/view/2267/1/lang./>, ανακτήθηκε στις 16 Φεβρουαρίου 2009

Κόρακας, Ν. (2008). *Έρχεται περίοδος «ισχνών αγελάδων» στον τουρισμό;* Στο: ΚΗΡΥΚΑΣ, (2008). *Έρχεται περίοδος «ισχνών αγελάδων» στον τουρισμό;* Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.aera.gr/gr/content/view/1425/10255/>, ανακτήθηκε στις 24 Οκτωβρίου 2008

Κουμέλης, Θ. (2009). *Τέσσερις περιβαλλοντικές απειλές για τους 4 νομούς της Κρήτης*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.traveldailynews.gr/new.asp?newid=45722&subcategory_id=47, ανακτήθηκε 5 Οκτωβρίου 2009

Κωσταντουλάκη, Α. (2009). *“Πάγωσαν” οι κρατήσεις και φούντωσαν τα χρέη. Στην κόψη του ξυραφιού ο τουρισμός στην Κρήτη*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.patris.gr/articles/148725/87014?PHPSESSID=bfeb23100a775a20f6ea4cfa859e5be9>, ανακτήθηκε στις 10 Ιανουαρίου 2009.

Λαμπρινός, Ν. (2008). *Η Άλλη Όψη του Τουρισμού στις Τοπικές Κοινωνίες*. Στο: *ionianguide*, (2008). *Η Άλλη Όψη του Τουρισμού στις Τοπικές Κοινωνίες*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.ionianguide.com/pegasus/h007/faq11.php?code=2948&pcode=H901_CD2948, ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2008

Λαμπρινός, Ν. (2009). *“Πάγωσαν” οι κρατήσεις και φούντωσαν τα χρέη. Στην κόψη του ξυραφιού ο τουρισμός στην Κρήτη*. Στο: Κωσταντουλάκη, Α. (2009). *“Πάγωσαν” οι κρατήσεις και φούντωσαν τα χρέη. Στην κόψη του ξυραφιού ο τουρισμός στην Κρήτη*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.patris.gr/articles/148725/87014?PHPSESSID=bfeb23100a775a20f6ea4cfa859e5be9>, ανακτήθηκε στις 10 Ιανουαρίου 2009

Λυβιάκης, Γ. (2009). *Μείωση εσόδων από τον τουρισμό*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.haniotika-nea.gr/index.php?art_id=38674, ανακτήθηκε 10 Σεπτεμβρίου 2009

Μακάκη, Ε. (2007). *Πρόγραμμα I – TRACE Κοινοτική Πρωτοβουλία INTERREG III B ARCHIMED (Ολοκληρωμένος Τουρισμός στην Ύπαιθρο αξιοποιώντας τον Πολιτισμό και το Περιβάλλον)*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

www.nah.gr/files/6/1370/swot2.3_gr.doc, ανακτήθηκε στις 12 Ιανουαρίου 2009

Μαρινάκη, Κ. (2009). *Στα Χανιά Αναμένεται ο Υπουργός Τουρισμού. Η Νομαρχία Χανίων σε Εκθέσεις Τουρισμού*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.kirikas.net/news/content/view/2267/1/lang/>, ανακτήθηκε στις 16 Φεβρουαρίου 2009

Μιχελιουδάκης, Β. (2008). *Ουσία και Έργα Περιμένει ο Χανιώτικος Τουρισμός. Ελήφθη, το μήνυμα*; Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.haniotika-nea.gr/index.php?art_id=14951, ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2008

Μπαγιαρτάκη, Σ. (2009). *Στα Χανιά Αναμένεται ο Υπουργός Τουρισμού. Η Νομαρχία Χανίων σε Εκθέσεις Τουρισμού*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.kirikas.net/news/content/view/2267/1/lang/>, ανακτήθηκε στις 16 Φεβρουαρίου 2009

Μπαρουράκης, Γ. (2008). *Συμπεράσματα Έρευνας στον Νομό Χανίων. Η Κρητική Κουζίνα “κερδίζει” τους Τουρίστες*. Στο: Χανιώτικα Νέα, (2008). *Συμπεράσματα Έρευνας στον Νομό Χανίων. Η Κρητική Κουζίνα “κερδίζει” τους Τουρίστες*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.haniotika-nea.gr/index.php?art_id=24936, ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2008

Νικιάνα Λευκάδας. (2008). *Λιγότερες αεροπορικές αφίξεις τουριστών το Σεπτέμβρη λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://nikiana.wordpress.com/2008/10/23/%CE%BB%CE%B9%CE%B3%CF%8C%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B5%CF%82%CE%B1%CE%B5%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%BE%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9/>,

ανακτήθηκε στις 5 Ιανουαρίου 2009

Οικολόγοι Πράσινοι. (2006). *Τα Χανιά Χρειάζονται Οξυγόνο, Εναλλακτικό Τουρισμό και Βιολογικά Προϊόντα*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.ecogreens.gr/gr/modules.php?name=News&file=article&sid=278>, ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2008

Οικολόγοι Πράσινοι. (2008). *Ψήφισμα του συνεδρίου των Οικολόγων Πράσινων για το νερό στην Κρήτη*. Στο: Αγώνας της Κρήτης. (2008). *Ψήφισμα του συνεδρίου των Οικολόγων Πράσινων για το νερό στην Κρήτη*. Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://www.agonaskritis.gr/2008/04/10/519>, ανακτήθηκε στις 3 Νοεμβρίου 2008

Παπακαλιάτης, Μ. (2009). “Πάγωσαν” οι κρατήσεις και φούντωσαν τα χρέη. Στην κόψη του ξυραφιού ο τουρισμός στην Κρήτη. Στο: Κωσταντουλάκη, Α. (2009). “Πάγωσαν” οι κρατήσεις και φούντωσαν τα χρέη. Στην κόψη του ξυραφιού ο τουρισμός στην Κρήτη. Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://www.patris.gr/articles/148725/87014?PHPSESSID=bfeb23100a775a20f6ea4cfa859e5be9>, ανακτήθηκε στις 10 Ιανουαρίου 2009.

Παρασκάκης, Μ. (2009). *Στα Χανιά Αναμένεται ο Υπουργός Τουρισμού. Η Νομαρχία Χανίων σε Εκθέσεις Τουρισμού*. Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://www.kirikas.net/news/content/view/2267/1/lang/>, ανακτήθηκε στις 16 Φεβρουαρίου 2009

Πελεκανάκης, Γ. (2008). *Βουτιά του Τουρισμού στην Κρήτη*. Πηγή από το Διαδίκτυο:
http://pelekanakisgeorgios.blogspot.com/2008/06/blog-post_11.html, ανακτήθηκε στις 25 Οκτωβρίου 2008

Περιφέρεια Κρήτης. (2002). *Ο Τουρισμός στην Κρήτη (Στατιστικά Στοιχεία – Πορεία Επιχειρήσεων)*. Στο: Ζοπουνίδης, Κ. & Γαγάνης, Χ. (2004). *Ο Τουρισμός στην Κρήτη (Στατιστικά Στοιχεία – Πορεία Επιχειρήσεων)*. Πηγή από το Διαδίκτυο:
http://dir.icap.gr/news/index_gr_6853.asp, ανακτήθηκε στις 25 Ιανουαρίου 2009

Πταριδάκης, Α. (2007). *ΑΠΟΨΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΕΕ/ΤΔΚ, επί του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου Τουρισμού*. Πηγή από το Διαδίκτυο:
<http://www.teetdk.gr/download.php?id=56832,61,1>, ανακτήθηκε στις 2 Φεβρουαρίου 2009

Πύλη, (2009). *Νέα Ελληνική Γλώσσα*. Πηγή από το Διαδίκτυο: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?start=160&lq=H*&dq=, ανακτήθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 2009

Ριζοσπάστης. (2006). *Από τον τουρισμό κερδίζουν λίγοι*. Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www1.rizospastis.gr/story.do?id=3503501&publDate=2006-08-19%2000:00:00.0>, ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2008

Σταθόπουλος, Δ. (2006). *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού: Σημαντικός Αρωγός στην Ανάπτυξη του Τουριστικού Προϊόντος*. Πηγή από το Διαδίκτυο: http://www.traveldailynews.gr/makeof.asp?central_id=1244&permanent_id=1, ανακτήθηκε στις 7 Οκτωβρίου 2008

Σκουλάς, Ν. (2008). *Συνέντευξη του Νίκου Σκουλά στην Άννα Κωνσταντουλάκη (Εφημερίδα "ΠΑΤΡΙΣ" Ηρακλείου)*. Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.nsa.gr/blog/2008/6/23/patris.aspx>, ανακτήθηκε στις 27 Δεκεμβρίου 2008

Σούκι, Σ. (2009). *Στα Χανιά Αναμένεται ο Υπουργός Τουρισμού. Η Νομαρχία Χανίων σε Εκθέσεις Τουρισμού*. Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.kirikas.net/news/content/view/2267/1/lang./>, ανακτήθηκε στις 16 Φεβρουαρίου 2009

Στελλιάτος, Α. (2009). *“Πάγωσαν” οι κρατήσεις και φούντωσαν τα χρέη. Στην κόψη του ξυραφιού ο τουρισμός στην Κρήτη*. Στο: Κωνσταντουλάκη, Α. (2009). *“Πάγωσαν” οι κρατήσεις και φούντωσαν τα χρέη. Στην κόψη του ξυραφιού ο τουρισμός στην Κρήτη*. Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.patris.gr/articles/148725/87014?PHPSESSID=bfeb23100a775a20f6ea4cfa859e5be9>, ανακτήθηκε στις 10 Ιανουαρίου 2009.

Σωπασή, Ε. (2008). *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη στην Περιφέρεια Κρήτης*. Πηγή από το Διαδίκτυο: <http://www.dratte.gr/periodiko/tefxos1/8.pdf>, ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2008

Τα Χρονικά, (2008). *Από τη Ρωσία με Αγάπη... Για Διακοπές στην Κρήτη*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.ko-go.gr/grarticles25/russians.html>, ανακτήθηκε στις 15 Ιανουαρίου 2009

Τσόκας, Σ. (2008). *Η Κρήτη γίνεται σύγχρονη ευρωπαϊκή περιφέρεια*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.xenianews.gr/179/article_1852.aspx, ανακτήθηκε στις 3 Νοεμβρίου 2008

Φακιάλας, Ν. (2008). *Βρίσκουν λιγότερα απ' όσα ζητούν*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.e-tipos.com/content/staticfiles/issues/2008/07/26/260708%2013.pdf>, ανακτήθηκε στις 8 Ιανουαρίου 2009

Φραγκουλάκης, Β. (2009). *“Πάγωσαν” οι κρατήσεις και φούντωσαν τα χρέη. Στην κόψη του ξυραφιού ο τουρισμός στην Κρήτη*. Στο: Κωσταντουλάκη, Α. (2009). *“Πάγωσαν” οι κρατήσεις και φούντωσαν τα χρέη. Στην κόψη του ξυραφιού ο τουρισμός στην Κρήτη*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://www.patriss.gr/articles/148725/87014?PHPSESSID=bfeb23100a775a20f6ea4cfa859e5be9>, ανακτήθηκε στις 10 Ιανουαρίου 2009.

Φωτίου, Ι. (2007). *Ιστορική Εξέλιξη του Τουρισμού και Αλλαγές στις Μορφές του*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

<http://digilib.lib.unipi.gr/dspace/handle/unipi/1265>, ανακτήθηκε στις 8 Οκτωβρίου 2008

Χανιώτικα Νέα. (2008). *Συμπεράσματα Έρευνας στον Νομό Χανίων. Η Κρητική Κουζίνα “κερδίζει” τους Τουρίστες*. Πηγή από το Διαδίκτυο:

http://www.haniotika-nea.gr/index.php?art_id=24936, ανακτήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2008

Χατζηβέργης, Κ. (2003). *Τουριστική ανάπτυξη νησιωτικών περιοχών*. Πηγή από το Διαδίκτυο: http://users.teilar.gr/~hatzivgeris/link_files/toyrist-anap-nis-perioxon.doc,

ανακτήθηκε στις 23 Φεβρουαρίου 2009

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

A/A _____

Όνοματεπώνυμο: _____

Τηλέφωνο: _____

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Παρακαλώ απαντήστε στο κατά πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω δηλώσεις.

1.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

A. Οι ντόπιοι επιθυμούν την περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη της πόλης των Χανίων.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

B. Η ποιότητα της ζωής των ντόπιων έχει βελτιωθεί σημαντικά λόγω του τουρισμού.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Γ. Ο τουρισμός συμβάλλει καθοριστικά στην αύξηση των τιμών των αγαθών.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Δ. Ο τουρισμός αυξάνει τις ευκαιρίες απασχόλησης των κατοίκων μόνο εποχιακά.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

E. Οι νέοι των Χανίων προτιμούν να ασχοληθούν με τον τουρισμό ως μισθωτοί υπάλληλοι.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

ΣΤ. Η προσέλκυση περισσότερων επενδύσεων λόγω του τουρισμού ενισχύει συνολικά την τοπική οικονομία.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Z. Οι θέσεις εργασίας που δημιουργούνται εξαιτίας του τουρισμού, κρατούν τον νέο ντόπιο πληθυσμό στα Χανιά.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

1.1.1 Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι σημαντικότερες οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού στα Χανιά; Παρακαλώ αιτιολογήστε την απάντησή σας.

1.2 ΚΟΙΝΩΝΙΑ

A. Η επαφή και επικοινωνία με τουρίστες που προέρχονται απ' όλο τον κόσμο, είναι μια πολύτιμη εμπειρία

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

B. Ο τουρισμός προκαλεί αύξηση της εγκληματικότητας.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Γ. Εξ' αιτίας του τουρισμού αυξάνεται η ζήτηση ναρκωτικών ουσιών.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Δ. Εξ' αιτίας του τουρισμού αυξάνεται η ζήτηση αλκοολούχων ποτών.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

E. Οι ντόπιοι έχουν χαμηλότερη ποιότητα ζωής ως αποτέλεσμα της διαμονής τους σε τουριστική περιοχή.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

ΣΤ. Ο τρόπος κατανάλωσης των τουριστών οδηγεί τους ντόπιους σε μιμητισμό των καταναλωτικών προτύπων.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Z. Ο τουρισμός οδηγεί στην εμπορευματοποίηση των ηθών και εθίμων των Χανίων.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

1.2.1 Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι σημαντικότερες κοινωνικές επιπτώσεις του τουρισμού στα Χανιά; Παρακαλώ αιτιολογήστε την απάντησή σας.

1.3 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

A. Οι απαιτήσεις των τουριστών για έργα υποδομής, είναι παράλληλα και προς όφελος των ντόπιων κατοίκων.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

B. Τα χρήματα που καταναλώνουν οι τουρίστες για τις δαπάνες τους μπορούν να χρησιμοποιηθούν για καθαρισμό του περιβάλλοντος, οπότε η τουριστική ανάπτυξη ωφελεί το περιβάλλον.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Γ. Εξαιτίας του τουρισμού, αυξάνεται η μόλυνση του αέρα.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Δ. Εξαιτίας του τουρισμού, αυξάνεται το κυκλοφοριακό πρόβλημα.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

E. Ο τουρισμός βοηθά στην διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς της πόλης των Χανίων.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

ΣΤ. Η μόλυνση της θάλασσας είναι αποτέλεσμα της τουριστικής ανάπτυξης.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Z. Η τουριστική ανάπτυξη ευθύνεται για την μείωση των υδάτινων πόρων.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

1.3.1 Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι σημαντικότερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού στα Χανιά; Παρακαλώ αιτιολογήστε την απάντησή σας.

2. Για να βελτιωθούν οι οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού στα Χανιά, η πολιτεία πρέπει να εστιαστεί:

A. Στην αποφυγή ανταλλαγής συναλλάγματος με τις αγορές εισαγόμενων προϊόντων και προτίμηση στις ντόπιες πρώτες ύλες.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Β. Στην δημιουργία θέσεων εργασίας στις περιοχές που ο πληθυσμός κατοικεί, έτσι ώστε να αποφεύγεται η μετανάστευση του πληθυσμού σε μητροπολιτικές περιοχές.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Γ. Οι θέσεις εργασίας όπου δημιουργούνται να είναι αρκετές και να μην απαιτούνται υψηλές επενδύσεις για αυτές.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Δ. Στη περαιτέρω προσπάθεια επίτευξης τουρισμού δωδεκάμηνης διάρκειας.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

2.1 Πιστεύετε ότι η πολιτεία πρέπει να εστιαστεί και σε κάποιους άλλους τομείς για να βελτιώσει τις οικονομικές επιπτώσεις από τον τουρισμό; Εάν Ναι σε ποιους; Εάν Όχι γιατί;

3. Για να βελτιωθούν οι κοινωνικές επιπτώσεις του τουρισμού στα Χανιά, η πολιτεία πρέπει να εστιαστεί:

Α. Στην ανάδειξη των τοπικών παραδόσεων των Χανίων εκτός της τουριστικής περιόδου.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Β. Στην ενθάρρυνση διεξαγωγής πολιτιστικών εκδηλώσεων στα Χανιά εκτός της τουριστικής περιόδου.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Γ. Στην σωστή προβολή της ιστορικής αξίας των Χανίων.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Δ. Στην ενίσχυση της συμμετοχής των ντόπιων στη λήψη των αποφάσεων σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής τους.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

3.1 Πιστεύετε ότι η πολιτεία πρέπει να εστιαστεί και σε κάποιους άλλους τομείς για να βελτιώσει τις κοινωνικές επιπτώσεις από τον τουρισμό; Εάν Ναι σε ποιους; Εάν Όχι γιατί;

4. Για να βελτιωθούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού στα Χανιά, η πολιτεία πρέπει να εστιαστεί:

A. Στη θέσπιση αυστηρών μέτρων και κανόνων ελέγχου της χρήσης γης.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

B. Στην περαιτέρω βελτίωση του οδικού δικτύου της πόλης των Χανίων.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Γ. Στην θέσπιση κανόνων ανώτατης κατανάλωσης νερού / τουρίστα στις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Δ. Στην σωστή υποδομή του νομού για την διαχείριση απορριμμάτων.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

4.1. Πιστεύετε ότι η πολιτεία πρέπει να εστιαστεί και σε κάποιους άλλους τομείς για να βελτιώσει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τον τουρισμό; Εάν Ναι σε ποιους; Εάν Όχι γιατί;

5. Ποια εκτιμάτε ότι θα είναι η εξέλιξη του τουρισμού στο νομό Χανίων την επόμενη δεκαετία;

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

ΦΥΛΟ : ΑΝΔΡΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑ

ΗΛΙΚΙΑ: 18 – 35 36 – 50 51 +

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: Πρωτοβάθμια

 Δευτεροβάθμια

 Τριτοβάθμια

ΕΤΗΣΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (σε €):

0 – 15,000 15,001 – 30,000 30,001 – 50,000 50,000 +

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟ ΣΑΣ!